

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

FAKULTA PRÁVNICKÁ

Katedra trestního práva

Diplomová práce

TRESTNÍ ODPOVĚDNOST PRÁVNICKÝCH OSOB

Zpracoval: Adam Bacík

PLZEŇ

2021

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

Fakulta právnická

Akademický rok: 2020/2021

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(projektu, uměleckého díla, uměleckého výkonu)

Jméno a příjmení:	Adam BACÍK
Osobní číslo:	R17M0005P
Studijní program:	M6805 Právo a právní věda
Studijní obor:	Právo
Téma práce:	Trestní odpovědnost právnických osob
Zadávací katedra:	Katedra trestního práva

Zásady pro vypracování

1. Úvod
2. Historie
3. Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a jeho legislativní proces
4. Trestní odpovědnost právnických osob v České republice
5. Trestní odpovědnost právnických osob ve vybraných zemích světa
6. Závěr

Rozsah diplomové práce:
Rozsah grafických prací:
Forma zpracování diplomové práce: **tištěná**

Seznam doporučené literatury:

- FENYK, Jaroslav. *Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim: komentář*. 2., podstatně přepracované a doplněné vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2018. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7552-965-7.
- JELÍNEK, Jiří. *Trestní odpovědnost právnických osob*. Praha: Linde, 2007. ISBN 978-807-2016-839.
- JELÍNEK, Jiří. *Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob: komentář s judikaturou*. 2., aktualiz. a přeprac. vyd. Praha: Leges, 2013. Komentátor. ISBN 978-80-87576-43-4.
- JELÍNEK, Jiří. *Trestní odpovědnost právnických osob v České republice – bilance a perspektivy*. Praha: Leges, 2013. Teoretik. ISBN 978-80-87576-58-8.
- KRATOCHVÍL, Vladimír. *Trestní právo hmotné: obecná část*. 2. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2012. Beckovy právnické učebnice. ISBN 978-80-7179-082-2.
- SOLNAŘ, Vladimír. *Systém českého trestního práva*. Praha: Novatrix, 2009. ISBN 978-80-254-4033-9.
- ŠÁMAL, Pavel. *Trestní odpovědnost právnických osob: komentář*. 2. vydání. V Praze: C.H. Beck, 2018. Beckova edice komentované zákony. ISBN 978-80-7400-592-3.
- ŠÁMAL, Pavel, Oto NOVOTNÝ, Tomáš GRÍVNA, Jiří HERCZEG, Marie VANDUCHOVÁ a Rudolf VOKOUN. *Trestní právo hmotné*. 8., přepracované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2016. ISBN 978-80-755-2358-7.

Vedoucí diplomové práce: **Doc. JUDr. Jan Kocina, Ph.D.**
Katedra trestního práva

Datum zadání diplomové práce: **9. dubna 2020**
Termín odevzdání diplomové práce: **31. března 2021**

JUDr. et PhDr. Stanislav Balík, Ph.D.
děkan

Doc. JUDr. František Vavera, Ph.D., LL.M.
vedoucí katedry

V Plzni dne 10. srpna 2020

„Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci zpracoval samostatně a že jsem vyznačil prameny, z nichž jsem pro svou práci čerpal způsobem ve vědecké práci obvyklým.“

Plzeň, 7. března 2021

Adam Bacík

Poděkování

Toto poděkování věnuji vedoucímu mé diplomové práce doc. JUDr. Janu Kocinovi, Ph.D., za jeho odborné vedení, cenné rady a pomoc při tvorbě této práce. Dále bych rád poděkoval své rodině a svým nejbližším za veškerou podporu a pomoc, které mi poskytovali během mého celého studia.

Seznam zkratek

ČR – Česká republika

EU – Evropská unie

LZPS – Ústavní zákon č. 2/1993 Sb., *Listina základních práv a svobod*, ve znění pozdějších předpisů

NSZ – Nejvyšší státní zastupitelství

Obč.Z. – zákon č. 89/2012 Sb., *občanský zákoník*, ve znění pozdějších předpisů

OČVTR – orgány činné v trestní řízení

o. s. ř. – zákon č. 99/1963 Sb., *občanský soudní řád*, ve znění pozdějších předpisů

OWiG – Gesetz über Ordnungswidrigkeiten in der Fassung v. 19. 2. 1987 BGBl. Teil I. S. 602. (Německý zákon o přestupcích, ve znění pozdějších předpisů)

PO – právnická osoba

Př.Z. – zákon č. 250/2016 Sb., *o odpovědnosti za přestupky a řízení o nich*, ve znění pozdějších předpisů

StGB – Strafgesetzbuch in der Fassung der Bekanntmachung vom 13. November 1998 (BGBl. I S. 3322), das zuletzt durch Artikel 47 des Gesetzes vom 21. Dezember 2020 (BGBl. I S. 3096) geändert worden ist (Německý trestní zákon ve znění pozdějších předpisů)

STR – zákon č. 301/2005 Z.z., *trestný poriadok, v znení neskorších predpisov*

STZ – zákon č. 300/2005 Z.z., *trestný zákon, v znení neskorších predpisov*

SZTOPO – zákon č. 91/2016 Z.z., *o trestnej zodpovednosti právnických osôb a o zmene a doplnení niektorých zákonov, v znení neskorších predpisov*

Tr.Ř. – zákon č. 141/1961 Sb., *o trestním řízení soudním (trestní řád)*, ve znění pozdějších předpisů

Tr.Z. – zákon č. 40/2009 Sb., *trestní zákoník*, ve znění pozdějších předpisů

ÚS – Ústavní soud

Ústava – Ústavní zákon č. 1/1991 Sb., *Ústava České republiky*, ve znění pozdějších předpisů

ZMJS – zákon č. 104/2013 Sb., *o mezinárodní justiční spolupráci ve věcech trestních*, ve znění pozdějších předpisů

ZTOPO – zákon č. 418/2011 Sb., *o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim*, ve znění pozdějších předpisů

Obsah

1	Úvod	1
2	Základní pojmy	3
2.1	<i>K pojmu právnické osoby</i>	3
2.1.1	Právnická osoba	3
2.1.2	Existenční teorie právnických osob	4
2.1.3	Pojmové znaky právnických osob	6
2.2	<i>Pojem právní odpovědnost</i>	8
2.2.1	K trestní odpovědnosti	9
2.2.2	Trestní odpovědnost právnických osob obecně	9
3	Historie trestní odpovědnosti právnických osob	10
3.1	<i>Vývoj trestní odpovědnosti právnických osob</i>	10
3.2	<i>Koncepce deliktní odpovědnosti právnických osob</i>	16
3.2.1	Koncepce angloamerické právní kultury	16
3.2.2	Koncepce kontinentální právní kultury	17
4	Trestní odpovědnost právnických osob v České republice	19
4.1	<i>Cesta k zavedení institutu trestní odpovědnosti právnických osob</i>	19
4.2	<i>Argumentace pro a proti zavedení trestní odpovědnosti právnických osob</i>	20
4.2.1	Důvody proti zavedení trestněprávní odpovědnosti právnických osob	21
4.2.2	Důvody pro zavedení trestněprávní odpovědnosti právnických osob	24
4.3	<i>Přijetí zákona o trestní odpovědnosti právnických osob</i>	26
4.3.1	Specializovaná komise	26
4.3.2	Vládní návrh zákona o trestní odpovědnosti právnických osob z roku 2004	28
4.3.3	Věcný záměr o správní odpovědnosti právnických osob z roku 2008	29
4.3.4	Vládní návrh zákona o trestní odpovědnosti právnických osob z roku 2011	30
5	Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob	32
5.1	<i>K zákonu o trestní odpovědnosti právnických osob obecně</i>	32
5.2	<i>Systematika zákona o trestní odpovědnosti právnických osob</i>	33
5.3	<i>K jednotlivým institutům ZTOPO</i>	34
5.3.1	Působnost	34
5.3.2	O trestní odpovědnosti právnických osob	38
5.3.3	Pachatel, spolupachatel a účastník	42
5.3.4	Trestní odpovědnost právního nástupce	42
5.3.5	Zánik trestní odpovědnosti právnických osob	43
5.3.6	K trestům a ochranným opatřením	44

5.3.7	Zánik výkonu trestu a zánik účinků odsouzení	49
5.3.8	Zvláštní ustanovení o řízení proti právnickým osobám	50
5.3.9	O mezinárodní justiční spolupráci	56
5.3.10	Účinnost	56
5.4	<i>Významné novelizace zákona o trestní odpovědnosti právnických osob</i>	57
5.4.1	Zákon č. 183/2016 Sb.	57
5.4.2	Zákon č. 55/2017 Sb.	58
5.4.3	Zákon č. 183/2017 Sb.	58
5.4.4	Změny z roku 2020	59
6	Trestní odpovědnost právnických osob ve vybraných státech	59
6.1	<i>Úprava deliktní odpovědnosti právnických osob v Německu</i>	60
6.1.1	Zákonná úprava správního práva	60
6.1.2	Zákonná úprava trestního práva	62
6.1.3	Kolizní úprava přestupků a trestných činů	65
6.1.4	Reformní snahy o zavedení trestní odpovědnosti právnických osob	66
6.1.5	Shrnutí	67
6.2	<i>Úprava deliktní odpovědnosti právnických osob na Slovensku</i>	67
6.2.1	Historický vývoj a předchozí právní úprava	67
6.2.2	Současná právní úprava	70
6.2.3	Shrnutí	73
7	Vybrané statistické údaje	74
8	Závěr	77
	Resumé	79
	Seznam použité literatury	80
	Přílohy	89

1 Úvod

Problematika trestní odpovědnosti právnických osob je stále i dnes jedním z nejvíce diskutovaných a kontroverzních témat trestního práva. Sankcionováním právnických osob se nezabývá pouze odborná veřejnost a zákonodárce v České republice, ale jedná se o téma, které je velmi hojně diskutované napříč celou kontinentální právní naukou. To může být dáno jednak samotnou povahou právnických osob, nebo naopak popíráním či omezováním základních principů, na jejichž základech je kontinentální právní kultura postavena. Vývoj trestněprávních norem nebyl ovlivněn pouze politickými, ekonomickými, sociálními či jinými procesy, ale zásadní roli při tvorbě práva rovněž zastávaly mezinárodní organizace a jejich právní předpisy. Stačí, pokud se člověk porozhlédne, zjistí, že v posledních desetiletích došlo a stále dochází k obrovskému nárůstu vlivu právnických osob. Žádný zákonodárce jistě nemohl ponechat postavení právnických osob bez zakotvení jejich náležité regulace a zavedení jejich odpovědnosti v případech, kdy se dopouštějí protiprávních jednání. K naplnění těchto cílů může být zvoleno několik různých způsobů regulace, mezi ně patří i prostředky trestního práva.

V České republice bylo řešení problematiky deliktů odpovědnosti právnických osob dlouhou dobu přehlíženo. K vyřešení této otázky přispěly především závazky plynoucí z mezinárodních smluv a neustále rostoucí postavení právnických osob. Od počátku roku 2012 došlo i v České republice k zakotvení deliktů odpovědnosti právnických osob, a to prostřednictvím zákona č. 418/2011 Sb., *o trestní odpovědnosti právnických osob*. Jak vyplývá již ze samotného názvu právního předpisu, český zákonodárce se vydal cestou zakotvení trestní odpovědnosti právnických osob. Ve srovnání s ostatními lze trestní odpovědnost právnických osob označit za stále poměrně nový institut trestního práva, ten se stále vyvíjí.

Diplomová práce je chronologicky členěná do jednotlivých kapitol. Druhá kapitola obsahuje výklad základních pojmů, které se problematiky trestní odpovědnosti právnických osob dotýkají. Následující kapitula nastiňuje historický vývoj trestní odpovědnosti a uvádí koncepce deliktů odpovědnosti právnických osob. Čtvrtá kapitola se věnuje trestní odpovědnosti právnických osob v České republice. Zaměřuje se na cestu vedoucí k zakotvení trestní odpovědnosti právnických osob, následně uvádí důvody pro a proti zavedení trestní odpovědnosti

právnických osob a v poslední části této kapitoly přibližuje proces přijetí zákona o trestní odpovědnosti právnických osob.

Obsah páte a zároveň nejrozsáhlejší kapitoly tvoří zákonná úprava trestní odpovědnosti právnických osob *de lege lata*. Nejprve se zabývá zákonem o trestní odpovědnosti právnických osob jako takovým a popisuje jeho vztah k ostatním trestněprávním předpisům. Poté stručně osvětluje systematiku daného zákona, následně se zaměřuje na jednotlivé instituty, a to jak hmotněprávní, tak i procesněprávní. Závěr zmiňované kapitoly uvádí vybrané novelizace zákona o trestní odpovědnosti právnických osob. Porovnání české právní úpravy se zahraniční se věnuje šestá kapitola. Na jednotlivých příkladech německé a slovenské právní úpravy uvádí jednotlivé rozdíly, které se mohou v souvislosti s deliktní odpovědností právnických osob objevit. Stranou pozornosti nezůstala ani vybraná aktuální data týkající se kriminality právnických osob. Jejich detailnímu rozboru se věnuje poslední kapitola práce.

Vzhledem ke značenému rozsahu dané problematiky trestní odpovědnosti právnických osob je cílem práce poskytnout co nejvíce komplexní a ucelený pohled na danou problematiku, na aktuální právní úpravu a její výklad. Práce rovněž poukazuje na problémy, které s deliktní odpovědností právnických osob bezprostředně souvisí, a to nejen ve vztahu k České republice, ale i k okolním státům.

2 Základní pojmy

Pro důkladné pochopení trestní odpovědnosti právnických osob je nutné úvodem přiblížit několik základních pojmů, bez kterých se nelze v dané problematice dostatečně orientovat. Prvotně je důležité vysvětlit pojem „*právnická osoba*“ a dále nastínit institut „*trestní odpovědnost právnických osob*“.

2.1 K pojmu právnické osoby

Prvním pojmem, kterým se práce zabývá, je institut právnické osoby jako takové. Občanský zákoník ve svých ustanoveních rozděluje osoby na fyzické a právnické.¹

2.1.1 Právnická osoba

Vymežit právnické osoby lze dvěma způsoby. Tím prvním je negativní vymezení, to ji charakterizuje jako osobu odlišnou od osoby fyzické. Na druhé straně § 20 odst. 1 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník (dále též „*Obč.Z.*“) vymezuje, že právnickou osobou je organizovaný útvar, o kterém zákon stanoví, že má právní osobnost nebo je tato osobnost zákonem uznána. Definice pojmu se taktéž nalézá například v Právnickém slovníku D. Hendrycha. Říká, že „*právnické osoby jsou umělé právní útvary, odvozené od osob fyzických a zásadně vybavené právními způsobilostmi adekvátními osobám fyzickým*“.²

Svůj historický základ mají právnické osoby již v římském právu, avšak jejich podoba se neshodovala s tou dnešní. Římané nechápali právnické osoby abstraktně tak, jako dnešní právo. Jedním z nejvýznamnějších období pro zakotvení právnických osob bylo období tzv. velkých kodifikací soukromého práva. U nás se jednalo především o úpravu obsaženou v § 26 všeobecného občanského zákoníku (dále též „*ABGB*“), ten již pracoval s pojmem právnická osoba, avšak byl omezen pouze na osoby korporátního typu. Recepce práva po rozpadu rakousko-uherské monarchie bylo pokračováno v úpravě ABGB, na ni následně navázal občanský zákoník z roku 1950. V důsledku socialistické proměny zákonodárství došlo ke značné transformaci nejen nahlížení na právnické osoby, ale celého soukromého práva a podnikání. Pojem právnické osoby byl nahrazen pojmem „socialistická

¹ § 18 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

² HENDRYCH, Dušan. Právnický slovník [online]. 3., podstatně rozš. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2009 [cit. 2020-11-09]. Beckovy odborné slovníky. ISBN 978-80-7400-059-1. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/>.

organizace“ a tento stav trval až do velké novely občanského práva z roku 1992.³ Starý občanský zákoník byl postaven na modernizované fikční teorii. Právníckými osobami byly pouze ty, o kterých tak zákon stanovil. Ve starém Obč.Z. byla obsažena jen obecná úprava právníckých osob a jeden jediný typ, kterým bylo zájmové sdružení. Ostatní právnícké osoby byly upraveny prostřednictvím zvláštních zákonů, např. dle tehdejšího obchodního zákoníku.⁴

2.1.2 Existenční teorie právníckých osob

Nahlížení na právnícké osoby lze shrnout do tří základních teorií. Ještě před samotnou charakteristikou teorií je nutné konstatovat, že se jednotlivé teorie nerozporují, ale pouze vyzdvihují důležitost určitého charakteristického prvku.

a) Teorie fikce

Fikční teorie je první a historicky nejstarší teorií. Jejím hlavním představitelem byl F. C. von Savigny, ten tvrdil, „že právní subjektivita (*Rechtsfähigkeit*), tedy způsobilost nést práva a povinnosti, přirozeně náleží jenom jednotlivým lidem, tedy jenom fyzickým osobám. Právnícké osoby jsou podle Savigniho umělý juristický konstrukt, který je přijatý pouze na základě fikce“.⁵ V této teorii vycházíme z toho, že pouze člověk může být přirozenou osobou. Nositelem právní osobnosti (subjektivity) může být jen a pouze fyzická osoba. Pro fungování právníckých osob je nutné právníckých konstrukcí po vzoru živých bytostí. Tato teorie dává velký prostor legislativě. Avšak nevýhodou tohoto pojetí je nebezpečí vzniku případných rozporů s realitou, u již existujících útvarů, které mají být právníckými osobami. Právnícké osoby se podle této teorie nemohou dopustit trestného činu ani být za někoho sankcionovány. A to z toho důvodu, že jsou chápány jako fiktivní reálně neexistující subjekty. Právnícké osoby by podle této teorie měly být trestně neodpovědné.⁶

³ LAVICKÝ, Petr. Občanský zákoník: komentář. Praha: C.H. Beck, 2015. Velké komentáře. ISBN 978-807-4005-299, s. 216-217.

⁴ Ibidem.

⁵ SOBEK, Tomáš. Je právnícká osoba fikce? [online]. 2009 [cit. 2020-11-10]. Dostupné z: <http://teorieprava.blogspot.com/2009/10/je-pravnicka-osoba-fikce.html>.

⁶ DVOŘÁK, Jan, Jiří ŠVESTKA a Michaela ZUKLÍNOVÁ. Občanské právo hmotné: komentář. 2., aktualizované a doplněné vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2016. Velké komentáře. ISBN 978-80-7552-187-3, s. 263.

b) Teorie realistická

Druhým směrem, který se zabýval nahlížením na právnické osoby, byla teorie realistická. Jako první ji zformuloval G. Beseler, avšak za hlavního představitele je považován jeho žák a nástupce Otto F. von. Gierke. Vychází se z toho, že právnické osoby jsou taktéž reálnými vedle osob fyzických, leč nejsou smysly vnímatelné. Jejich existence nezávisí na státní vůli, stát je může pouze právně uzнат. V rámci této teorie lze spatřit vícero názorových směrů, kdy tyto nespojují právní subjektivitu pouze s člověkem, ale uznávají, že *„že právo samo o sobě může subjekty reálně vytvořit tím, že právní osobnost přizná i subjektům od člověka odlišným, tj. např. sdružení osob či určitým částem majetku“*.⁷

c) Kompromisní teorie

Jedná se o další teorii, ta vychází ze dvou předchozích a snaží se komponovat hlediska v nich obsažená.

Jak uvádí J. Hurdík, z uvedených teorií fikce a teorie reality vychází velké množství moderních teorií, ty reagují na všeobecný společenský vývoj a globalizaci. Za zmínku stojí např. zájmová teorie právnických osob, pojetí právnických osob jako syntézy právních pravidel či teorie přičitatelnosti a další.⁸

Naše platná právní úprava vychází, již od dob ABGB, z teorie fikční. K tomuto přístupu se podle důvodové zprávy hlásí i Obč.Z. Avšak fikční přístup zde není zcela stoprocentní. Z ustanovení § 20 odst. 1 Obč.Z. vyplývá, že nedošlo k čistému navázání pouze na fikční teorii, ale byla částečně prolomena přirozenoprávní teorie o nemožnosti existence právnických osob vedle osob fyzických. Právnickou osobou je tedy nejen organizovaný útvar, o němž tak zákon stanoví, ale je rovněž dána možnost právní osobnost organizovanému útvaru zákonem uzнат.⁹

⁷ DVOŘÁK, Jan, Jiří ŠVESTKA a Michaela ZUKLÍNOVÁ. Občanské právo hmotné: komentář. 2., aktualizované a doplněné vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2016. Velké komentáře. ISBN 978-80-7552-187-3, s. 264.

⁸ HURDÍK, Jan. Právnické osoby a jejich typologie. 2., dopl. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2009. Beckova edice právní instituty. ISBN 978-80-7400-168-0, s. 24-34.

⁹ DVOŘÁK, Jan, Jiří ŠVESTKA a Michaela ZUKLÍNOVÁ. Občanské právo hmotné: komentář. 2., aktualizované a doplněné vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2016. Velké komentáře. ISBN 978-80-7552-187-3, s. 264.

2.1.3 Pojmové znaky právnických osob

Proces vývoje právnických osob byl dlouhý a složitý, než jim byly postupem času přiznány znaky srovnatelné se znaky osob fyzických.

Vzhledem k velké rozmanitosti jednotlivých druhů právnických osob (dále „PO“) se nelehce stanoví jejich definice. Svůj základ mohou mít v normách jak soukromého práva, tak v normách práva veřejného. Zároveň mohou vystupovat jako sdružení osob (korporace), či naopak účelově vymezený majetek (fundace). Všechny jednotlivé skupiny charakterizuje, že tyto společné znaky v jisté míře vždy naplňují.

Z obecné právní úpravy vyplývá, že PO charakterizují tyto znaky: právní subjektivita, způsobilost k právním úkonům, způsobilost k protiprávním úkonům, název, sídlo, vnitřní organizační struktura a osamostatnění majetku.¹⁰

Prvním znakem je *právní osobnost* (subjektivita). Její definici uvádí § 15 odst. 1 Obč.Z. „*Právní osobnost je způsobilost mít v mezích právního řádu práva a povinnosti.*“ Z následujícího ustanovení § 17 odst. 1 Obč.Z. vyplývá, že právní osobnost je pojmovým znakem osob, protože práva a povinnosti mohou vykonávat jen osoby. Způsobilost mít práva a povinnosti sama o sobě neurčuje jejich rozsah, ten je určen právním řádem, ale pouze schopnost tato práva mít. V právní praxi jsou ustálené dvě doktríny zabývající se vymezením práv a povinností právnických osob. Doktrína „*ultra vires*“ je tou starší z nich. Vyjadřuje takový přístup, kdy právnická osoba může mít práva pouze v tom rozsahu, v jakém je předmět její činnosti. Druhý přístup stanovuje, že právní osobnost není nijak limitována, hovoříme o tzv. generální subjektivitě. Naše právní úprava se přiklání k druhé doktríně, avšak nepřijímá ji bezmezně. Z ustanovení § 20 odst. 1 Obč.Z. vyplývá, že právnické osoby mohou mít práva a povinnosti bez zřetele na předmět své činnosti. Na druhou stranu se v citovaném ustanovení nalézají omezení, které spočívá ve slučitelnosti práv a povinností s její právní povahou.¹¹ Dle ustanovení občanského zákoníku mají právnické osoby právní osobnost od svého vzniku do svého zániku, kdy právnická osoba vzniká dnem zápisu do veřejného rejstříku. Dnem výmazu z tohoto rejstříku právnická osoba zaniká.

¹⁰ FENYK, Jaroslav. Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim: komentář. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2012. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7357-720-9, s. 2.

¹¹ DVOŘÁK, Jan, Jiří ŠVESTKA a Michaela ZUKLÍNOVÁ. Občanské právo hmotné: komentář. 2., aktualizované a doplněné vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2016. Velké komentáře. ISBN 978-80-7552-187-3, s. 264-265.

Dalším znakem je *svéprávnost* právnických osob. Dle § 15 odst. 2 Obč.Z. se jedná o „*způsobilost nabyvat pro sebe vlastním právním jednáním práva a zavazovat se k povinnostem (právně jednat)*“. Otázka svéprávnosti právnických osob je často velmi diskutovaným tématem, názory na ni se často rozcházejí. Podle platné právní úpravy je zřejmé, že právnické osoby nemají samostatnou svéprávnost, jako tomu je u osob fyzických. Tato skutečnost nevyhází pouze z ustanovení § 20 Obč.Z., ale zároveň i z § 151 odst. 1 Obč.Z. „*Zákon stanoví, popřípadě zakladatelské právní jednání určí, jakým způsobem a v jakém rozsahu členové orgánů právnické osoby za ni rozhodují a nahrazují její vůli.*“ Pokud tedy právnická osoba nemá svou vlastní vůli, nemůže být ani svéprávná. „*Proto je také právnická osoba v občanském zákoníku konstruována tak, že sama nejedná, nýbrž že podle § 164 za ni jedná člen statutárního orgánu jako její zástupce.*“¹² Tímto pojetím však není narušena procesní způsobilost právnických osob. Ta vzniká společně se způsobilostí být účastníkem řízení. Způsobilost být účastníkem řízení má ten, kdo má právní osobnost.¹³

Třetím znakem právnických osob je *delikttní způsobilost k protiprávním jednáním*.

Pokud se týče *názvu* a *sídla* právnické osoby. Dle občanského zákoníku se jménem právnické osoby rozumí její název. Sídlem je místo právnické osoby, které je za sídlo označeno při jejím ustanovení.¹⁴

Čtvrtým bodem je *vnitřní organizační struktura*. Jak již plyne ze samotné podstaty právnických osob, ale i jejich definice v občanském zákoníku, je nutné jejich vnitřní uspořádání. To se neprojevuje pouze v právních vztazích uvnitř právnické osoby, ale i ve vztazích vnějších. Pro oba tyto vztahy vystupování mají zásadní postavení orgány právnické osoby, díky kterým může efektivně fungovat. Významným orgánem právnických osob je *statuární orgán*. Tomu dle zákona náleží veškerá působnost, která není svěřena jinému orgánu. Vzhledem k rozmanitosti právní úpravy se označení, složení či jejich způsoby ustanovení mohou pro

¹² ŠVESTKA, Jiří. Občanský zákoník: komentář [online]. 2. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019. [cit. 2020-11-11]. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7598-656-6. Dostupné z: <https://www.noveaspi.cz/>.

¹³ JIRSA, Jaromír. Občanské soudní řízení: soudcovský komentář : podle stavu k ... [online]. 3. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019. [cit. 2020-11-11]. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7598-366-4. Dostupné z: Dostupné z: <https://www.noveaspi.cz/products/>.

¹⁴ Ustanovení § 132 a § 136 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

jednotlivé právnické osoby lišit. Obecně ale pro člena statutárního orgánu platí, že právnickou osobu zastupuje ve všech jejích záležitostech.¹⁵

Osamostatnění majetku značí tu situaci, kdy je majetek právnické osoby oddělen od majetku jejích zřizovatelů, členů orgánů či jiných osob. Ve své podstatě tak právnická osoba vystupuje jako vlastník svého majetku. Samostatnost majetku se rovněž odráží v ručení společníků za závazky právnické osoby. Toto ručení je však modifikováno pro jednotlivé druhy právnických osob rozdílně.¹⁶

Dle komentáře J. Dvořáka lze mezi znaky právnických osob zařadit ještě jejich *účel*, pro který byly zřízeny. Ten je nejčastěji zřetelný již ze zakládacího právního aktu.¹⁷

2.2 Pojem právní odpovědnost

Jedná se o jeden z mnoha druhů odpovědnosti. Vedle právní odpovědnosti se uvádí například odpovědnost politická, etická nebo morální. Odpovědnost je sama o sobě jednou ze základních pojmových složek práva, bez kterých by nemohlo existovat. A. Gerloch ve své učebnici teorie práva říká, že trestní odpovědnosti je „*zvláštní forma právního vztahu, ve kterém dochází na základě porušení právní povinnosti ke vzniku nové právní povinnosti sankční povahy*“.¹⁸ Zpravidla bývá důsledkem deliktu, eventuálně protiprávního stavu.

Obecným a společným znakem odpovědnosti je sankce. Sankce označuje povinnost snést zákonem určenou újmu, či újmu samotnou v takovém případě, kdy dojde k zákonem stanovené skutečnosti. Skutečnost, jež je právním důvodem pro uložení sankce, je však chápána velmi odlišně. V právní teorii někteří autoři za tuto skutečnost považují pouze porušení povinnosti. Toto tvrzení ovšem platí bezvýhradně jen pro trestní odpovědnost. „*Jinak sám zákon někdy odpovědnosti nazývá případy, kdy sankce hrozí, aniž byla porušena povinnost*“.¹⁹ Tomu tak může být například v ústavním právu nebo v právu občanském.

¹⁵ DVOŘÁK, Jan, Jiří ŠVESTKA a Michaela ZUKLÍNOVÁ. Občanské právo hmotné: komentář. 2., aktualizované a doplněné vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2016. Velké komentáře. ISBN 978-80-7552-187-3, s. 266-267.

¹⁶ Ibidem s. 266.

¹⁷ Ibidem s. 267.

¹⁸ GERLOCH, Aleš. Teorie práva. 6., aktualiz. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2013. Beckovy právnické učebnice. ISBN 978-80-7380-454-1, s. 162.

¹⁹ KNAPP, Viktor. Teorie práva. Vyd. 1., 3. dot. Praha: C.H. Beck, 1995. Beckovy právnické učebnice. ISBN 80-717-9028-1, s. 200.

2.2.1 K trestní odpovědnosti

Trestní odpovědnost je jednou z několika druhů právní odpovědností. Stojí vedle odpovědnosti civilní, správní či např. ústavní. Je chápána jako „*povinnost pachatele trestného činu nést nepříznivé důsledky svého činu – trestní sankce*“.²⁰ Má retrospektivní povahu a jde o tzv. sankční pojetí odpovědnosti. Vzniká jednáním subjektu, který je trestně odpovědný, a tímto jednáním dochází k porušení nebo ohrožení právem chráněného zájmu. Obsahem této odpovědnosti je povinnost pachatele podrobit se právním následkům, které mu za dané jednání hrozí. Retrospektivní charakter označuje tu situaci, kdy dochází k ukládání sankcí za činy vzniklé v minulosti. Úkolem trestního práva je to, aby byla trestní odpovědnost uplatňována nestranně. Základy trestní odpovědnosti se nalézají v § 12 a násl. zákona č. 40/2009 Sb., *trestní zákoník* (dále též jen „*Tr.Z.*“). Subjekty trestní odpovědnosti lze rozlišovat podle toho, jestli je pachatelem fyzická osoba nebo osoba právnická.²¹

2.2.2 Trestní odpovědnost právnických osob obecně

Svůj původ má v anglickém právu, to o trestní odpovědnosti právnických osob hovoří jako o „*Criminal Liability of Legal Persons*” či „*Criminal Corporate Liability*”. V kontinentální Evropě je vidět její největší rozmach od 70. let minulého století. V České republice byla zakotvena s účinností od 1. 1. 2012 zákonem č. 418/2011 Sb., *o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim* (dále jen „*ZTOPO*“). Po přijetí tohoto zákona je možné hovořit o dvou rovnocenných větvích trestní odpovědnosti – trestní odpovědnost fyzických osob a trestní odpovědnost osob právnických.

Trestní odpovědnost právnických osob svým významem překračuje zásady „*societas delinquere non potest*“ a „*societas puniri non potest*“, podle nich se nemůže PO dopustit trestného činu a ani být za trestný čin trestána. Právním zakotvením trestní odpovědnosti právnických osob dochází k narušení individuální trestní odpovědnosti fyzických osob. Českou úpravou nedošlo k přímému zavedení kolektivní trestní odpovědnosti, ale hovoří se o přičitatelnosti jednání fyzické osoby.²²

²⁰ JELÍNEK, J. a kol.,: *Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část. 7. vydání.* Praha: Leges, 2019, ISBN 978-80-7502-380-3, s. 22.

²¹ *Ibidem* s. 22-23.

²² SOLNAR, Vladimír. *Systém českého trestního práva.* Praha: Novatrix, 2009. ISBN 978-80-254-4033-9, s. 266.

3 Historie trestní odpovědnosti právnických osob

Největší rozdíly přístupu k této problematice lze spatřit mezi angloamerickou a kontinentální právní kulturou. Je to dáno odlišným historickým vývojem v daných zemích. Angloamerickou právní kulturu charakterizuje kontinuální vývoj počínající ve středověku. Naopak v kontinentální Evropě byl vývoj vedoucí k zakotvení trestní odpovědnosti právnických osob v jednotlivých právních řádech více komplikovaný.

3.1 Vývoj trestní odpovědnosti právnických osob

Historické kořeny trestní odpovědnosti právnických osob se objevují již ve starověku a středověku. Některá literatura uvádí nesprávná tvrzení, že trestní odpovědnost byla tradičně založena pouze na principu individuální odpovědnosti. Její kořeny sahají k principu známému z římského práva, že se společnost nemůže dopustit trestného činu – „*societas delinquere non potest*“. Avšak J. Musil uvádí, že „*podrobnější právně historické studie však přesvědčivě dokládají, že tento princip zdaleka nebyl v historickém vývoji samozřejmý a že naopak trestní postih různých společností, svazků, obcí, cechů spolků, gild, měšťanských svazků, územních celků apod. byl běžně praktikován jak ve starověku, tak ve středověku*“.²³ Důvodem pro uložení sankce těmto společenstvím mohly být např. kacířství, zločinné vzpoury, zrada či urážka majestátu. Trestání obcí bylo běžné již v období starověkého Říma. Římské právo právnickým osobám nepřiznávalo neomezenou možnost v občanskoprávních jednáních, natož aby jim přiznalo trestní odpovědnost.²⁴

Rovněž docházelo k ukládání sankcí různým společenstvím i ve středověké Evropě. Příkladem postihu kolektivního subjektu může být proces vedený proti templářům mezi roky 1307 až 1312, který skončil zrušením řádu a popravami jeho členů.²⁵

Opačné názory rozporující tato trestání se objevovaly zřídkakdy. Takovýto názor vyslovil např. papež Inocenc IV. na lyonském koncilu, když brojil proti trestání členů církevní obce *universitas*.²⁶

²³ MUSIL, Jan, Trestní odpovědnost právnických osob: Historický vývoj a mezinárodní porovnání. In: MUSIL, J.; VANDUCHOVÁ, M., *Pocta prof. JUDr. Otovi Novotnému k 70. narozeninám*. 1. vyd. Praha: Codex Bohemia, 1998, s. 77.

²⁴ Ibidem s. 77.

²⁵ KOUDELKA, Ladislav. Trestní odpovědnost právnických osob – stručná charakteristika institutu, a jeho základy.

²⁶ MUSIL, Jan. Trestní odpovědnost právnických osob – ano či ne?, *Trestní právo*, 2000, č. 7-8.

Ordonnance sur la réformation de la justice criminelle, neboli trestní ordonnance pocházející z Francie roku 1670 upravovala trestání právnických osob, respektive obcí. Avšak je velmi těžce rozeznatelné, jestli se v těchto případech trestání jednalo o postihy správní či trestní.²⁷

V období 17. a 18. století dochází na území kontinentální Evropy k podstatným změnám týkajícím se koncepce odpovědnosti právnických osob. V tomto období narůstá absolutistická moc panovníka a vznikají centralistické státy. Rovněž roste moc správních orgánů, které panovník pro své vládnutí využívá na úkor soudní moci. S osvícenským přístupem se ještě více kolektivní odpovědnost oslabuje. Roku 1793 dochází k definitivnímu odmítnutí trestání právnických osob. Stalo se tak na základě díla německého profesora J. F. Malblanca. Ten ve svém díle vycházel z myšlenky nemožnosti přičitatelnosti viny právnickým osobám a jejich nezpůsobilosti přijmout za svá jednání trestní účinky. Carl Von Savigny pouze tuto myšlenku stvrdil svou teorií fikce. Princip kolektivní odpovědnost nebyl ani v souladu s myšlenkami velkých trestněprávních kodifikací z 19. století. Ty vycházely z výše uvedených myšlenek a zavedly princip individuální odpovědnosti. Jedná se např. o *Code Pénal Napoléon* z roku 1803, *Rakouský trestní zákoník* z roku 1852 či *Pruský trestní zákoník* z roku 1851 a další.²⁸ Z tohoto důvodu bylo na zavedení trestní odpovědnosti právnických osob v České republice prostřednictvím ZTOPO nahlíženo jako na nový institut.

Rozdílný postoj byl však zřejmý v angloamerické právní kultuře. Dáno to může být i tím, že je postavena na zcela odlišných principech a zásadách. Zde soud právo nalézá, tvoří a není omezen pouze na jeho interpretaci. Soudy svá rozhodnutí odvozovaly od nepsaného zvykového práva. Tento systém tedy soudům umožňuje větší flexibilitu, volnost a právní materie je formována pozvolna. Kontinentální právní úprava naopak vychází ze psaného zákona.

Již od 19. století lze hovořit o trestní odpovědnosti právnických osob v angloamerických státech. Pokud budeme vycházet z dělení britských autorů, lze vývoj na jejich území rozdělit na tři časová období. Prvním je vývoj do roku 1900, kdy dochází k vývoji korporátní struktury a důsledků tohoto vývoje pro odpovědnost. Druhým je období mezi roky 1900 až 1940, které označuje vývoj

²⁷ KOUDELKA, Ladislav. Trestní odpovědnost právnických osob – stručná charakteristika institutu, a jeho základy.

²⁸ Ibidem.

jednotlivých forem zavinění a vznik tzv. *strict liability*. Ve třetím a posledním období, od roku 1940 do současnosti, dochází k vývoji *alter ega*.²⁹

Trestní odpovědnost právnických osob se od roku 1840 aplikuje například v Anglii. Britská justice se poprvé s rozhodováním o trestném činu právnické osoby setkala roku 1842 v případě *Regina vs. Birmingham & Gloucester Railway Co.* Této společnosti byl uložen peněžitý trest, a to na základě porušení zákonem určené právní povinnosti. Nebylo potřeba dokazovat zavinění jako u fyzických osob, protože odpovědnost byla určena jako odpovědnost objektivní.³⁰ „Významné překážky tvořily otázky související se zaviněním, vystupováním u soudu a nedostatkem vhodných sankcí, jako i představa, že právnická osoba jako fiktivní konstrukt může platně jednat jen v rámci svého zakládajícího dokumentu a jiná jednání jejích právních zástupců jsou *ultra vires*.“³¹ Lze tedy říci, že koncepce trestání právnických osob byla tehdy značně omezená, avšak koncem 19. století byly soudy považovány za přijatelné, že vedle osob fyzických, mohou být trestány i osoby právnické. Došlo k zavedení odpovědnosti založené na vztahu služebníka a pána, kdy primárním účelem tzv. zástupné odpovědnosti bylo to, aby zaměstnavatel uhradil škody způsobené jeho činností. Tato koncepce trestání byla nejdříve uplatňována pouze u menšího počtu specifických případů, které nepožadovaly zavinění a neumožňovaly liberaci.

V souvislosti s případem *Lennard's Carrying Co. Ltd.* vytyčila Horní sněmovna obecnou zásadu umožňující přisoudit právnické osobě pochybení. Podle principu řídicí mysli (*directing mind*) je nutné v rámci struktury právnických osob nalézt tak významné fyzické osoby, jejichž jednání a myšlenkový stav lze následně přiřadit k jednání a myšlenkovému stavu osoby právnické. Problémem však bylo správné určení takto jednajících osob. Se zavedením tohoto principu se právnické osoby stávají přímo odpovědné za trestné činy, u kterých zákon požaduje zavinění. Ke striktnímu odloučení od zásady zástupné odpovědnosti však nedošlo.³²

Počátkem 20. století soudy Spojených států amerických navazují na praxi zavedenou v Anglii. Postupy tamních soudů však byly odlišné. V USA soudy rozšířily teorii zástupné odpovědnosti i na trestné činy požadující zavinění. Tento postup byl nejprve potvrzen Kongresem a Nejvyšším soudem pro ty trestné činy,

²⁹ KRATOCHVÍL, Vladimír. Trestní právo hmotné: obecná část. 2. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2012. Beckovy právnické učebnice. ISBN 978-80-7179-082-2, s. 510.

³⁰ *Ibidem* s. 510.

³¹ FOREJT, Petr, Petr HABARTA a Lenka TREŠLOVÁ. Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim: s komentářem. Praha: Linde, 2012. ISBN 978-80-7201-875-8, s. 9.

³² *Ibidem* s. 8-9.

kteře byly uvedeny pouze ve zvláštřních zákonech. Postupem času však došlo k rozšířeni i na trestné činy dle práva obecného (*common law*). Právnícká osoba není odpovědná pouze za jednání svých orgánů, ale rovněž i za jednání zaměstnanců a zástupců, pokud jednání činí v rámci svých povinností a jsou ve prospěch právnícké osoby.³³

Evropští představitelé kontinentální právní nauky se danou problematikou zabývali již mnohem dřívě, než došlo k jejímu právnímu zakotvení v jednotlivých právních předpisech v druhé pol. 20. stol. Tomuto fenoménu se věnovali již v období po 1. sv. válce. Roku 1929 se konal druhý mezinárodní sjezd pro trestní právo v Bukurešti. Pořádala jej Mezinárodní společnost pro trestní právo. První otázkou ze čtyř vznesených bylo řešení trestní odpovědnosti právníckých osob. Na konci jednání byla přijata rezoluce řešící danou problematiku a vyslovující přání, aby vnitrostátní právní režimy umožnily větší regulaci právníckých osob prostřednictvím účinných opatření. Zároveň byl vznešen požadavek, aby aplikace těchto opatření nevyklučovala individuální odpovědnost jak orgánů právnícké osoby, tak těch, kdo se dopustili trestného činu prostředky právnícké osoby.³⁴

V kontinentální Evropě dochází oproti angloamerické právní kultuře k největšímu rozmachu deliktů odpovědnosti právníckých osob se značným zpožděním. S neustále rostoucím vlivem právníckých osob, silícím vlivem obchodních společností a rozrůstajícím se průmyslem bylo v tehdejší Evropě nutné zakotvení jejich odpovědnosti. „V 2. polovině 20. století se pod vlivem angloamerického práva postupně začínají prosazovat i v západní Evropě zvláštřní, liberální a do určité míry univerzální přístupy k odpovědnosti právníckých osob za jednání, která u osob fyzických jsou považována za trestné činy.“³⁵ K tomu docházelo prostřednictvím kolektivní odpovědnosti, jejímž důvodem k zavedení byla snaha postihnout danou právníckou osobu především za situace, kdy nešlo pro daný trestný čin stíhat a odsoudit osobu fyzickou, nebo kdy odpovědnost této osoby nebyla dostatečná. Zavedením kolektivní odpovědnosti došlo k oslabení individuální trestní odpovědnosti (*societas delinquere non potest*), ta byla pro kontinentální Evropu charakteristická.

³³ FOREJT, Petr, Petr HABARTA a Lenka TREŠLOVÁ. Zákon o trestní odpovědnosti právníckých osob a řízení proti nim: s komentářem. Praha: Linde, 2012. ISBN 978-80-7201-875-8, s. 10.

³⁴ JELÍNEK, Jiří. Trestní odpovědnost právníckých osob v České republice – bilance a perspektivy. Praha: Leges, 2013. Teoretik. ISBN 978-80-87576-58-8, s. 9-10.

³⁵ KRATOCHVÍL, Vladimír. Trestní právo hmotné: obecná část. 2. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2012. Beckovy právnícké učebnice. ISBN 978-80-7179-082-2, s. 517.

Za zmínku stojí například vývoj ve Francii, tam docházelo k diskusím o zavedení trestní odpovědnosti právnických osob. Jedním z autorů, který se zabýval danou problematikou, byl Francouz P. Bouzat. Ten shrnul jak důvody proti zavedení trestní odpovědnosti právnických osob, tak i důvody pro její zavedení. Proti jejímu zavedení uváděl například to, že právnické osoby nemají vlastní vůli, bez které není viny a trestní odpovědnosti, dále zmínil to, že takováto odpovědnost by byla v rozporu se zásadou personality trestu. Za zmínku ještě stojí tvrzení říkající, že trestní systém platného práva se zcela zaměřuje na fyzické osoby. Naopak z jeho tvrzení pro zavedení trestní odpovědnosti právnických osob se dá vybrat například tvrzení říkající, že vůle skupiny se odlišuje od vůle jedinců, kteří skupinu tvoří (důkazem byla občanskoprávní odpovědnost právnických osob). Za další důležité důvody pro přijetí úpravy označil i stále rostoucí počet právnických osob vykonávajících nedovolenou činnost a možnost uložení majetkových trestů právnickým osobám.³⁶

V poslední čtvrtině 20. století začínají státy kontinentální Evropy zavádět různé koncepční modely trestní odpovědnosti právnických osob za trestné činy. Nizozemsko bylo prvním státem, který roku 1976 přistoupil k zakotvení trestní odpovědnosti právnických osob. Tamní zákonná úprava byla záměrně stručná, a to proto, aby mohla být následně dotvořena judikaturní praxí. Ta stanovila dvě kumulativní podmínky, po jejichž naplnění mohlo dojít k trestní odpovědnosti právnických osob. První podmínkou byla možnost ovlivňovat zakázané jednání, tzv. kritérium moci. K naplnění druhé podmínky, tzv. kritéria akceptace, došlo tehdy, pokud právnická osoba přijala takovéto jednání za své.³⁷

Jako důsledek rychle rostoucí kriminality právnických osob bylo roku 1988 vypracováno doporučení Výboru ministrů Rady Evropy. Cílem tohoto doporučení bylo umístit odpovědnost tam, kde díky protiprávní činnosti vzniká prospěch.³⁸

V 90. letech 20. století trestní odpovědnost právnických osob zavedly další státy, například Norsko (1991), Francie (s účinností od 1. 3. 1994), Finsko a Španělsko (1995), Dánsko (1996), Slovinsko a Belgie (1999). Mezi další státy,

³⁶ KRATOCHVÍL, Vladimír. Trestní právo hmotné: obecná část. 2. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2012. Beckovy právnické učebnice. ISBN 978-80-7179-082-2, s. 517.

³⁷ MUSIL, Jan, Trestní odpovědnost právnických osob: Historický vývoj a mezinárodní porovnání. In: MUSIL, J.; VANDUCHOVÁ, M., *Pocťa prof. JUDr. Otovi Novotnému k 70. narozeninám*. 1. vyd. Praha: Codex Bohemia, 1998, s. 89-91.

³⁸ FOREJT, Petr, Petr HABARTA a Lenka TREŠLOVÁ. Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim: s komentářem. Praha: Linde, 2012. ISBN 978-80-7201-875-8, s. 10.

kteřé způsob odpovědnosti právníckých osob v určité podobě zavedly, patří například Jižní Korea, Japonsko, Izrael, Čína, Nový Zéland.³⁹

Odlíšný postoj byl zvolen německými zákonodárci, ti zvolili zcela rozdílnou koncepci. V Německu došlo k zakotvení delikt ní odpovědnosti právníckých osob v přestupkovém zákoně dopadajícím na fyzické osoby. „V zásadě platí, že sankce za přestupky ukládá příslušný správní orgán, pokud nejde zároveň o trestný čin, o kterém se pak vede trestní řízení.“⁴⁰

Otázka právní regulace právníckých osob se stala v kontinentální Evropě nejvíce aktuální v druhé polovině 20. století. Zapříčinil ji politický, společenský i ekonomický rozvoj. V důsledku globalizace ekonomiky sílí rovněž i postavení právníckých osob. Změny jsou seznatelné rovněž na poli kriminality, dochází k nárůstu zejména majetkové kriminality, korupce a organizovaného zločinu. Taktéž se mění osoby pachatelů trestné činnosti. Původně trestnou činnost páchaly fyzické osoby sociálně či jinak vyloučené. Nově se trestné činnosti dopouštěly subjekty, které svou činnost často schovávají pod záměry korporací nebo takovou činnost páchají ve prospěch dané společnosti.⁴¹

Obrovský rozmach zavádění odpovědnosti právníckých osob na přelomu 20. a 21. století nebyl způsoben pouze vlastní vůlí jednotlivých států. Velkým hybatelem se rovněž staly požadavky uvedené v rozličných mezinárodních dokumentech, ale i evropská integrace. Jedná se zejména o akty mezinárodního práva veřejného, různá doporučení a akty pocházející z legislativy Evropské unie. Tam spadají Úmluvy OSN, OECD a Rady Evropy, ale i akty Evropské unie. Požadavkem obsaženým nejen v mezinárodních úmluvách, ale i v právních aktech Evropské unie je, aby sankce ukládané právníckým osobám byly přiměřené, účinné a odstrašující. Těmito dokumenty je pouze výjimečně stanoveno, aby tak bylo činěno pouze prostředky trestního práva.⁴²

Trestní odpovědnost právníckých osob a její zavedení bylo a stále je velmi kontroverzním tématem, které ve své podstatě prolomuje zažitý systém

³⁹ FOREJT, Petr, Petr HABARTA a Lenka TREŠLOVÁ. Zákon o trestní odpovědnosti právníckých osob a řízení proti nim: s komentářem. Praha: Linde, 2012. ISBN 978-80-7201-875-8, s. 11.

⁴⁰ Ibidem.

⁴¹ JELÍNEK, Jiří. Zákon o trestní odpovědnosti právníckých osob: komentář s judikaturou. 2., aktualiz. a přeprac. vyd. Praha: Leges, 2013. Komentátor. ISBN 978-80-87576-43-4, s. 12-13.

⁴² Srov. KRATOCHVÍL, Vladimír. Trestní právo hmotné: obecná část. 2. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2012. Beckovy právnícké učebnice. ISBN 978-80-7179-082-2, s. 519-520; KOUDELKA, Ladislav. Trestní odpovědnost právníckých osob – stručná charakteristika institutu, a jeho základy.

kontinentálního práva. Dochází k oslabení zásady individuální odpovědnosti pachatele, na níž bylo kontinentální právo po staletí založeno.

3.2 Koncepce deliktní odpovědnosti právnických osob

S institutem zavedení odpovědnosti právnických osob bezprostředně vystává otázka toho, jakou koncepci právní úpravy této problematiky by se měl zákonodárce vydat. Vzhledem k nejednotnosti trestněprávní nauky nalézáme rozličné chápání a označování legislativních nástrojů veřejného práva, jenž nám umožňují zásahy proti protiprávnímu chování právnických osob. Rovněž nepanuje shoda o tom, jestli má být odpovědnost právnických osob upravena prostřednictvím norem práva trestního, nebo prostředky například práva správního. Tento fakt je dán především tím, že se problematikou zabývá velké množství mezinárodních dokumentů, které však konkrétní způsob regulace PO většinou nestanoví.

Nejen z historického vývoje, ale i ze zcela odlišné koncepce pojetí práva jako takového je zřejmé, že budeme rozlišovat mezi dvěma zakládáními modely odpovědnosti právnických osob.

3.2.1 Koncepce angloamerické právní kultury

Právní systémy založené na principech angloamerické právní kultury předpokládají pro základy trestní odpovědnosti podmíněné prokázání úmyslu, vědomé viny nebo hrubé nedbalosti. Úpravou těchto požadavků na podmínky právnických osob vznikají rozdílné doktríny, které bývají různě označovány.⁴³

Jedním z principů je princip „*strict liability*“, ten umožňuje vznik absolutní odpovědnosti bez nutnosti zavinění. Důvodem je ochrana veřejného zájmu a je založen normami veřejného práva upravujícími právní vztah jak osob fyzických, tak právnických. Potrestání nemá takové morální dopady, jako je tomu u klasických trestů.⁴⁴

Další je koncepce „*vicarious liability*“. Ta je založena na principu zástupné trestní odpovědnosti, kdy dochází k ručení právnické osoby za cizí zavinění bez ohledu na to, jestli byl trestný čin spáchán odpovědným zaměstnancem, vedoucím nebo zaměstnancem řadovým. Aplikuje se pouze na ty trestné činy, které nebyly z působnosti výslovně vyňaty.⁴⁵

⁴³ KRATOCHVÍL, Vladimír. Trestní právo hmotné: obecná část. 2. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2012. Beckovy právnické učebnice. ISBN 978-80-7179-082-2, s 511.

⁴⁴ Ibidem s. 512.

⁴⁵ Důvodová zpráva k vládnímu návrhu zákona o trestní odpovědnosti právnických osob z roku 2011, Zvláštní část, součást sněmovního tisku č. 285/0, s. 109. [online]. psp.cz, [cit. 19. 11. 2020]. Dostupné z: <http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=6&CT=285&CT1=0>.

Posledním přístupem je doktrína odpovědnosti „*alter ego*“. Ta vzniká vývojem britské judikatury a zavádí přímou odpovědnost právnických osob za konkrétní trestné činy. Okruh osob, které mohou tuto odpovědnost založit, je však proti předchozí zúžený, neboť tuto odpovědnost mohou založit jen osoby ve vedoucí pozici. Vyžaduje se složka zavinění a jednání.⁴⁶

Mezi další přístupy v angloamerické právní kultuře patří doktrína *agregace* (kolektivního vedení), *moderní holistické teorie* a *současné vývojové směry*.⁴⁷

3.2.2 Koncepce kontinentální právní kultury

Odlišnou cestou se vydala kontinentální Evropa. Zde se rozlišují tři základní koncepce uchopení deliktní odpovědnosti právnických osob prostředky práva veřejného. Až na výjimky dochází ve všech státech Evropské unie k ukládání sankcí v rámci trestní odpovědnosti.

Pojem trestní odpovědnost právnických osob není jako právní pojem jednoznačně definován a důvodová zpráva k ZTOPO zmiňuje dva základní přístupy k němu, tzv. „*pravou*“ a „*nepravou trestní odpovědnost právnických osob*“. J. Jelínek uvádí ještě třetí „*jiný způsob regulace protiprávní činnosti právnických osob*“.⁴⁸

Pravá trestní odpovědnost je ta, kterou právní úprava vymezuje přímo v trestním zákoníku, nebo popřípadě v samostatném trestním zákoně pojednávajícím o trestní odpovědnosti právnických osob. V této právní úpravě je vymezen vztah fyzické osoby jako pachatele trestného činu na jedné straně a odpovědnost právnické osoby za trestný čin na straně druhé. Je zde rovněž výslovně uvedeno, že právnická osoba za trestný čin odpovídá, nebo to, že byl trestný čin právnickou osobou spáchán. Sankce jsou ukládány v rámci trestního řízení a jsou výslovně označovány jako tresty. Z logiky věci vyplývá, že trestní řízení musí být modifikováno tak, aby byl zajištěn jeho hladký průběh. „*Trestní odpovědnost právnické osoby je tak dovozována nepřímou přes jednání a zavinění buď konkrétní fyzické osoby, nebo nezjištěné fyzické osoby za podmínky, že lze s určitostí zjistit, že se jedná o fyzickou osobu z okruhu osob, jejichž jednání*

⁴⁶ Důvodová zpráva k vládnímu návrhu zákona o trestní odpovědnosti právnických osob z roku 2011, Zvláštní část, součást sněmovního tisku č. 285/0, s. 106. [online]. psp.cz, [cit. 19. 11. 2020]. Dostupné z: <http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=6&CT=285&CT1=0>.

⁴⁷ KRATOCHVÍL, Vladimír. Trestní právo hmotné: obecná část. 2. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2012. Beckovy právnické učebnice. ISBN 978-80-7179-082-2, s. 511.

⁴⁸ JELÍNEK, Jiří. Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob: komentář s judikaturou. 2., aktualiz. a přeprac. vyd. Praha: Leges, 2013. Komentátor. ISBN 978-80-87576-43-4, s. 16.

a zavinění je možno právnické osobě přičítat.⁴⁹ V kontinentální Evropě se jedná o nejrozšířenější model pojetí trestní odpovědnosti právnických osob. Cestu úpravy obsažené přímo v trestním zákoně zvolila například Francie, Nizozemí či Dánsko. Příkladem právního základu obsaženého ve zvláštním zákoně může být Rakousko či Polsko.⁵⁰ Jak vyplývá již ze samotného názvu zákona č. 418/2011 Sb., ZTOPO, Česká republika se taktéž vydala cestou úpravy prostřednictvím pravé trestní odpovědnosti. (Argumentací pro zvolení této formy a cestou k přijetí zákona se zabývá následující část práce.)

Nepravou trestní odpovědností se rozumí taková, která sice umožňuje právnickým osobám ukládat sankce, ale jedná se o sankce netrestní, resp. quasitrestní. Dalším rozdílem od předchozího pojetí je to, že trestní odpovědnost právnických osob není výslovně zakotvena v trestním zákoníku či ve zvláštním trestním předpise. Ukládané sankce se neoznačují jako tresty. Sankce postihují majetek dané společnosti nebo odčerpávají zisk dosažený danou trestní činností. „*Právnická osoba nese odpovědnost za jednání fyzické osoby, jejíž odpovědnost za trestný čin je dána tím, že jednala jménem právnické osoby ...*“⁵¹ (srov. odpovědnost za jednání za jiného podle § 114 odst. 2 trestního zákona.) Nepravá trestní odpovědnost je tedy inspirována institutem jednání za jiného. Trestně odpovědnou je pouze fyzická osoba, která se dopustila trestné činnosti, ale na druhou stranu lze takto zastoupené právnické osobě uložit specifické sankce. Jako příklad lze zmínit španělskou právní úpravu do roku 2010.

Jiný způsob regulace protiprávní činnosti právnických osob je takový, který naplňuje závazky plynoucí z mezinárodních dokumentů. Jde především o to, aby byly právnickým osobám ukládány sankce účinné, přiměřené a odstrašující. Příkladem takovéto úpravy může být regulace právnických osob zavedená ve Spolkové republice Německo, kde se vztah odpovědnosti právnických osob řídí normami správního práva. V tamní administrativněprávní úpravě se nalézají podmínky deliktní odpovědnosti právnických osob za jednání osob fyzických, a rovněž úpravu pokut a případných dalších důsledků protiprávního jednání.⁵²

⁴⁹ KOUDELKA, Ladislav. Trestní odpovědnost právnických osob – stručná charakteristika institutu, a jeho základy.

⁵⁰ JELÍNEK, Jiří. Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob: komentář s judikaturou. 2., aktualiz. a přeprac. vyd. Praha: Leges, 2013. Komentátor. ISBN 978-80-87576-43-4, s. 16.

⁵¹ Důvodová zpráva k vládnímu návrhu zákona o trestní odpovědnosti právnických osob z roku 2011, zvláštní část, součást sněmovního tisku č. 285/0, s. 92. [online]. psp.cz, [cit. 19. 11. 2020]. Dostupné z: <http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=6&CT=285&CT1=0>.

⁵² Srov. JELÍNEK, Jiří. Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob: komentář s judikaturou. 2., aktualiz. a přeprac. vyd. Praha: Leges, 2013. Komentátor. ISBN 978-80-87576-43-4, s. 16

4 Trestní odpovědnost právnických osob v České republice

Dne 1. ledna 2012 nabyl účinnosti zákon č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, kterým dochází k zakotvení trestní odpovědnosti právnických osob do českého právního řádu. K přijetí vládního návrhu tohoto zákona vedla dlouhá a složitá cesta.

Vývoj na našem území nebyl ovlivněn pouze kontinentální právní naukou, ale rovněž událostmi, které se u nás udály v druhé polovině 20. století. Důsledkem nastolení vlády socialismu došlo k téměř k celkovému potlačení soukromého sektoru, podnikání, ale rovněž i k omezení rozvoje právnických osob. Úprava právnických osob byla v tehdejší době velmi kusá.

Pádem předchozího totalitního režimu v roce 1989, postupnou restrukturalizací právního řádu republiky, návratem ke kapitalismu a soukromému vlastnictví dochází i v České republice k otázce řešení problematiky odpovědnosti právnických osob.

Jak bylo již zvykem z ostatních států Evropy, dochází i u nás k vášnivým debatám a rozštěpení odborné veřejnosti na dva tábory. Prvním táborem byli zastánci zavedení institutu trestní odpovědnosti právnických osob, mezi ně se řadí P. Šámal a J. Musil. Druhý tábor zastává individuální trestní odpovědnost. Mezi tyto zastánce patří např. autoři vysokoškolských učebnic Novotný a Kratochvíl.⁵³

4.1 Cesta k zavedení institutu trestní odpovědnosti právnických osob

Na konci 20. století a na počátku 21. století dochází k zavádění různých modelů odpovědnosti právnických osob po celém evropském kontinentu. Česká republika ve srovnání s jinými státy v této otázce velmi zaostávala. Nejen v porovnání se státy celé kontinentální Evropy, ale rovněž i v porovnání se státy sousedními přišla s úpravou odpovědnosti právnických osob jako jedna z posledních. Rakousko, Polsko, Německo i Slovensko v době přijímání tohoto zákona platnou právní úpravu již měly.

V České republice došlo teprve roku 1998 k zavedení institutu jednání za jiného. Ten byl zakotven v § 90 odst. 2 zákona č. 140/1961 Sb., *trestní zákoník* (starý). Díky této právní úpravě bylo možné potrestat právnickou osobu jedinou

a Důvodová zpráva k vládnímu návrhu zákona o trestní odpovědnosti právnických osob z roku 2011, zvláštní část, součást sněmovního tisku č. 285/0, s. 90. [online]. psp.cz, [cit. 19. 11. 2020]. Dostupné z: <http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=6&CT=285&CT1=0>.

⁵³ MUSIL, Jan, Helena PRÁŠKOVÁ, František FALDYNA.: Úvahy o trestní odpovědnosti právnických osob *de lege ferenda*. In: Trestní právo. Praha: ORAC, č. 3, 2001, s. 9.

sankcí, tou bylo zabrání věci či jiné majetkové hodnoty.⁵⁴ Komplexnější zakotvení dané problematiky bylo dalším nutným krokem, který musel být učiněn i v našem právním prostředí.

K zakotvení problematiky odpovědnosti právnických osob nebyl český zákonodárce nucen pouze v důsledku narůstajících případů trestné činnosti právnických osob. Důvodem pro její zavedení byly i závazky České republiky plynoucí z mezinárodního práva. Pokud se bude vycházet z důvodové zprávy ZTOPO lze zjistit, že závazky plynuly jak z práva Evropské unie, tak i z jiných mezinárodních smluv. Na základě nemožnosti plnit závazky plynoucí z unijních předpisů tak České republice hrozilo zahájení řízení o porušení smluv podle Smlouvy o fungování EU. Na druhou stranu žádný ze zavazujících mezinárodních aktů výslovně neukládal povinnost řešit danou problematiku výlučně trestněprávními sankcemi *sensu stricto* (zavedení sankcí trestním zákonem a ukládaných trestním soudem během trestního řízení). Sankce měly být dle těchto dokumentů účinné, odstrašující a přiměřené. „*Tam, kde se v těchto mezinárodních dokumentech mluví obecně o požadavku odpovědnosti („liability, responsabilité, Verantwortung“) právnických osob za jejich deliktní jednání, není bezpodmínečně požadována trestní („criminal, pénale, strafrechtliche“) odpovědnost, ale výslovně se připouští alternativní právní povaha odpovědnosti a sankcí („trestní nebo mimotrestní sankce“, „trestní nebo správní odpovědnost“, „trestní, správní nebo jiné sankce“ apod.)“.*⁵⁵

4.2 Argumentace pro a proti zavedení trestní odpovědnosti právnických osob

Téma trestní odpovědnosti právnických osob představuje jedno z nejpalcivějších institutů trestního práva. To je zapříčiněno především tím, že dochází k nabourání zažitého systému kontinentálního trestního práva a k narušení koncepce individuálního trestání osob. Česká republika nemohla zůstat nečinná při řešení dané problematiky a musela přijít s vlastním řešením daného problému. Na úrovni odborné veřejnosti z řad trestního práva dochází k pestré diskusi. Její argumenty lze shrnout následně.

⁵⁴ BOHUSLAV, Lukáš. Trestní odpovědnost právnických osob. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2014. ISBN 978-80-7380-473-2, s. 85.

⁵⁵ Důvodová zpráva k vládnímu návrhu zákona o trestní odpovědnosti právnických osob z roku 2011, zvláštní část, součást sněmovního tisku č. 285/0 s. 23. [online]. psp.cz, [cit. 19. 11. 2020]. Dostupné z: <http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=6&CT=285&CT1=0>.

4.2.1 Důvody proti zavedení trestněprávní odpovědnosti právnických osob

První argument se opírá o již zmiňovanou teorii C. von Savignio (viz teorie fikce výše). Ten byl zastáncem toho, že právnická osoba je pouze fikcí a jedná se tedy o umělou konstrukci, která nemá reálný základ a ani vůli. Pokud není přítomna vůle, nemůže existovat vina a bez viny není trestní odpovědnost. Tato myšlenka je prohloubena zásadou římského práva „*societas delinquere non potest*“ říkající, že společnost nemůže jednat protiprávně. Právnické osoby jsou nedílnou součástí hospodářského života. Zároveň jsou nositeli práv a povinností. Vzhledem k rozšiřování pravomocí právnických osob a k vývoji na poli nejen občanského práva, ale i práva obchodního nebo správního se stává fikční teorie v čisté podobě přežitou. Odpůrci zavádění trestní odpovědnosti rovněž argumentují tím, že právnické osoby nejsou způsobilé samostatně jednat. Vzhledem k tomuto pak nejsou schopny naplnit objektivní stránku skutkové podstaty trestného činu. Právnická osoba jedná prostřednictvím svých orgánů. Jednání jsou jí následně přičitatelná, toto konání vyvolává účinky pro třetí osoby. Tvrzení o nemožnosti jednání právnické osoby se může jevit jako velmi účelové. To je dáno především tím, že jednání statutárních orgánů či zástupců právnické osoby se považuje za její jednání samotné (PO jedná jejich prostřednictvím). V trestním právu vznikají snahy o to, udělat právnickou osobu právně neschopnou jednat. Pokud však mají mít právnické osoby práva a povinnosti, musí být rovněž způsobilé jednat v trestněprávním smyslu.⁵⁶

Dalším tvrzením, které prof. Jelínek uvádí ve své publikaci, je to, že právnické osoby nejsou způsobilé jednat zaviněně. Pokud budeme vycházet z tradičního individuálního pojetí trestního práva, tak zjistíme, že „...je pevně spjato s psychickými stavy, vlastnostmi a projevy, vyjadřovanými takovými pojmy, jako je vina, zavinění, chtění, vědění, vytykatelnost sociálně etický odsudek“.⁵⁷ Jedná se o pojmy, které jsou pevně spjaty s osobami fyzickými a jejich použití ve vztahu k právnickým osobám je nemístné. Zavinění je jedním z obligatorních znaků skutkové podstaty trestného činu a označuje vnitřní psychický stav pachatele. Z důvodu absence vlastní psychiky právnických osob je konstrukce zavinění velmi

⁵⁶ ROHÁČ, Ivan. Důvody „proti“ zavedení trestnej zodpovednosti právnických osôb. In: JELÍNEK, Jiří. a kol. Trestní odpovědnost právnických osob – bilance a perspektivy. Praha: Leges, 2013, ISBN 978-80-87576-58-8, s. 53.

⁵⁷ JELÍNEK a kol., Jiří. Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část. Obecná část. 7. vydání. Praha: Leges, 2019. ISBN 978-80-7502-380-3, s. 378.

obtížná. Z ostatních právních řádů a judikatury anglických soudů lze však říci, že i u právnických osob lze analogickou subjektivní psychologickou konstrukcí zavinění dovodit.⁵⁸

Následujícím sporným důvodem je, že se zavedením trestní odpovědnosti právnických osob souvisí i institut kolektivní viny. Je to dáno především tím, že jsou trestní sankce ukládány i osobám, které se trestné činnosti dopustit nemusely. Případný trest postihuje i nevinné členy právnické osoby, kteří například nahradili předchozí členy ve funkci. Ještě větší problém spatřují zastánci této myšlenky v tom, že uložením sankcí může dojít k postižení zaměstnanců. To může být způsobeno nedostatkem finančních prostředků po uložení sankce, což může vést k omezení výplat. Prof. Musil uvádí, že se takovéto analogické sekundární účinky trestů projevují i při trestání fyzických osob. Příkladem může být uvěznění živitele rodiny, a to následně zasahuje celou rodinu.⁵⁹ Je však zřejmé, že postihy uvnitř právnické osoby mají citelnější dopady. Další protiargument uvádí prof. Jelínek „proti námitce, že potrestáním právnické osoby jsou postiženi i nevinní členové sdružení, lze uvést, že i oni přeci měli hospodářský prospěch z protiprávního jednání“.⁶⁰ Ukládání trestů právnické osobě může mít ve své podstatě i pozitivní dopady. To bude především dáno motivací k řádné kontrole, aby nedocházelo k páchání trestné činnosti a následnému trestání vlastních členů či zaměstnanců. Vhodným katalogem různých alternativních sankcí s minimálním dopadem na nevinné osoby lze minimalizovat rizika trestání právnických osob.⁶¹ Zavedení trestní odpovědnosti PO může mít dopady i na práva třetích osob. Touto problematikou se zabýval i doc. Kocina ve svém článku, v němž nastínil možné dopady sankcionování PO na práva zaměstnanců a dalších osob. Přijetím trestní odpovědnosti PO může být totiž zasahováno do vlastnického práva dle čl. 11 LZPS. Na základě čl. 39 jen zákon stanoví, jaké újmy na majetku je možné za spáchání trestného činu uložit. Autor článku se v závěru zabývá možnostmi, kterými by zákonodárce předešel situacím, aby nedocházelo k nepřiměřeným zásahům do práv

⁵⁸ ROHÁČ, Ivan. Důvody „proti“ zavedení trestnej zodpovednosti právnických osôb. In: JELÍNEK, Jiří. a kol. Trestní odpovědnost právnických osob – bilance a perspektivy. Praha: Leges, 2013, ISBN 978-80-87576-58-8, s. 55.

⁵⁹ Musil, Jan. Trestní odpovědnost právnických osob – ano či ne? Trestní právo, 2000, č. 7-8, s. 5 a násl.

⁶⁰ JELÍNEK, Jiří. Trestní odpovědnost právnických osob. Praha: Linde, 2007. ISBN 978-80-7201-683-9, s. 101.

⁶¹ ROHÁČ, Ivan. Důvody „proti“ zavedení trestnej zodpovednosti právnických osôb. In: JELÍNEK, Jiří. a kol. Trestní odpovědnost právnických osob – bilance a perspektivy. Praha: Leges, 2013, ISBN 978-80-87576-58-8, s. 56.

třetích osob. Trestní sankce mají směřovat proti PO jako pachateli trestného činu, při sankcionování PO je nutné zajistit co nejmenší dopady na třetí osoby apod.⁶²

Dalším argumentem proti zavedení byla nevhodnost a neúčelnost trestních sankcí ve vztahu k právnickým osobám, protože trestní sankce neplní svůj účel. Tím je ochrana společnosti před pachatelem trestného činu, zabránění odsouzenému v dalším páchání trestné činnosti, výchova odsouzeného, aby vedl řádný život, a generální preventivní účinek trestu. Jak uvádí I. Roháč ve svém příspěvku, nelze s těmito tvrzeními souhlasit. Je zřejmé, že katalog trestů musí být modifikován pro potřeby právnických osob, ale na druhou stranu je nutné uložením vhodné sankce právnickým osobám v páchání další trestné činnosti zabránit. Jak dále sám autor uvádí, příkladem vhodných sankcí může být např. trest zákazu činnosti či likvidace společnosti. Tresty takto ukládané právnickým osobám plní rovněž i funkci preventivní, a to nejen pouze ve vztahu ke společnosti jako takové, ale i ve vztahu k ostatním subjektům. Lze tedy uzavřít, že pokud jsou tresty dostatečně upraveny pro potřeby právnických osob, plní své základní funkce.⁶³

Trestní právo je označováno za prostředek „*ultima ratio*“. Představitelé této myšlenky se domnívají, že by trestní právo nemělo nepřiměřeně zasahovat do právních vztahů právnických osob. Z daného důvodu by k jejich postihu mělo docházet pouze prostředky správního práva. Trestní odpovědnost je nevhodným řešením a zavedením by došlo pouze k rozšíření trestní represe. Pro řešení deliktů odpovědnosti postačují i jiné, méně závažné, prostředky veřejného práva. Na druhou stranu se hodí říci, že snaha o zavedení trestní odpovědnosti zároveň nevyklučuje trestání mírnějšími prostředky, a ve své podstatě tak dochází k zachování principu „*ultima ratio*“. O deliktech právnických osob méně závažné povahy stále mohou rozhodovat správní orgány podle norem správního práva. Avšak o závažných deliktech rozhodují orgány v trestním řízení.⁶⁴

Jedním z dalších tvrzení byla obava z přetíženosti trestního soudnictví. Tato obava byla zdůvodňována již tak zahlceným systémem orgánů, a to zejména v oblasti hospodářské kriminality, ta je pro právníky osoby typická. Se zavedením zcela nového institutu by došlo k ještě většímu prohloubení tohoto problému.

⁶² KOCINA, Jan. Trestní odpovědnost právnických osob a práva třetích osob. In: Dny práva. 2008. Days of Law. Brno: Masarykova univerzita, 2008. ISBN 978-80-210-4733-4. s. 1727-1732.

⁶³ ROHÁČ, Ivan. Důvody „proti“ zavedení trestnej zodpovednosti právnických osôb. In: JELÍNEK, Jiří. a kol. Trestní odpovědnost právnických osob – bilance a perspektivy. Praha: Leges, 2013, ISBN 978-80-87576-58-8, s. 57.

⁶⁴ Ibidem s. 57.

Krajní tvrzení říká, že to může vést až ke kolapsu dosavadního systému. Je vhodné říci, že po zavedení ZTOPO nedošlo k naplnění těchto obav.⁶⁵

Rozpor se zásadou „*ne bis in idem*“ byl odpůrci rovněž často zmiňován. Tvrdili, že trestání fyzické osoby za skutek, který spáchala v rámci odpovědné právnické osoby, je dvojnásobným trestáním v jedné věci. Poprvé se tak děje v rámci vlastní individuální odpovědnosti a podruhé v rámci odpovědnosti jako člena právnické osoby, jehož se sankce proti právnické osobě taktéž dotknou. Vzhledem k tomu, že jsou sankce adresované odlišným osobám, nemělo být jít o rozpor se zásadou „*ne bis in idem*“.⁶⁶

Jako poslední uváděný argument bylo tvrzení o snaze vyhnout se trestní odpovědnosti, a to znemožněním výkonu rozhodnutí či totální likvidací právnické osoby. K této situaci může dojít tak, že bude právnická osoba založená za účelem páchaní trestné činnosti a následně po jejím spáchání zlikvidována. I tento problém má svá řešení. Za vhodnou lze odkázat na právní úpravu Rakouska, to podrobně zakotvilo otázky právního nástupnictví. Pokud by došlo k zániku právnické osoby bez právního nástupce, mohl by být modifikován institut relativní neúčinnosti (odporovatelnosti) známý z občanského práva.⁶⁷

4.2.2 Důvody pro zavedení trestněprávní odpovědnosti právnických osob

První argumentační důvody lze obsáhnout v několika bodech. Mezi ně patří rozvoj moderní průmyslové společnosti, ekonomická globalizace, rostoucí moc právnických osob, rozmach jejich protispolečenských činností a s tím spojené ohrožení stability hospodářství, životního prostředí a lidských práv. „*Individuální trestní odpovědnost v podmínkách kolektivních organizačních forem není s to zabránit zvláště škodlivým důsledkům vznikajícím ve sféře činnosti právnických osob, která má mnohdy rozsáhlé a těžko napravitelné důsledky postihující společnost a životní prostředí.*“⁶⁸ Jednotlivé právní řády a jejich normy musí být schopny na tyto nově vzniklé situace pružně reagovat a přizpůsobit se jim. Dalším

⁶⁵ JELÍNEK a kol., Jiří. Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část. Obecná část. 7. vydání. Praha: Leges, 2019. ISBN 978-80-7502-380-3, s. 379.

⁶⁶ ROHÁČ, Ivan. Důvody „proti“ zavedení trestnej zodpovednosti právnických osôb. In: JELÍNEK, Jiří. a kol. Trestní odpovědnost právnických osob – bilance a perspektivy. Praha: Leges, 2013, ISBN 978-80-87576-58-8., s. 58.

⁶⁷ Ibidem s. 58-59.

⁶⁸ JELÍNEK a kol., Jiří. Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část. Obecná část. 7. vydání. Praha: Leges, 2019. ISBN 978-80-7502-380-3, s. 376.

z argumentů může být ten, že jsou právnické osoby často využívány jako nástroje páchaní trestné činnosti či jsou k této nezbytné.

Nemožnost prosazení individuální trestní odpovědnosti je dle prof. Jelínka druhým důvodem. To může být dáno především technickým rozvojem, vnitřní struktury a mechanismy právnických osob se stávají nepřehlednými a složitými. Výsledkem je nemožnost dohledání odpovědné osoby za dané rozhodnutí, individualizace viníka a jeho následné trestní odpovědnosti. V řadě spáchaných trestných činů právnickou osobou je velmi složité nalézt odpovědnou konkrétní fyzickou osobu. Potrestání právnických osob je i z tohoto důvodu velmi žádané a potřebné.⁶⁹

Mezinárodní závazky a doporučení byly dalším z faktorů, které svědčily pro zavedení. Počet těchto závazků v době úvah o přijetí právní úpravy neustále narůstal. Žádný z těchto dokumentů přímo neurčoval způsob zakotvení a následné regulace odpovědnosti právnických osob. Pouze doporučovaly zavedení daného institutu a stanovovaly kritéria, která by měla úprava naplňovat. Obrovský význam těchto dokumentů pro kontinentální Evropu spočívá v tom, že ve své podstatě mění pohled na individuální přístup k trestní odpovědnosti právnických osob a doporučují její zavedení.⁷⁰

Se stále zvětšujícím se okruhem práv přiznaných právnickým osobám souvisí další důvod pro zavedení úpravy, tím je rovnováha práv a povinností. Je příhodné k takto rozšířeným právům právnických osob zároveň stanovit adekvátní povinnosti. Bylo by velmi nespravedlivé ponechat je pouze nositeli práv, která vznikají jako výsledek právních vztahů, a zároveň jim nestanovit povinnosti z nich plynoucí.⁷¹

Nedostatečná úprava deliktů odpovědnosti právnických osob prostřednictvím mimotrestních norem je rovněž tvrzením pro zavedení. Největším právním odvětvím upravujícím deliktů odpovědnost právnických osob je správní právo. To sice zareagovalo na protispolečenské aktivity právnických osob vytvořením speciálních skutkových podstat přestupků, kterých se mohou dopustit právnické osoby jako pachatelé. Na druhou stranu lze říci, že úprava přestupků právnických osob je minimálně nedokonalá, a to i po reformě z roku 2016. Často

⁶⁹ JELÍNEK a kol., Jiří. Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část. Obecná část. 7. vydání. Praha: Leges, 2019. ISBN 978-80-7502-380-3, s. 377.

⁷⁰ Ibidem.

⁷¹ Ibidem.

bývá vytykána nejednotnost, roztržičnost, komplikovanost a nedokonalost procesních pravidel.⁷²

Posledním argumentem je nedostatečná propracovanost mimotrestních řízení. „*Správněprávní sankce sice mohou citelně zasahovat právnickou osobu, ale správní řízení neposkytuje obviněnému dostatečnou záruku uplatnění všech jeho práv, tak jak je tomu v řízení před trestním soudem.*“⁷³

4.3 Přijetí zákona o trestní odpovědnosti právnických osob

Debaty požadující zakotvení deliktů odpovědnosti právnických osob byly zřetelné již od počátku 90. let minulého století. Jednalo se i na české poměry o složitý a zdlouhavý proces. Ten byl završen nabytím účinnosti vládního návrhu ZTOPO, který zavedl trestní odpovědnost právnických osob v České republice. První pokusy o zakotvení trestní odpovědnosti právnických osob je možné zaznamenat již na konci 90. let minulého století, avšak jednalo se o změny zcela minimální (viz výše zakotvení institutu jednání za jiného). Až na počátku nového tisíciletí se začínají věci hýbat správným směrem.

4.3.1 Specializovaná komise

V souvislosti s plánovanou rekodifikací trestního práva byla mimo jiné vznesena otázka trestní odpovědnosti právnických osob. O dané problematice se diskutovalo na 10. zasedání komise pro rekodifikaci trestního zákona a trestního řádu. Vzhledem k rozsahu tématu a jeho kontroverzi byla nutná další a podrobnější debata. Tehdejší ministr spravedlnosti dr. Otakar Motejl nechal roku 2000 ustanovit specializovanou komisi. Ta měla vznést svůj názor související s otázkou případného zavedení trestní odpovědnosti právnických osob a jejím zakotvením v českém právním řádu. Cílem komise nebylo dospět k jednoznačnému názoru. Nad některými otázkami dospěla ke shodě, nad některými však nikoli.⁷⁴

Komise konstatovala, že žádný z mezinárodních dokumentů ani právní akty Evropské unie nezavazují Českou republiku k tomu, aby zavedla deliktů odpovědnost právnických osob prostředky trestního práva. Dále došlo ke shrnutí vlastních argumentů pro a proti zavedení právě trestní odpovědnosti. Komise neměla stejný názor na to, jestli zmíněné argumenty odůvodňují zakotvení deliktů

⁷² JELÍNEK a kol., Jiří. Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část. Obecná část. 7. vydání. Praha: Leges, 2019. ISBN 978-80-7502-380-3, s. 377..

⁷³ Ibidem.

⁷⁴ MUSIL, Jan, Helena PRÁŠKOVÁ, František FALDYNA.: Úvahy o trestní odpovědnosti právnických osob *de lege ferenda*. In: Trestní právo. Praha: ORAC, č. 3, 2001, s. 6-8.

odpovědnosti právnických osob prostředky norem trestního práva. Shoda panovala v nutnosti sankcionovat právnické osoby za stále rostoucí počty protiprávních jednání. Jestli k potrestání této činnosti právnických osob postačují prostředky správního práva, nebo jestli je nutné zakotvení v trestním právu, se komise neshodla. K tomuto se komise vyjádřila v tom smyslu, že jak pro deliktní odpovědnost podle správního práva, tak i práva trestního jsou stejně pádné důvody. Dále komise konstatovala, že pokud by došlo k zavedení trestní odpovědnosti právnických osob, měla by se tato týkat pouze některých právnických osob. Korporace by měly být plně trestně odpovědné, naopak vyloučen by byl stát a jednotky územní samosprávy. Komise taktéž doporučila taxativně vymezit trestné činy, kterých by se právnické osoby mohly dopustit. Komise rovněž navrhovala zavedení paralelní trestní odpovědnosti fyzické a právnické osoby za jeden skutek. V otázce principu zavinění komise konstatovala ten názor, že by mělo být zachováno a zákonodárce by se neměl vydávat cestou objektivní odpovědnosti. Zde komise navrhla i případné řešení, jež spočívá ve stručné úpravě zavinění zakotvené v daném předpise, a to tak, že zavinění právnické osoby je odvozeno od zavinění osoby fyzické, která jednala jménem nebo v zastoupení právnické osoby. Problém byl komisí shledán v nalezení přesné definice subjektů, které mohou svým jednáním založit trestní odpovědnost právnické osoby.⁷⁵

Vzhledem k výše uvedenému a panující neshodě mezi vlastními členy komise navrhla dvě možná řešení daného problému. První způsob řešení byl založen na reformě trestního práva a zavedení trestní odpovědnosti právnických osob. V druhém řešení komise vyjádřila ten názor, že rovnocenného kriminálně politického cíle může být dosaženo i prostředky správního trestání, jehož právní úprava by však musela dostat zdokonalení.

Jak komise konstatovala ve svém závěru, zavedení deliktní odpovědnosti právnických osob normami trestního práva je dobře zdůvodnitelné kriminálně politickými argumenty. *„Jak ukazují zahraniční zkušenosti, je legislativně řešitelná a v praxi je bez větších problémů aplikovatelná. Při rozumném rozsahu kriminalizace a vhodné aplikační praxi lze odhadovat, že k případům skutečného stíhání právnických osob by docházelo řádově nanejvýše v desítkách případů ročně ...“*⁷⁶

⁷⁵ MUSIL, Jan, Helena PRÁŠKOVÁ, František FALDYNA.: Úvahy o trestní odpovědnosti právnických osob *de lege ferenda*. In: Trestní právo. Praha: ORAC, č. 3, 2001, s. 6-8., s. 14-15.

⁷⁶ Ibidem s. 15.

4.3.2 Vládní návrh zákona o trestní odpovědnosti právnických osob z roku 2004

Legislativní rada vlády se roku 2001 přiklonila k zakotvení deliktů odpovědnosti právnických osob prostřednictvím institutu pravé trestní odpovědnosti. V roce 2004 byl však vládní návrh zákona o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim již v prvním čtení Poslaneckou sněmovnou zamítnut.⁷⁷ Pro přijetí návrhu se vyslovilo 49 poslanců, proti přijetí hlasovalo 69 poslanců. Poslanci při rozpravě v prvním čtení kritizovali především samotnou koncepci trestní odpovědnosti právnických osob. Předložený vládní návrh označovali za nadbytečný, škodlivý, který povede ke kriminalizaci podnikání a bude právně a politicky nebezpečný. Dále konstatovali, že daný návrh nebere ohledy na třetí osoby, které jsou s právnickou osobou spjaty, avšak na trestné činnosti se nepodílely. Úpravu označili za příliš širokou a složitou s tím, že právnické osobě by bylo možné přičíst téměř jakékoliv jednání, včetně jednání zaměstnanců. Další připomínky byly již adresovány přímo na konkrétní ustanovení vládního návrhu. Rozpor byl poslanci shledán v ustanovení § 5 vládního návrhu, který by zavedl objektivní odpovědnost právnických osob bez jejich možnosti vyvinění se, a to jak za činy zástupců, tak i svých zaměstnanců. Kritice byl rovněž podroben § 4 vládního návrhu upravující rozsah kriminalizace, protože v daném návrhu bylo uvedeno celkem 130 trestných činů, kterých se mohla právnická osoba dopustit. Poslanci se divili například tomu, jak by se právnická osoba mohla dopustit trestného činu znásilnění. Poslance rovněž zajímalo, proč nepostačuje dosavadní právní úprava správních deliktů, která by byla rozšířena zákonem o likvidaci nebo zákazem činnosti právnické osoby v těch případech, v nichž by došlo ke kvalifikovanému porušení zákona či v případě činnosti rozporující státem chráněné zájmy. Další kritika byla vytýkána za neupravení institutu promlčení, striktního neoddělení trestných činů fyzických a právnických osob. Poslanci rovněž nezapomněli poukázat na to, že zavedení institutu trestní odpovědnosti právnických osob popírá zažitě zásady kontinentálního práva a upouští od principu individuální trestní odpovědnosti fyzických osob.⁷⁸

⁷⁷ Parlament České republiky, Poslanecká sněmovna, 2004, IV. Volební období, Tisk 745. Vládní návrh zákona o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?o=4&ct=745&ct1=0>.

⁷⁸ JELÍNEK, Jiří. Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob: komentář s judikaturou. 2., aktualiz. a přeprac. vyd. Praha: Leges, 2013. Komentátor. ISBN 978-80-87576-43-4, s. 18-19.

Z výše uvedeného bylo zřejmé, že se trestněprávní teorie i legislativní praxe budou muset zabývat velkým množstvím vznesených, a stále narůstajících otázek, které se zavedením trestní odpovědnosti právnických osob souvisí. Vzhledem k předchozím událostem nedošlo k zavedení institutu při rekonstrukci trestního práva hmotného. Nově přijatý zákon č. 40/2009 Sb., *trestní zákoník* nezavedl trestní odpovědnost právnických osob. Obdobně jako zákon předcházejí z roku 1961, byl i tento založen na individuální trestní odpovědnosti fyzických osob. Nezavedením institutu trestní odpovědnosti pro právnické osoby došlo pouze k prohloubení daného problému a bylo zřejmé, že delikt ní odpovědnost právnických osob bude muset být koncepčně řešena *de lege ferenda*.⁷⁹ Avšak v následujících letech nedošlo k předložení žádného vládního návrhu, který by uvažoval o zakotvení delikt ní odpovědnosti právnických osob prostřednictvím trestního práva.

4.3.3 Věcný záměr o správní odpovědnosti právnických osob z roku 2008

O několik let později byla řešena možnost zakotvení institutu prostřednictvím norem správního práva. „*V tomto smyslu byl v roce 2008 připraven věcný záměr zákona o správní odpovědnosti právnických osob, který byl v roce 2009 po připomínkovém řízení odmítnut, ...*“⁸⁰ Ten se nezabýval pouze možností správněprávního zakotvení delikt ní odpovědnosti právnických osob, ale rovněž i úpravou trestněprávní. Z důvodové zprávy k danému záměru vyplývají čtyři možná řešení problematiky.

Prvním řešením bylo řešení prostřednictvím správního práva. Na jednu stranu byla delikt ní odpovědnost právnických osob nejvíce upravena správním právem, protože včasně zareagovalo na protispolečenské aktivity právnických osob a zavedlo speciální skutkové podstaty, které mohou naplnit i osoby právnické. Na druhou stranu byla tehdejší hmotněprávní úprava delikt ů právnických osob velmi špatná (viz argumentace výše). Jedním z největších problémů, které by přineslo zakotvení prostřednictvím správního práva, byla značně omezená mezinárodní spolupráce. To bylo dáno tím, že v oblasti správního trestání nebyly uzavřeny příslušné mezinárodní smlouvy o mezinárodní právní pomoci. V těch případech kdy byla Česká republika stranou se vyžadovalo, aby o takových situacích rozhodoval soud. Neefektivnost daného konceptu rovněž spočívala v tom, že by

⁷⁹ JELÍNEK, Jiří. Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob: komentář s judikaturou. 2., aktualiz. a přeprac. vyd. Praha: Leges, 2013. Komentátor. ISBN 978-80-87576-43-4, s. 19.

⁸⁰ Ibidem s. 19.

o jednom jednání rozhodovaly jak orgány činné v trestním řízení, tak správní orgány.⁸¹

Druhou variantou bylo již několikrát zmiňované řešení normami trestního práva. To bylo sice zvoleno jako nejlepší způsob, ale vzhledem k událostem z roku 2004 se jevil tento přístup za politicky nepřijatelný.

Třetí možnost byla kombinací trestněprávní a správněprávní úpravy. Zde by došlo k hmotněprávnímu zakotvení odpovědnosti právnických osob správním právem, ale proces by se řídil trestním právem. Při zvolení této varianty by muselo dojít k podstatnému rozšíření a modifikaci trestního řádu.

Čtvrtým a posledním bylo tzv. nulové řešení, který by ve své podstatě setrvalo na dosavadním postoji, který situaci nijak dál neřeší a ani nereaguje na mezinárodní doporučení.⁸²

Odmítnutím daného věcného záměru a uvedením relevantních důvodů směřujícím proti zakotvení deliktní odpovědnosti právnických osob správním právem, bylo jediné přijatelné řešení hledáno jen prostřednictvím systému trestní odpovědnosti právnických osob.⁸³

4.3.4 Vládní návrh zákona o trestní odpovědnosti právnických osob z roku 2011

Uklidnění politické situace a stále narůstající potřeba úpravy deliktní odpovědnosti právnických osob vyústily předložením nového vládního návrhu zákona o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim.

Tomu předcházela „Analýza a mezinárodní srovnání právní úpravy problematiky odpovědnosti právnických osob za jednání, k jehož postihu zavazují mezinárodní smlouvy“. Ta na základě zjištěných poznatků doporučila „*připravit návrh zákona umožňujícího postih právnických osob za trestné činy, pod jejichž skutkové podstaty jsou protiprávní jednání podřaditelná, přičemž sankce budou právnické osobě ukládány trestním soudem v trestním řízení*“.⁸⁴ Na základě této analýzy byl návrh ZTOPO vypracován.

⁸¹ JELÍNEK, Jiří. Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob: komentář s judikaturou. 2., aktualiz. a přeprac. vyd. Praha: Leges, 2013. Komentátor. ISBN 978-80-87576-43-4, s. 20-21.

⁸² BOHUSLAV, Lukáš. Trestní odpovědnost právnických osob. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2014. ISBN 978-80-7380-473-2, s. 86-89.

⁸³ JELÍNEK, Jiří. Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob: komentář s judikaturou. 2., aktualiz. a přeprac. vyd. Praha: Leges, 2013. Komentátor. ISBN 978-80-87576-43-4, s. 21.

⁸⁴ Analýza a mezinárodní srovnání právní úpravy problematiky odpovědnosti právnických osob za jednání, k jehož postihu zavazují mezinárodní smlouvy: Usnesení vlády č. 1451 ze dne 30 listopadu 2009. [cit. 2020-11-23]. Dostupné z: <https://www.vlada.cz/assets/urad-vlady/poskytovani-informaci/poskytnute-informace-na-zadost/Priloha-c--1---Analyza.pdf>.

Vypracovaný návrh byl koncem roku 2010 představen vládě, ta jej počátkem roku 2011 předložila Poslanecké sněmovně. Parlamentem ČR byl nový vládní zákon v relativně krátké době projednán a schválen. V Poslanecké sněmovně proběhlo třetí čtení na konci září. Senát návrh zákona schválil 27. 10. 2011. Postoupen k podpisu prezidenta republiky byl dne 3. 11. 2011. Účinnost plánovaného zákona byla stanovena ke dni 1. 1. 2012.

Prezident Václav Klaus však nezastával stejný názoru jako Komory Parlamentu ČR. Prezident využil svého ústavního práva dle čl. 62 písm. h) Ústavy ČR a zákon vetoval. „*Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob popírá vazbu mezi pachatelem a trestem a je spíše příkladem alibismu než důsledné snahy potrestat viníky trestných činů. Protože stát nebývá schopen odhalit konkrétní iniciátory a pachatele trestných činů konaných prostřednictvím činnosti právnických osob, hodlá trestat tyto právnické osoby jako takové.*“⁸⁵ V další argumentaci prezident uváděl, že je plánový zákon v rozporu s individuálním chápáním trestní odpovědnosti, na kterém je po staletí založeno kontinentální právo. Dále zmínil, že problematika trestního stíhání právnických osob byla schváleným návrhem upravena nedostatečně a rovněž neopomněl zmínit dopady na nevinné osoby. Po uvedení výše zmíněných důvodů prezident doufal, že poslanci daný návrh odmítnou.⁸⁶

Poslanecká sněmovna znovu rozhodovala o vráceném zákonu v prosinci téhož roku. Poslanci v souladu s čl. 50 odst. 2 Ústavy ČR nadpoloviční většinou všech poslanců prezidenta přehlasovali.⁸⁷ ZTOPO byl vyhlášen ve Sbírce zákonů rozeslané dne 22. prosince 2011. Vzhledem k tomu činila legisvakanční lhůta pouhých devět dní, včetně svátků. K té se příhodně vyjádřil prof. Jelínek, když konstatoval, že „*takový přístup zákonodárce nesvědčí o úctě k právu ani o snaze umožnit veřejnosti seznámit se včas principy právní úpravy v rozumné době*“.⁸⁸

⁸⁵ KLAUS, Václav. Prezident vetoval zákon o trestní odpovědnosti právnických osob: Tisková sdělení [online]. In: . 18.11. 2011 [cit. 2020-11-23]. Dostupné z: <https://www.klaus.cz/clanky/2971>.

⁸⁶ Ibidem.

⁸⁷ Usnesení Poslanecké sněmovny k zákonu o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, přijatému Parlamentem dne 27. října 2011 a vrácenému prezidentem republiky dne 18. listopadu 2011 [online]. In: . 6. 12. 2011. Dostupné z: <https://www.zakony.cz/zakon-SB2011419>.

⁸⁸ JELÍNEK, Jiří. Trestní odpovědnost právnických osob v České republice – bilance a perspektivy. Praha: Leges, 2013. Teoretik. ISBN 978-80-87576-58-8, s. 100.

5 Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob

Svou účinností se zákon č. 418/2011 Sb., *o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim* zařadil mezi základní právní předpisy trestního práva. Jeho vydáním lze považovat reformu trestního práva hmotného za dokončenou.⁸⁹

5.1 K zákonu o trestní odpovědnosti právnických osob obecně

Jak vyplývá již ze samotného názvu ZTOPO, zvolil zákonodárce úpravu trestní odpovědnosti právnických osob formou *pravé trestní odpovědnosti*. Z výše uvedeného vyplývá, že při výběru této koncepce jsou podmínky trestní odpovědnosti a ukládání sankcí obsaženy v trestním nebo zvláštním trestním předpise. Sankce jsou ukládány v trestním řízení. Tato koncepce taktéž usnadňuje mezinárodní justiční spolupráci, protože se přiměřeně užití ustanovení zákona č. 104/2013 Sb., *o mezinárodní justiční spolupráci ve věcech trestních* (dále též jen „ZMJS“). Dalším pozitivem této koncepce je, že právnickou osobu lze uznat vinnou i v těch případech, kdy nelze prokázat, která konkrétní fyzická osoba trestný čin spáchala, o spáchání takového činu není pochyb a byl spáchán v zájmu právnické osoby nebo z něj měla prospěch.⁹⁰

Pro svou povahu bývá ZTOPO označován jako tzv. „vedlejší trestní zákon“, čímž se zařadil vedle zákona č. 218/2003 Sb., *o soudnictví ve věcech mládeže*. Pro tyto trestní předpisy je charakteristické, že stojí vedle trestního zákoníku a trestního řádu. Obsahují jak trestní normy hmotněprávní, tak i normy procesněprávní. Trestní zákoník, trestní řád a zákon o mezinárodní justiční spolupráci ve věcech trestních mají subsidiární povahu. Dle ustanovení § 1 odst. 2 ZTOPO se použijí, pokud zákon nestanoví jinak a není-li jejich použití z povahy věci vyloučeno. Výsledkem této úpravy mohou být následující aplikační možnosti:

- *úplná zvláštní úprava ZTOPO* – v tom rozsahu, v jakém zvláštní úpravou stanoví ZTOPO, se nepoužije trestní zákoník ani trestní řád,
- *nedostatek zvláštní úpravy ZTOPO* – trestní zákoník a trestní řád se použijí, pokud ZTOPO konkrétní institut neupravuje a neodporuje-li jeho použití povaze věci,

⁸⁹ Tato změna se rovněž odrazila v novelizaci § 110 zákona č. 40/2009 Sb., *Trestní zákoník*. Podle jeho nového znění se trestními zákony rozumí zejména trestní zákoník, zákon o soudnictví ve věcech mládeže a zákon o trestní odpovědnosti právnických osob.

⁹⁰ JELÍNEK, Jiří. Trestní odpovědnost právnických osob v České republice – bilance a perspektivy: Nad českým zákonem o trestní odpovědnosti právnických osob. Praha: Leges, 2013. Teoretik. ISBN 978-80-87576-58-8, s. 100-101.

- *částečná zvláštní úprava ZTOPO* – v případě, kdy ZTOPO upravuje daný institut pouze částečně a neodporuje-li to povaze věci, použijí se opět subsidiárně trestní zákoník a trestní řád.⁹¹

5.2 Systematika zákona o trestní odpovědnosti právnických osob

Zákon se skládá z šesti částí. V prvních 27 ustanoveních se nacházejí podmínky trestní odpovědnosti právnických osob a zásady ukládání sankcí. Od § 28 se v zákoně nalézají procesní pravidla pro řízení proti právnickým osobám.

První část nazvaná „*Obecná ustanovení*“ obsahuje vymezení předmětu právní úpravy a vztah k jiným zákonům (§ 1). Dále jsou zde obsažena ustanovení týkající se působnosti zákona, resp. působnosti místní (§ 2 až § 5) a ustanovení o vyloučení z osobní působnosti zákona (§ 6).

V druhé části „*Základy trestní odpovědnosti právnických*“ se nacházejí klíčová ustanovení týkající se rozsahu kriminalizace jednání právnických osob. Tím je myšlen výčet trestných činů, kterých se nemůže právnická osoba dopustit (§ 7). Koncepce daného ustanovení byla poměrně nedávno změněna (viz dále). Dále jsou v této části upraveny podmínky přičitatelnosti jednání fyzických osob osobám právnickým (§ 8). Následující ustanovení upravuje pachatele, nepřímého pachatele, spolupachatele, účastníka a zásadu nezávislé souběžné trestní odpovědnosti právnických osob (§ 9). Následuje zakotvení zásady trestní odpovědnosti nástupce právnické osoby (§ 10), ustanovení upravující účinnou lítost (§ 11) a promlčení (§ 11).

Jako jediná na hlavy tříděná je třetí část s názvem „*Tresty a ochranná opatření*“. Obsahuje nejen obecné principy při ukládání trestů (§ 14), ale rovněž i systém trestů, které lze právnickým osobám uložit (§ 15). Podmínky ukládání jednotlivých trestů jsou upraveny v § 16 až § 23. Úprava institutu promlčení a výjimek z něj následuje (§ 24 a § 25). Poslední ustanovení této části obsahují úpravu ochranných opatření, které lze rovněž právnické osobě uložit (§ 26 a § 26a), a úpravu zániku odsouzení (§ 27).

Částí čtvrtou, pod názvem „*Zvláštní ustanovení o řízení proti právnickým osobám*“, začíná procesní část ZTOPO. První ustanovení této části upravující vztah k řízení o správním deliktu bylo novou právní úpravou přestupků zrušeno (§ 28). V následujících ustanoveních je úprava místní příslušnosti (§ 29), vyrozumění

⁹¹ KRATOCHVÍL, Vladimír. Trestní právo hmotné: obecná část. 2. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2012. Beckovy právnické učebnice. ISBN 978-80-7179-082-2, s. 526.

o zahájení a skončení trestního stíhání právnické osoby (§ 30), společného řízení (§ 31), zrušení, zániku a přeměně právnické osoby (§ 32) či zajišťovacích úkonů (§ 33). V ustanovení § 33a se nalézá institut přerušení trestního stíhání proti právnické osobě. Poté následuje úprava úkonů právnické osoby (§ 34), její obhajoby (§ 35), předvolání, předvedení a pořádkové pokuty zajišťující přítomnost u úkonů trestního řízení (§ 36). Čtvrtá část končí ustanoveními, jež upravují výslech a závěrečnou řeč v hlavním líčení a ve veřejném zasedání (§ 37), trestní příkaz (§ 37a) a výkony trestů zrušení právnické osoby, zákazu plnění veřejných zakázek nebo účasti ve veřejné soutěži, zákazu přijímání subvencí a dotací a výkonu trestu uveřejnění rozsudku (§ 38 až § 41).

Část pátá „*Zvláštní ustanovení o řízení o mezinárodní justiční spolupráci ve věcech trestních*“ je v platném a účinném znění tvořena pouze jediným ustanovením, které upravuje institut dožadání (§ 42). Původní ustanovení ZTOPO (§ 43 až § 47) byla nahrazena speciální právní úpravou

Šestá část obsahuje ustanovení o účinnosti (§ 48).

5.3 K jednotlivým institutům ZTOPO

Vzhledem ke specifické povaze právnických osob mohou být jednotlivé instituty zcela nové a do zavedení trestní odpovědnosti právnických osob neznámé, nebo velmi často přizpůsobené zvláštní povaze právnických osob. Na druhou stranu platí pravidlo zakotvené v ustanovení § 1 odst. 2 ZTOPO. To říká, že nestanoví-li ZTOPO jinak, použije se trestní zákoník, v řízení proti právnické osobě trestní řád a v řízení o mezinárodní justiční spolupráci ve věcech trestních přiměřeně zákon o mezinárodní justiční spolupráci ve věcech trestních, není-li to z povahy věci vyloučeno.

5.3.1 Působnost

Za působnost trestních zákonů se označuje okruh společenských vztahů, na které trestněprávní normy dopadají, a podmínky, za kterých se norma uplatní. Rozeznává se mezi působností časová, místní, osobní a někdy i věcná.⁹²

Zákonodárce měl možnost, jako i u jiných otázek, upravit působnost zvolením z několika řešení. Prvním řešením bylo plné odkázání na úpravu obsaženou v primárních trestních předpisech. Druhým řešením byla komplexní úprava. Třetím řešením byla dílčí úprava odchylek od obecných zásad působnosti

⁹² JELÍNEK, Jiří. Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob: komentář s judikaturou. 2., aktualiz. a přeprac. vyd. Praha: Leges, 2013. Komentátor. ISBN 978-80-87576-43-4, s. 40.

upravených primárními trestními předpisy, které se pro zbytek problematiky užijí subsidiárně. Především s ohledem na charakter právnických osob, jakožto pachatelů trestných činů, byla zvolena třetí varianta. ZTOPO tedy částečně upravuje odchylky působnosti ve svých ustanoveních § 2 až § 6, resp. § 7 s tím, že v ostatních neupravených otázkách se subsidiárně užije příslušných ustanovení trestního zákoníku a trestního řádu.⁹³ Zákonodárce přistoupil prostřednictvím ZTOPO k odlišené úpravě působnosti místní, osobní a věcné. Na druhé straně zákon neupravuje časovou působnost.

V důsledku neupravení *časové působnosti* normami ZTOPO se užijí základní pravidla obsažená v čl. 40 odst. 6 LZPS. Ten říká, že se trestnost činu posuzuje a trest ukládá podle zákona účinného v době, kdy byl čin spáchán. Pozdějšího zákona se použije jen v případě, je to pro pachatele příznivější. Toto pravidlo bylo provedeno v trestním zákoníku prostřednictvím ustanovení § 2 odst. 1 Tr.Z. Trestní zákoník, nad úpravu LZPS, definuje dobu spáchání trestného činu. Podle ustanovení § 2 odst. 4 Tr.Z. je dobou spáchání trestného činu doba jeho dokončení. Subsidiární použití trestního zákoníku na první pohled nebudí pochyby a je respektováno velkou částí odborné veřejnosti. Na druhou stranu se objevily i opačné názory, které považují neupravení časové působnosti za legislativní nedostatek, jenž musí být napraven.⁹⁴ V souladu s ustanovením § 1 odst. 2 ZTOPO je možné plně aplikovat právní úpravu časové působnosti trestním zákoníkem. U časové působnosti, na rozdíl od působnosti místní, věcné a osobní, nemusí být zohledněna zvláštní povaha právnických osob. To je dáno tím, že veškeré principy obsažené v trestním zákoníku lze plně aplikovat i na osoby právnické. Mezi tyto principy se řadí zejména zákaz retroaktivity, otázka trestnosti činu, doby jeho spáchání a užití konkrétního zákona v době rozhodování o trestném činu. Modifikací zásad časové působnosti (zejména *nullum crimen sine lege*, *nullum crimen sine lege praevia* a *nulla poena sine lege*) by mohlo dojít k ohrožení základních principů trestního práva. Na základě výše uvedených principů a v souladu se zákazem retroaktivity zakotveným v § 1 Tr.Z, podle kterého je čin trestným jen tehdy, byla-li jeho trestnost zákonem stanovena dříve, než byl spáchán nebude žádné jednání spáchané před 1. lednem 2012 považováno za trestné. To

⁹³ SÝKORA, Michal. Působnost zákona o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim. In: JELÍNEK, Jiří. Trestní odpovědnost právnických osob v České republice – bilance a perspektivy: Praha: Leges, 2013. Teoretik. ISBN 978-80-87576-58-8, s. 125-126.

⁹⁴ JELÍNEK, Jiří. Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob: komentář s judikaturou. 2., aktualiz. a přeprac. vyd. Praha: Leges, 2013. Komentátor. ISBN 978-80-87576-43-4, s. 40.

znamená, že stíhat právnické osoby lze pouze za činy spáchané po 31. 12. 2011. Vzhledem k absenci jakékoliv předchozí úpravy trestní odpovědnosti právnických osob není dána možnost stíhání trestními normami. K situaci, kdy by se právnické osoby za činy spáchané před účinností ZTOPO, nebo za pokračující činy spravedlnosti vyhnuly, by docházet nemělo. Za své činy spáchané před účinností zákona mohou být stále odpovědné prostřednictvím norem správního práva.⁹⁵

Prostřednictvím *místní působnosti* je vymezeno území, na kterém zákon vyvolává své zamýšlené účinky. Důsledkem zvláštní povahy právnických osob došlo prostřednictvím norem ZTOPO k jisté modifikaci pravidel místní příslušnosti zakotvených v Tr.Z. Zákonodárce bral v potaz to, „že právnické osoby se vykazují určitými odlišnostmi danými způsobem jejich vzniku, existence a zániku, jakož i k reálné možnosti právnickou osobu postihnout“.⁹⁶ Místní působnost je tvořena několika základními zásadami, jejich původ lze nalézt v mezinárodním trestním právu. Tyto zásady jsou souhrnně označovány pojem „*jurisdikce*“, ta je považována za ústřední vlastnost vnitřní suverenity státu. Konkrétně jde o zásady teritoriality, registrace neboli vlajky, personality aktivní či pasivní, ochrany univerzality (včetně subsidiární univerzality). *Zásada teritoriality* obsažená v ustanovení § 4 Tr.Z., a především v § 2 ZTOPO, vychází ze suverenity státu a spočívá ve výsostném právu státu stíhat veškeré trestné činy spáchané na jeho území. Odbornou literaturou jsou ostatní zásady považovány za doplňující. Vzhledem k tomu, že je v § 2 odst. 1, odst. 2 ZTOPO obsažena speciální úprava zásady teritoriality, se právní úprava trestního zákoníku na tento institut neužije ani subsidiárně. Výše zmíněné ustanovení říká, že podle zákona České republiky se posuzuje trestnost činu spáchaného na území České republiky právnickou osobou, jež má v České republice sídlo, nebo má na jejím území umístěn podnik či organizační složku, anebo zde vykonává svou činnost, případně zde má svůj majetek. V porovnání s obecnou úpravou v Tr.Z. zde došlo k částečnému omezení principu teritoriality. To je dáno tím, že se zákon nevztahuje na veškeré trestné činy spáchané právnickou osobou na našem území, ale jen na ty trestné činy spáchané právnickou osobou, která naplnila další zákonné požadavky (sídlo, podnik, organizační složka, činnost

⁹⁵ SÝKORA, Michal. Působnost zákona o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim. In: JELÍNEK, Jirí. Trestní odpovědnost právnických osob v České republice – bilance a perspektivy: Praha: Leges, 2013. Teoretik. ISBN 978-80-87576-58-8, s. 128.

⁹⁶ POSLANECKÁ SNĚMOVNA ČR, Vláda ČR. Důvodová zpráva k zákonu č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim. [online]. 23. 02. 2011. [cit. 2020-11-25]. Dostupné z: <https://www.noveaspi.cz/products/lawText/7/39404/1/2/duvodova-zprava-c-lit39404cz-duvodova-zprava-k-zakonu-c-418-2011-sb-o-trestni-odpovednosti-pravnickych-osob-a-rizeni-proti-nim>.

nebo majetek na území ČR).⁹⁷ Úpravu distančních deliktů v § 2 odst. 2 ZTOPO lze považovat, až na drobné stylistické odchylky, za shodnou s úpravou obsaženou v Tr.Z. a je tedy otázkou, proč na ni zákonodárce pouze neodkázal. Postačí tedy, aby se právnická osoba dopustila jednání zcela nebo jen zčásti na našem území, a to i v případech, kdy porušení nebo ohrožení právem chráněného zájmu nastane na území státu jiného. To stejné platí i v opačném případě, kdy dojde k jednání v cizině a následky nastanou na našem území. Naproti tomu v § 2 odst. 3 ZTOPO výslovně odkazuje na použití trestního zákoníku, a to v případech účastenství trestného činu na území České republiky. *Zásada registrace* neboli vlajky není normami ZTOPO upravena a z toho důvodu se použije úpravy v § 5 Tr.Z. *Zásada aktivní personality* je upravena prostřednictvím § 3 ZTOPO. V souladu s tímto ustanovením se podle zákona České republiky rovněž posuzuje trestnost činu spáchaného v cizině právnickou osobou mající sídlo v České republice. *Zásadu pasivní personality* ZTOPO neupravuje a dle části odborné veřejnosti nelze normy Tr.Z aplikovat ani subsidiárně.⁹⁸ Prostřednictvím *zásady univerzality* (§ 4 odst. 1 ZTOPO) jsou upraveny vyjmenované významné trestné činy, které se podle tohoto zákona posuzují i v případě, kdy byly spáchány v cizině právnickou osobou, která nemá sídlo v České republice. *Zásada subsidiární univerzality* v § 4 odst. 2 ZTOPO dále rozšiřuje působnost zákona na právnické osoby, které nemají sídlo na našem území, ale taková osoba spáchá trestný čin v cizině ve prospěch právnické osoby mající sídlo na území České republiky.⁹⁹

V ustanovení § 5 ZTOPO se nalézá *působnost stanovená mezinárodní smlouvou*, která je součástí právního řádu České republiky. Říká, že působnost zákona je dána rovněž tehdy, pokud na to taková smlouva odkáže. Ustanovení o místní příslušnosti se neužijí v případě, kdy to mezinárodní smlouva nepřipouští (platí zásada aplikační přednosti).¹⁰⁰

⁹⁷ ŠÁMAL, Pavel, Oto NOVOTNÝ, Tomáš GRIVNA, Jiří HERCZEG, Marie VANDUCHOVÁ a Rudolf VOKOUN. Trestní právo hmotné. 8., přepracované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2016. ISBN 978-80-7552-358-7, s. 475.

⁹⁸ Např.: FOREJT, Petr, Petr HABARTA a Lenka TREŠLOVÁ. Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim: s komentářem. Praha: Linde, 2012. ISBN 978-80-7201-875-8, s. 51.

⁹⁹ FENYK, Jaroslav. Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim: komentář [online]. 2., podstatně přepracované a doplněné vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2018 [cit. 2020-11-25]. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7552-965-7. Dostupné z: <https://www.noveaspi.cz/products/lawText/13/23500/1/2/komentar-wkcr-c-418-2011-sb-zakon-o-trestni-odpovednosti-pravnickych-osob-a-rizeni-proti-nim-komentar>.

¹⁰⁰ Ibidem.

Osobní působnost odpovídá na otázku, vůči kterým osobám lze trestní zákony aplikovat. V ustanovení § 6 odst. 1 ZTOPO je negativní vymezení osob, které nejsou podle tohoto zákona odpovědné. Na prvním místě byl z odpovědnosti absolutně a v plném rozsahu vyloučen stát – Česká republika. Toto vyloučení zahrnuje i veškeré organizační složky státu (ministerstva, soudy a jiné správní úřady). Z důvodové zprávy k ZTOPO rovněž vyplývá, že nedošlo k vyloučení pouze České republiky, ale v souladu s principem suverenity jsou vyňaty i ostatní státy. Rovněž došlo k vyloučení trestní odpovědnosti orgánů územních samosprávných celků při výkonu veřejné moci. „*Není však výslovně vyloučeno, aby organizace, které jsou právními osobami a v nichž mají stát nebo jednotky územní samosprávy své zastoupení, byly trestně odpovědnými bez ohledu na fakt tohoto zastoupení. Půjde typicky o účast v různých obchodních společnostech.*“¹⁰¹

Věcná působnost určuje okruh chráněných společenských vztahů, tj. rozsah kriminalizace právnických osob. Její úpravu obsahuje § 7 ZTOPO. V původním zákoně účinném od 1. 1. 2012 byla zvolena koncepce pozitivního taxativního výčtu všech trestných činů, kterých se mohla právní osoba dopustit s tím, že samotné skutkové podstaty byly upraveny Trestním zákoníkem. Avšak novelou provedenou zákonem č. 183/2006 Sb. došlo ke zcela opačnému vymezení trestných činů. Nově byla v ustanovení § 7 ZTOPO, s účinností od 1. 12. 2016, stanovena obecná odpovědnost právnických osob s výjimkou negativního taxativního výčtu zločinů a přečinů, kterých se právní osoba nemůže dopustit. Samotné skutkové podstaty jednotlivých trestných činů jsou stále upraveny normami Tr.Z.¹⁰²

5.3.2 O trestní odpovědnosti právnických osob

Zákonodárce při tvorbě zákona vycházel převážně z teorie fikce právnických osob. Ta právní osoby považuje za subjekty práva umělé vytvořené právem a odlišné od osob fyzických. Právní osoby jsou nadány právní osobností (způsobilost mít práva a povinnosti). Rozdílně od předchozí soukromoprávní úpravy starého občanského zákoníku právní osoba sama za sebe nejedná. Za právní osobu jedná její statutární orgán nebo člen statutárního orgánu jako její

¹⁰¹ Důvodová zpráva k vládnímu návrhu zákona o trestní odpovědnosti právnických osob z roku 2011, zvláštní část, součást sněmovního tisku č. 285/0, s. 40. [online]. psp.cz, [cit. 25. 11. 2020]. Dostupné z: <http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=6&CT=285&CT1=0>.

¹⁰² FENYK, Jaroslav. Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim: komentář [online]. 2., podstatně přepracované a doplněné vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2018 [cit. 2020-11-24]. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7552-965-7. Dostupné z: <https://www.noveaspi.cz/products/lawText/13/23500/1/2/komentar-wkcr-c-418-2011-sb-zakon-o-trestni-odpovednosti-pravnicky-ch-osob-a-rizeni-proti-nim-komentar>.

zástupce. To znamená, že právnická osoba již nemá způsobilost právně jednat (svéprávnost).

S účinností ZTOPO nedošlo k zavedení objektivní trestní odpovědnosti právnických osob za trestné činy, jako je tomu u správních deliktů. Ve smyslu ZTOPO je trestní odpovědnost právnických osob založena na tzv. *přičitatelnosti* trestného činu právnické osobě.

K přičitatelnosti

Přičitatelnost lze považovat za jedinečný druh odpovědnosti právnické osoby za zavinění, který je odlišný od pojmu viny (zavinění) u fyzických osob. Vzhledem k výše uvedenému nelze ve vztahu k právnickým osobám vycházet z pojetí zavinění § 15 a § 16 Tr.Z. Za účelem zavedení trestní odpovědnosti právnických osob vyvábí zákonodárce zvláštní konstrukci přičitatelnosti. Ta je zakotvena v ustanovení § 8 odst. 1, odst. 2 ZTOPO. Představuje samotný základ ZTOPO a tvoří jádro koncepce trestní odpovědnosti. Trestní odpovědnost právnické osoby se za daný trestný čin dovozuje prostřednictvím volního jednání konkrétní fyzické osoby (ve specifickém vztahu či postavení k právnické osobě), které je činěno v jejím zájmu nebo v rámci její činnosti. Protože právnická osoba nemůže vytvářet žádný vnitřní vztah k následku činu, mluví teorie o „*tzv. kumulativní subjektivní stránce – právní následky projevené vůle v podobě úmyslného nebo nedbalostního zavinění fyzické osoby se přičítají přímo nebo nepřímo právnické osobě jako subjektu práva*“.¹⁰³

V souladu s principem přičitatelnosti se za trestný čin spáchaný právnickou osobou považuje protiprávní čin spáchaný *v jejím zájmu* nebo *v rámci její činnosti*, jednal-li tak statutární orgán či jeho člen, osoba ve vedoucím postavení, osoba jež vykonává rozhodující vliv na řízení právnické osoby, nebo zaměstnanec či osoba v obdobném postavení při plnění pracovních úkolů (§ 8 odst. 1 písm. a) až d) ZTOPO). Trestným činem spáchaným v zájmu právnické osoby je takový protiprávní čin, ze kterého má právnická osoba majetkový či jakýkoliv jiný imateriální prospěch nebo jinou výhodu.¹⁰⁴ Trestný čin je spáchaný v rámci činnosti právnické osoby tehdy, pokud souvisí s jejím předmětem činnosti nebo podnikání. Lze tedy říci, že jde o trestný čin spáchaný v souvislosti s poskytováním služeb, či s obchodní, výrobní nebo jinou činností právnické osoby bez ohledu na to, jestli

¹⁰³ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 10. 7. 2019, sp. zn. 4 Tdo 726/2019.

¹⁰⁴ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 24. 11. 2015, sp. zn. 8 Tdo 627/2015.

právnícké osobě z daného jednání plyne určitý prospěch či výhoda.¹⁰⁵ Na druhou stranu je nutno říci, že se judikatura NSS vcelku podrobně zabývá situacemi, kdy sice dochází ke spáchání trestné činu v rámci činnosti, ale tato jednání jsou na její úkor. V těchto případech nelze přičítat právnícké osobě trestný čin a uplatňovat vůči této právnícké osobě trestní odpovědnost, a to i přes obecný princip, který říká, že právnícká osoba odpovídá za výběr jednajících osob. Byl-li tedy trestný čin spáchán na úkor právnícké osoby nebo proti jejím zájmům, nelze dovozovat její trestní odpovědnost.¹⁰⁶

Na základě § 8 odst. 2 písm. a) ZTOPO lze spáchání protiprávního činu právnícké osobě přičítat bez dalšího, pokud byl spácháný jednáním orgánů právnícké osoby, statutárního orgánu, jeho člena, osobou ve vedoucím postavení nebo tím, kdo vykonává rozhodující vliv. Právnícké osobě lze též přičítat protiprávní čin spáchaný zaměstnancem nebo jinou osobou v obdobném postavení, ale v tomto případě musí dojít k naplnění dalších zákonných podmínek (korektivu) v § 8 odst. 2 písm. b) ZTOPO.¹⁰⁷

Dle ustanovení § 8 odst. 3 ZTOPO trestní odpovědnosti právnícké osoby nebrání to, pokud se nepodaří zjistit, která konkrétní fyzická osoba jednala způsobem dle odst. 1, odst. 2. Avšak i v tomto případě musí být zřejmé z rozhodných skutkových zjištění, že určitá fyzická osoba (leč neznámá či neztotožněná) spáchala protiprávní čin v rámci její činnosti nebo v jejím zájmu, že si tak počínala v postavení dle § 8 odst. 1 písm. a) až d), a vzhledem k tomu lze právnícké osobě přičítat spáchání trestného činu ve smyslu § 8 odst. 2 ZTOPO.¹⁰⁸

Smyslem § 8 odst. 4 písm. a) až c) ZTOPO je postihnout i takové případy, které by mohly vést k vyhýbání se trestní odpovědnosti prostřednictvím zneužití účinků a povahy některých právních úkonů (např. neplatnost vzniku právnícké osoby). V písm. d) stejného ustanovení zákonodárce upravuje situaci v případě trestní neodpovědnosti jednající fyzické osoby (např. jednání v krajní nouzi).

Ohledně možnosti exkulpace

Již zmiňovanou novelou zákonem č. 183/2016 Sb. došlo k zavedení sporného institutu tzv. *exkulpace* (vyvinění se) právnícké osoby. Právnícká osoba se trestní odpovědnosti zproští, prokáže-li vynaložení veškerého úsilí, které na ní

¹⁰⁵ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 30. 8. 2017, sp. zn. 8 Tdo 924/2017.

¹⁰⁶ Srov. Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 8. 1. 2019, sp. zn. 4 Tz 43/2018, Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 21. 11. 2017, sp. zn. 6 Tdo 928/2017 a další.

¹⁰⁷ Metodika NSZ ze dne 9. 11. 2020, 1 SL 113/2020, s. 6.

¹⁰⁸ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 29. 6. 2016, sp. zn. 5 Tdo 784/2016.

bylo možno spravedlivě požadovat, aby spáchání protiprávního činu osobami uvedenými v § 8 odst. 1 zabránila (§ 8 odst. 5 ZTOPO). V daném ustanovení užil zákonodárce neurčitých právních pojmů (veškeré úsilí a spravedlivě požadovat), které je nutno posuzovat vždy individuálně ve vztahu ke konkrétní právnické osobě a k případu. K jejich posouzení může soudu sloužit především kritérium vhodnosti a přiměřenosti.¹⁰⁹

Tato možnost byla do zákona vložena s cílem motivovat právnickou osobu k přijímání preventivních, detekčních i reakčních opatření. K vyvinění se právnické osoby však nepostačuje pouhé dodržování zákonů, podzákonných předpisů nebo přijímání vnitřních předpisů a jiných opatření. *„Důležité je především zajištění dodržování opatření, kontrola jejich plnění a případná detekce jejich porušení a následná adekvátní reakce.“*¹¹⁰

Ustanovení § 8 odst. 5 se velice podrobně věnuje metodika Nejvyššího státního zastupitelství, to věnuje dané problematice exkulpace zvýšenou pozornost. První vydání z listopadu 2016 (1 SL 123/2016) směřovalo k obecnému seznámení státních zástupců s daným institutem, přiblížení legislativního zakotvení, popis zvláštní subjektivní odpovědnosti právnické osoby, srovnání s liberací dle správního práva a další. V druhém aktualizovaném a doplněném vydání ze srpna 2018 (1 SL 141/2017) došlo k podrobnějšímu rozvedení části týkající se mantinelů zbavení se trestní odpovědnosti, včetně posuzování přijatých hledisek a opatření či zapracování prvních soudních rozhodnutí. Díkce daného ustanovení předpokládá aktivní přístup právnické osoby k možnosti vyvinění se. Za stěžejní lze považovat zakotvení možnosti státních zástupců vyzývat právnickou osobu (bez pohrůžky sankcí) k předložení příslušných podkladů k prokázání svého vyvinění.¹¹¹ Třetí přepracované vydání z listopadu 2020 (1 SL 113/2020) navazuje na předchozí s tím, že rozpracovává danou tematiku směrem ke zdokonalování postupů a dále obsahuje např. praktická doporučení postupů orgánů činných v trestním řízení. Ze zásady oficiality a zásady zjištění skutkového stavu o němž nejsou důvodné pochybnosti (§ 2 odst. 4, odst. 5 TrŘ) vyplývá, že obviněného, včetně právnické osoby, nelze zatížit formálním důkazním břemenem.¹¹²

¹⁰⁹ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 30. 1. 2019, sp. zn. 5 Tdo 55/2019.

¹¹⁰ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 20. 2. 2019, sp. zn. 7 Tdo 110/2019.

¹¹¹ Metodika NSZ ze dne 14. 8. 2018, 1 SL 141/2017, s. 23.

¹¹² Metodika NSZ ze dne 9. 11. 2020, 1 SL 113/2020, s. 20.

5.3.3 Pachatel, spolupachatel a účastník

Vzhledem povaze právnických osob přichází ZTOPO s vlastní definicí pachatele trestného činu. Zákon za pachatele trestného činu označuje právnickou osobu, které lze přičítat porušení nebo ohrožení zájmu chráněného trestním zákonem způsobem uvedeným v tomto zákoně (§ 9 odst. 1 ZTOPO). Následující odstavec obsahuje úpravu tzv. nepřímého pachatelství, tedy situace, kdy právnická osoba ke spáchání trestného činu užila jiné fyzické či právnické osoby.

Institut spolupachatelství je upraven v ustanovení § 9 odst. 3 ZTOPO. V první větě zmiňovaného odstavce se nalézá zakotvení zásady souběžné nezávislé trestní odpovědnosti osob fyzických a právnických. Ta stanoví, že trestní odpovědností právnické osoby není dotčena trestní odpovědnost fyzických osob uvedených v § 8 odst. 1 ZTOPO a trestní odpovědností těchto fyzických osob není dotčena trestní odpovědnost osob právnických. Zákon v následující větě za trestný čin spáchaný ve spolupachatelství považuje takový, který byl spáchan společným jednáním více osob, z nichž alespoň jedna je osobou právnickou. Každá z osob odpovídá, jako kdyby trestný čin spáchala sama.

V souladu s ustanovením § 1 odst. 2 ZTOPO se na účastenství, stejně jako na přípravu a pokus trestného činu právnické osoby použije obecná úprava Tr.Z.

5.3.4 Trestní odpovědnost právního nástupce

V ustanovení § 10 ZTOPO následuje zakotvení zásady trestní odpovědnosti nástupce právnické osoby. Právním nástupcem v obecné rovině se rozumí osoba, jež v souladu s právem nabude práva a povinnosti na úkor jiné, která je pozbyla. Zákon říká, že trestní odpovědnost přechází na všechny její právní nástupce. Pokud přešla na více právních nástupců, soud přihlédne při rozhodování o druhu a výměře trestu nebo ochranného opatření i k tomu, v jakém rozsahu na každého z nich přešly výnosy, užitky a jiné výhody ze spáchaného trestného činu. Právním nástupcem ve smyslu citovaného ustanovení může být jen právnická osoba, odpovědnost osob fyzických se řídí výlučně normami trestního zákoníku. Z dikce zákona je zřejmé, že se právní následky nástupnictví předpokládají pro celé trestní řízení, a to včetně řízení vykonávacího.¹¹³ Z důvodové zprávy zákona vyplývá, že s ustanovením § 10 ZTOPO je úzce spojeno rovněž procesní ustanovení § 32 definující právní

¹¹³ ŠÁMAL, Pavel, Oto NOVOTNÝ, Tomáš GŘIVNA, Jiří HERCZEG, Marie VANDUCHOVÁ a Rudolf VOKOUN. Trestní právo hmotné. 8., přepracované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2016. ISBN 978-80-7552-358-7, s. 503-507.

institut přeměny (sloučení, splynutí, nebo rozdělení právnické osoby, převod jmění na společníka, změna právní formy nebo přemístění sídla do zahraničí). Samotné přeměny se řídí podle zvláštní právní úpravy (zákon č. 89/2012 Sb., *občanský zákoník* a zákon č. 125/2008 Sb., *o přeměnách obchodních společností a družstev*).

5.3.5 Zánik trestní odpovědnosti právnických osob

Obecně se za důvod zániku trestní odpovědnosti považují takové okolnosti, které nastávají až po samotném spáchání trestného činu, ale současně nastaly dříve, než o tomto činu pravomocně rozhodl soud. K těmto důvodům se přihlíží z úřední povinnosti (*ex officio*). Jejím následkem je nemožnost zahájení trestního stíhání pro daný trestný čin, a bylo-li trestní stíhání zahájeno, nelze v něm pokračovat. Způsobují trvalý zánik práva státu potrestat právnickou osobu. ZTOPO rozlišuje dva důvody zániku trestní odpovědnosti pro právnické osoby, a to *účinnou lítost* a *promlčení*. K těmto výslovně zakotveným důvodům jsou teorií i praxí přiřazovány ještě další důvody.¹¹⁴

Účinná lítost je prvním z upravených institutů zániku trestní odpovědnosti. Zákonodárce přistoupil k její komplexní úpravě a ustanovení Tr.Z. se tedy neužijí. Trestní odpovědnosti právnické osoby zanikne, jestliže dobrovolně upustila od dalšího protiprávního jednání a odstranila nebezpečí, anebo škodlivému následku zamezila či jej napravila, nebo pokud učinila o trestném činu oznámení v době, kdy nebezpečí mohlo být ještě odstraněno nebo škodlivému následku trestného činu mohlo být zabráněno. Dobrovolnost je určitým projevem svobodné vůle fyzické osoby a spočívá v tom, že pachatel tak jedná z vlastního přesvědčení ještě před tím, než došlo k odhalení trestného činu nebo jeho oznámení. Právnická osoba v souladu s fikční teorií projevuje svou vůli prostřednictvím statutárního orgánu či jiných osob. Naplnění dobrovolného a svobodného učiněného projevu vůle je tedy nutno zkoumat ve vztahu k těmto fyzickým osobám.¹¹⁵ Zvolená úprava je podstatně širší než úprava trestního zákoníku, protože se v zásadě vztahuje na veškeré trestné činy, kterých se může právnická osoba dopustit. Na druhou stranu zákon stanoví

¹¹⁴ ŠÁMAL, Pavel, Oto NOVOTNÝ, Tomáš GRIVNA, Jiří HERCZEG, Marie VANDUCHOVÁ a Rudolf VOKOUN. *Trestní právo hmotné. 8., přepracované vydání*. Praha: Wolters Kluwer, 2016. ISBN 978-80-7552-358-7, s. 507-508.

¹¹⁵ FENYK, Jaroslav. *Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim: komentář* [online]. 2., podstatně přepracované a doplněné vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2018 [cit. 2020-11-26]. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7552-965-7. Dostupné z: <https://www.noveaspi.cz/products/lawText/13/23500/1/2/komentar-wkcr-c-418-2011-sb-zakon-o-trestni-odpovednosti-pravnicky-ch-osob-a-rizeni-proti-nim-komentar>.

výjimky, kdy u výslovně uvedených trestných činů v § 11 odst. 2 ZTOPO trestní odpovědnost právnických osob účinnou lítostí nezaniká.

Ohledně vlastní úpravy *promlčení* trestní odpovědnosti právnických osob se v § 12 ZTOPO odkazuje na obdobné použití § 34 Tr.Z. Podstatou promlčení je tedy, shodně jako u osob fyzických, uplynutí zákonem stanovené doby od spáchání trestného činu. Délka této doby se určuje podle závažnosti daného trestného činu v rozmezí 5 až 20 let. Pro právnické osoby se rovněž užije úprava stavení a přerušení promlčecí doby. V § 13 se uvádí výčet trestných činů, u kterých trestní odpovědnost právnických osob nezaniká promlčením.

Pro právnické osoby lze rovněž aplikovat *zvláštní případy účinné lítosti* dle Tr.Z. Konkrétně ve vztahu k právnickým osobám se jedná o zvláštní případy účinné lítosti uvedené v § 242, § 248a, § 321b a § 362 Tr.Z. Tyto se užijí přednostně před obecnou úpravou § 11 ZTOPO. U právnických osob by se rovněž uplatnily i jiné zvláštní případy zániku trestní odpovědnosti, „... a to zánik trestnosti přípravy a pokusu trestného činu (§ 20 odst. 3, § 21 odst. 3 Tr.Z.), zánik trestnosti účastenství (§ 24 odst. 3 Tr.Z.), individuální milost prezidenta republiky [čl. 62 písm. g) Ústavy] nebo milost hromadná, tzv. amnestie [čl. 63 odst. 1 písm. k) Ústavy]“.¹¹⁶

5.3.6 K trestům a ochranným opatřením

Již ze samotné povahy trestního práva, resp. trestní odpovědnosti právnických osob vyplývá nutnost úpravy sankcionování. ZTOPO v souvislosti se zákonnou úpravou ukládání sankcí právnickým osobám setrvává na terminologii trestního zákoníku a dělí trestní sankce na tresty a ochranná opatření. Toto značení bývá některými z teoretiků kritizováno s tím, že by byla vhodnější změna terminologie a namísto o „trestech“, by se mělo hovořit o „sankcích“.¹¹⁷ Jak již bylo několikrát zmiňováno, mezinárodní smlouvy ani právo Evropské unie výslovně nevyžadují zavedení trestněprávních sankcí. Naopak z nich ale vyplývá, že ukládané sankce mají být účinné, přiměřené a odstrašující. *Trestním postihem právnických osob se tak sleduje účinnější ochrana společných zájmů, neboť hrozba a výkon trestních sankcí, které jsou způsobilé náležitě ovlivnit chování právnické osoby v daném společenském a ekonomickém prostředí, když v případě odsouzení postihují právnickou osobu v jejím samotném ekonomickém základu, a navíc působí i svým společensky odsuzujícím dopadem na pověst právnické osoby v očích*

¹¹⁶ JELÍNEK a kol., Jiří. Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část: Obecná část. 7. vydání. Praha: Leges, 2019. ISBN 978-80-7502-380-3, s. 392-393.

¹¹⁷ Ibidem s. 517.

veřejnosti ...¹¹⁸ Velikou zvláštnost při sankcionování právnických osob lze spatřovat i v tom, že ukládané sankce vždy dopadají na jednotlivé fyzické osoby, které právnickou osobu tvoří. Sankce na takové osoby dopadají bez ohledu na to jestli danou trestnou činnost svým jednáním způsobily či nikoli.¹¹⁹

Právní základ sankcionování právnických osob uvádí § 14 až § 27 ZTOPO, výkon sankcí je upraven v § 38 až § 41 ZTOPO. Vedle zásad sankcionování právnických v § 14 ZTOPO osob se v zákoně nalézá výčet jednotlivých trestů a ochranných opatření, pravidla ukládání trestů, úprava jejich promlčení a jednotlivá ochranná opatření. Obecné zásady trestání právnických osob vycházejí z ustanovení trestního zákoníku a jsou shodné s principy pro osoby fyzické. Řadí se sem princip dualismu trestních sankcí, princip zákonnosti trestů a ochranných opatření, princip přiměřenosti trestních sankcí a zásada soudcovské individualizace.¹²⁰ Vedle těchto principů § 14 ZTOPO výslovně upravuje přiměřenost trestu a ochranného opatření ukládaného právnické osobě. Podle ustanovení § 14 odst. 1 soud při stanovení druhu trestu a jeho výměry přihlédne k povaze a závažnosti trestného činu (demonstrativní faktory dle § 39 odst. 2 Tr.Z. a zejména polehčující a přitěžující okolnosti dle § 41, § 42 Tr.Z.) k poměrům právnické osoby, včetně její dosavadní činnosti a jejích majetkových poměrů, dále k tomu, jestli právnická osoba vykonává činnost ve veřejném zájmu, který má strategický nebo obtížně nahraditelný význam pro národní hospodářství, obranu nebo bezpečnost. Soud má rovněž přihlédnout k působení právnické osoby po činu a také k účinkům a důsledkům, které lze očekávat od trestu pro další budoucí činnost právnické osoby. Uložit ochranná opatření právnické osobě nelze, pokud nejsou přiměřená povaze a závažnosti spáchaného činu, jakož i poměrům právnické osoby (§ 14 odst. 2 ZTOPO). V ustanovení § 14 odst. 3 je zakotvena povinnost soudu při ukládání trestních sankcí přihlédnout k důsledkům, jejichž uložení může mít dopad vůči třetím osobám (zejména ve vztahu k osobám poškozeným či věřitelům).

Systémem trestních sankcí u právnických osob se rozumí taxativní výčet jednotlivých sankcí, jejich uspořádání a úprava vztahů mezi sebou navzájem. Dualismus trestních sankcí byl, shodně s úpravou trestního zákoníku, zachován i se

¹¹⁸ ŠÁMAL, Pavel, Oto NOVOTNÝ, Tomáš GRIVNA, Jiří HERCZEG, Marie VANDUCHOVÁ a Rudolf VOKOUN. Trestní právo hmotné. 8., přepracované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2016. ISBN 978-80-7552-358-7, s. 513.

¹¹⁹ JELÍNEK a kol., Jiří. Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část: Obecná část. 7. vydání. Praha: Leges, 2019. ISBN 978-80-7502-380-3, s. 518.

¹²⁰ *Ibidem* s. 518-519.

zavedením trestní odpovědnosti právnických osob. ZTOPO tedy trestní sankce, které lze právnických osobám uložit, rozlišuje na *tresty* a *ochranná opatření*. Díky zachování dualismu trestních sankcí (zásada tzv. dvojkolejnosti) lze právnické osobě uložit trest nebo ochranné opatření s tím, že tresty vedle preventivní povahy (generální a individuální prevence trestních sankcí) rovněž obsahují určité morální odsouzení. Naopak ochranná opatření mají převážně povahu preventivní. Rovněž lze právnické osobě ukládat tresty a ochranná opatření buďto společně vedle sebe, či naopak samostatně.¹²¹ Avšak jejich společné ukládání může být v případech určených zákonem vyloučeno (srov. § 15 odst. 3 ZTOPO), nebo vyloučení vychází z povahy věci (např. zrušení právnické osoby a současný zákaz plnění veřejných zakázek).

V souladu se zásadou *nulla poena sine lege* obsahuje ZTOPO taxativní výčet devíti trestů a dvou ochranných opatření. Ve srovnání s obecnou úpravou obsaženou v trestním zákoníku je daný výčet menší. Trestní zákoník rozlišuje celkem třináct druhů trestů dle § 52 odst. 1 Tr.Z. a pět ochranných opatření dle § 98 odst. 3 Tr.Z.

Vzhledem ke specifické povaze právnických osob došlo k zakotvení některých zcela nových druhů trestů, které jim mohou být uloženy. Z celkového počtu devíti trestů, jež mohou být uloženy právnické osobě, jsou čtyři specifické a nelze je uložit osobě fyzické. Konkrétně se jedná o trest zrušení právnické osoby (§ 16 ZTOPO), zákaz plnění veřejných zakázek nebo účasti ve veřejné soutěži (§ 21 ZTOPO), zákaz přijímání dotací subvencí (§ 22 ZTOPO) a uveřejnění rozsudku (§ 23 ZTOPO). U zbylých pěti trestů jsou upraveny odchylky od obecné právní úpravy v trestním zákoníku. Jedná se o trest propadnutí majetku (srov. § 17 ZTOPO a § 66 odst. 5 Tr.Z.), peněžitý trest (srov. § 18 ZTOPO § 68 odst. 1, odst. 3 až 7 Tr.Z.), propadnutí věci (srov. § 19 ZTOPO § 70 a § 71 Tr.Z.), zákaz činnosti (srov. § 20 ZTOPO § 73 odst. 3, § 74 odst. 1 věta za středníkem Tr.Z.) a poměrně nově zakotvený trest zákazu držení a chovu zvířat (srov. § 20a ZTOPO § 74a odst. 3 a § 74b Tr.Z.).¹²² Vedle právního zakotvení trestů nalezneme v zákoně i zakotvená dvě ochranná opatření.

Při ukládání jednotlivých druhů trestů právnickým osobám se vychází ze systematiky ZTOPO. Na prvním se nachází trest *zrušení právnické osoby* (§ 16

¹²¹ ŠÁMAL, Pavel, Oto NOVOTNÝ, Tomáš GŘIVNA, Jiří HERCZEG, Marie VANDUCHOVÁ a Rudolf VOKOUN. Trestní právo hmotné. 8., přepracované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2016. ISBN 978-80-7552-358-7, s. 514.

¹²² Ibidem s. 521.

ZTOPO). Jedná se o nepřísrnější trest, který může být soudem uložen. Zrušena může být právnická osoba se sídlem v České republice, pokud její činnost spočívala zcela nebo převážně v páchání trestné činnosti a jestliže to nevyklučuje povaha dané právnické osoby. U trestných činů vyjmenovaných zákonem je nutné si vyžádat předchozí vyjádření České národní banky (zejm. u banky, pojišťovny apod.), nebo příslušného orgánu státní správy (komoditní burza). S právní mocí rozhodnutí ukládající zrušení vstupuje právnická osoba do likvidace. Není-li to z povahy věci vyloučené, mohou být z majetku právnické osoby uspokojeni její věřitelé.

Druhým nepřísrnějším trestem je *propadnutí majetku* (§ 17 ZTOPO). Soud tento trest může uložit v případě, kdy odsuzuje právnickou osobu za zvlášť závažný zločin, kterým pro sebe nebo jiného se právnická osoba snažila získat majetkový prospěch. Rovněž může být uložen i v případech, kdy tak u zločinů výslovně stanoví trestní zákoník. Podle okolností může být postižen celý majetek právnické osoby, nebo jen jeho část. I u trestu propadnutí věci je u vyjmenovaných právnických osob vyžadováno předchozí vyjádření České národní banky.

Peněžitý trest je hlavním typem trestní sankce (někdy označovaný za univerzální druh trestu¹²³), který dopadá na majetek právnické osoby (§ 18 ZTOPO). Uložen může být při odsouzení za úmyslný či nedbalostní trestný čin. Jeho uložení nesmí být na újmu práv poškozeného. Výše denních sazeb je na rozdíl od trestního zákoníku podstatně navýšena a činí nejméně 1 000 Kč a nejvýše 2 000 000 Kč. Při jejich určení se zohledňují majetkové poměry právnické osoby, avšak jejich počet není zákonem upraven a je nutno vycházet z obecné úpravy § 68 odst. 1 Tr.Z. Činí proto nejméně 20 a nejvíce 730 celých denních sazeb a při ukládání se přihlíží k povaze a závažnosti spáchaného činu. Rovněž se užívá ustanovení týkajícího se předběžného vyjádření České národní banky, jako je tomu u propadnutí majetku.

Za podmínek uvedených v trestním zákoníku může soud uložit právnické osobě trest *propadnutí věci*, včetně propadnutí náhradní hodnoty (§ 19 ZTOPO). Lze jej tedy uložit pouze tehdy, pokud věc náleží právnické osobě, která má postavení pachatele trestného činu a pokud by věc mohla sloužit k opětovnému spáchání trestného činu, nebo je zprostředkovaným výnosem z trestné činnosti.

¹²³ ŠÁMAL, Pavel, Oto NOVOTNÝ, Tomáš GŘIVNA, Jiří HERCZEG, Marie VANDUCHOVÁ a Rudolf VOKOUN. Trestní právo hmotné. 8., přepracované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2016. ISBN 978-80-7552-358-7, s. 530.

Zákaz činnosti může být soudem uložen právnické osobě v rozmezí jednoho roku až dvaceti let tehdy, pokud byl trestný čin spáchaný v souvislosti s touto činností (§ 20 ZTOPO). *Zákaz činnosti* se zpravidla týká pouze určitých činností, pro jejichž výkon je nutné zvláštní povolení nebo jejíž výkon je upraven zvláštními předpisy.¹²⁴

S účinností od 1. 6. 2020 došlo k zakotvení nového trestu – *zákazu držení a chovu zvířat*, a to nejen v § 20a ZTOPO, ale i v § 74a a § 74b Tr.Z. Právnické osobě může soud uložit tento trest až na dvacet let, byl-li daný trestný čin spáchaný v souvislosti s držením, chovem nebo péčí o zvíře.

Zákaz plnění veřejných zakázek nebo účasti ve veřejných soutěžích může soud uložit v rozmezí jednoho roku až dvaceti let v případě, když se právnická osoba dopustila trestného činu v souvislosti s uzavíráním smluv na plnění veřejných zakázek nebo s jejich plněním, s účastí v zadávacím řízení nebo ve veřejné soutěži (§ 21 ZTOPO). Jedná se o zvláštní druh zákazu činnosti spočívající v předcházení páchání další trestné činnosti, ten může být uložen i samostatně. Veřejné zakázky a jejich zadávání jsou zpravidla upraveny zvláštním právním předpisem.¹²⁵ Trest spočívá v tom, že se právnické osobě v rozsahu vymezeném soudem zakazuje uzavírat smlouvy na plnění veřejných zakázek, účastnit se zadávacího řízení nebo veřejné soutěže podle jiných právních předpisů.

Dalším trestem, který může být uložen pouze právnické osobě, je *zákaz přijímání dotací a subvencí* (§ 22 ZTOPO). Ten může být opět uložen v rozmezí jednoho roku až dvaceti let, a to za předpokladu, jestliže došlo ke spáchání trestného činu právnickou osobou v souvislosti s podáváním nebo vyřizováním žádosti o dotaci, subvenci, návratnou finanční výpomoc nebo příspěvek s jejich poskytováním nebo využíváním, anebo s poskytováním či využíváním jakékoliv veřejné podpory. Může být uložen samostatně. V soudem vymezeném rozsahu se právnická osoba nesmí ucházet o veškeré dotace, subvence apod., jakož i takové přijímat. *Dotace, subvence a návratná finanční výpomoc jsou finanční produkty, které jsou poskytovány z veřejných zdrojů fyzickým nebo právnickým osobám podle příslušných právních předpisů.*¹²⁶

¹²⁴ JELÍNEK a kol., Jiří. Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část: Obecná část. 7. vydání. Praha: Leges, 2019. ISBN 978-80-7502-380-3, s. 528.

¹²⁵ Zákon č. 137/2006 Sb., o veřejných zakázkách ve znění pozdějších předpisů.

¹²⁶ JELÍNEK a kol., Jiří. Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část: Obecná část. 7. vydání. Praha: Leges, 2019. ISBN 978-80-7502-380-3, s. 529.

V ustanovení § 22a ZTOPO se nalézá možnost podmíněného upuštění od výkonu zbytku trestu zákazu činnosti, zákazu držení a chovu zvířat, zákazu plnění veřejných zakázek nebo účasti ve veřejné soutěži a zákazu přijímání dotací a subvencí. Soud může při vykonání alespoň poloviny výše uvedených trestů podmíněně upustit od výkonu zbytku trestu, jestliže právnická osoba prokázala, že dalšího trvání není potřeba. Soud stanoví zkušební dobu na rok až deset let, ne však kratší než by byl zbytek trestu.

Posledním trestem upraveným v ZTOPO je *uveřejnění rozsudku* (§ 23 ZTOPO). Jedná o trest s tzv. difamujícími (zostuzujícími) účinky, avšak s ohledem na podmínky uvedené v ZTOPO nelze konstatovat, že jeho účelem je „zostuzení“ právnické osoby, ale naopak se jím sleduje potřeba výchovy a ochrany společnosti.¹²⁷ Lze jej uložit, pokud je nutné veřejnost seznámit s odsuzujícím rozsudkem, zejména vzhledem k povaze a závažnosti trestného činu, anebo vyžaduje-li to zájem na ochraně bezpečnosti lidí, majetku nebo společnosti. Soud přitom určuje druh veřejnoprávního prostředku, kterým se rozsudek zveřejní, rozsah uveřejnění a lhůtu určenou pro uveřejnění. Samotný trest spočívá v tom, že odsouzená právnická osoba na své náklady zveřejní daný rozsudek v určeném rozsahu a v příslušných veřejných sdělovacích prostředcích.

Právnických osobám mohou být, vzhledem k jejich povaze, uložena pouze dvě ochranná opatření – *zabrání věci* (§ 26 ZTOPO) a *zabrání části majetku* (§ 26a ZTOPO). Zákon při jejich ukládání odkazuje na právní úpravu trestního zákoníku. Na výkon ochranných opatření se nevztahuje jednak promlčení, ale ani amnestie či milost prezidenta.¹²⁸

5.3.7 Zánik výkonu trestu a zánik účinků odsouzení

Ustanovení v § 24 ZTOPO přináší upravený *zánik výkonu trestu*. Znamená to takové důvody, které nastávají až po právní moci odsuzujícího rozsudku, kterým byl uložen trest. Musí se odlišovat od okolností vylučujících protiprávnost (čin není od počátku trestným činem) a rovněž od okolností vedoucích k zániku trestní odpovědnosti (nastávají po spáchání trestného činu, ale před rozhodnutím o něm). Za důvody zániku výkonu trestu u odsouzených právnických osob lze v obecné rovině považovat promlčení výkonu trestu (§ 24 a § 25 ZTOPO), zrušení právnické

¹²⁷ FOREJT, Petr, Petr HABARTA a Lenka TREŠLOVÁ. Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim: s komentářem. Praha: Linde, 2012. ISBN 978-80-7201-875-8, s. 222.

¹²⁸ ŠÁMAL, Pavel, Oto NOVOTNÝ, Tomáš GRIVNA, Jiří HERCZEG, Marie VANDUCHOVÁ a Rudolf VOKOUN. Trestní právo hmotné. 8., přepracované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2016. ISBN 978-80-7552-358-7, s. 514.

osoby (§ 10 ZTOPO), udělení milosti nebo vyhlášení amnestie prezidentem (čl. 62 písm. g), čl. 63 odst. 1 písm. k Ústavy), ale výkon trestu, včetně upuštění od výkonu trestu nebo jeho zbytku.¹²⁹ Jediným z institutů, který je ZTOPO upraven, je promlčení výkonu trestu, kdy po uplynutí stanovené doby nelze trest vykonat. Úprava je až drobné odchylky shodná s úpravou obsaženou v trestním zákoníku. Shodně jako v trestním zákoníku jsou upraveny promlčecí doby v rozmezí mezi pěti až třiceti lety určené podle druhu a výše uloženého trestu. Obecná úprava stavení promlčecí doby (§ 94 odst. 3 Tr.Z.) se s největší pravděpodobností neužije, protože se jednotlivé okolnosti vztahují k fyzickým osobám. Naopak institut přerušení promlčecí doby použit lze (§ 94 odst. 4 Tr.Z.).¹³⁰

Zánik účinků odsouzení (zahlázení odsouzení) je upraven v § 27 ZTOPO. Pokud dochází k zahlázení odsouzení, hledí se na pachatele, jako by nebyl odsouzen, a zanikají důsledky vyplývající z právních skutečností odsouzení pachatele. Zahlázené odsouzení není vykazováno ve výpisu z evidence rejstříku trestů, je však vykazováno v opisu evidence rejstříku trestů. Význam zahlázení odsouzení je u právnických osob o to významnější tím, že výpis z evidence Rejstříku trestů právnické osoby se vydává komukoliv na základě písemné žádosti (§ 11 odst. 1 zákona č. 269/1994 Sb., o rejstříku trestů).¹³¹ K zániku účinků odsouzení dochází vykonáním trestu, prominutím celého trestu, či jeho zbytku, nebo pokud byl výkon trestu promlčen (§ 27 odst. 1 ZTOPO). Na základě odst. 2 totožného ustanovení je zahlázení odsouzení u některých zvláště závažných zločinů podmíněno uplynutím doby tří let ode dne uvedeného v odst. 1.

5.3.8 Zvláštní ustanovení o řízení proti právnickým osobám

ZTOPO je nejen hmotněprávní, ale i procesněprávní předpis. Základní problematiku týkající se řízení proti právnickým osobám obsahují ustanovení § 29 až § 41 části čtvrté ZTOPO. Uvedená procesněprávní úprava obsažená v tomto zákoně není sice řazena mezi zvláštní způsoby řízení podle trestního řádu (§ 290 Tr.Ř. a násl.), avšak vzhledem k její povaze ji za zvláštní způsob řízení považovat

¹²⁹ ŠÁMAL, Pavel, Oto NOVOTNÝ, Tomáš GRIVNA, Jirí HERCZEG, Marie VANDUCHOVÁ a Rudolf VOKOUN. Trestní právo hmotné. 8., přepracované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2016. ISBN 978-80-7552-358-7, s. 536.

¹³⁰ Ibidem s. 537.

¹³¹ FENYK, Jaroslav. Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim: komentář [online]. 2., podstatně přepracované a doplněné vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2018 [cit. 2021-02-15]. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7552-965-7. Dostupné z: <https://www.noveaspi.cz/products/lawText/13/23500/1/2/komentar-wkcr-c-418-2011-sb-zakon-o-trestni-odpovednosti-pravnicky-ch-osob-a-rizeni-proti-nim-komentar>.

lze.¹³² Důležité je připomenout i to, že ZTOPO vždy neupravuje dané instituty komplexně, ale rovněž mohou být upraveny pouze dílčí odchylky, či může docházet k situacím, kdy nebudou dané instituty upraveny vůbec a použije se úpravy obecné, není-li to z povahy věci vyloučeno. Vztah speciality ZTOPO vůči obecným právním předpisům (trestní zákoník, trestní řád, zákon o mezinárodní justiční spolupráci ve věcech trestních) a jejich vzájemné použití vychází z ustanovení § 1 odst. 2 ZTOPO. *Je proto nepochybné, že v trestním řízení proti právnickým osobám bude možné aplikovat základní zásady trestního práva procesního a procesní instituty a postupy upravené v trestním řádu, které nejsou bezprostředně vázány na obviněné fyzické osoby ... Naopak z povahy věci bude vyloučena aplikace např. institutu zadržení (§ 75 až § 77), vazby (§ 67 až § 74a) nebo postupu o vyšetření duševního stavu obviněného (§ 116 a 117), neboť se jedná o procesní instituty a postupy, které se týkají pouze obviněných fyzických osob, nikoli právnických.*¹³³

V souvislosti s účinností nové právní úpravy přestupků¹³⁴ došlo ke zrušení ustanovení § 28 ZTOPO, které upravovalo vztah mezi trestním řízením proti právnické osobě a řízením o jiném správním deliktu právnické osoby. Dnes se tento vztah řídí podle zákonné úpravy přestupků.

Zvláštní úprava příslušnosti soudu se nachází v ustanovení § 29 ZTOPO, které modifikuje určení místní příslušnosti soudu, a to podle sídla právnické osoby, pokud nelze určit místo spáchání trestného činu, nebo byl-li spáchán v cizině. Rovněž je v § 31 ZTOPO upravena příslušnost soudu pro společné řízení. Vedle obecných důvodů konání společného řízení podle trestního řádu (hospodárnost a rychlost) je potřeba konání společného řízení spjata především s tím, že prostřednictvím jednání fyzické osoby se dovozuje trestní odpovědnost osoby právnické. Souvisí-li tedy spolu trestné činy, koná se zpravidla společné řízení proti fyzické a právnické osobě. Krajský soud koná řízení, pokud je příslušný konat řízení alespoň o jednom trestném činu. Zákon dále upravuje místní příslušnost společného řízení soudu odvislou od obviněné osoby fyzické. Ve společném řízení proti právnické a fyzické osobě se jejich trestní odpovědnost posuzuje samostatně

¹³² ŠÁMAL, Pavel, Jan MUSIL a Josef KUČHTA. Trestní právo procesní. 4., přeprac. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2013. Academia iuris (C.H. Beck). ISBN 978-80-7400-496-4, s. 707.

¹³³ Ibidem s. 708.

¹³⁴ Dne 1. 7. 2017 nabyl účinnosti zákon č. 250/2016 Sb., Zákon o odpovědnosti za přestupky a řízení o nich, ve znění pozdějších předpisů, dále též „Př.Z.“).

(§ 31 odst. 2 ZTOPO).¹³⁵ Úkony trestního řízení se ve společném řízení provádějí nejdříve proti fyzickým osobám (§ 31 odst. 3 ZTOPO).

V ZTOPO je zakotvena informační povinnost OČVTR ve vztahu k subjektům uvedeným v zákoně (např. rejstříkový soud, Česká národní banka). Ta především předchází dvojímu trestání právnické osoby, maření účelu trestního řízení zrušením či přeměnou právnické osoby. Aby nedocházelo k maření trestního řízení, vyrozumívá předseda senátu orgán veřejné moci, který vede příslušný rejstřík o skončení vykonávacího řízení v případě, kdy se zánik nebo změna právnické osoby provádí zápisem do rejstříku.¹³⁶

Dalším zakotveným institutem, jehož úkolem je zabránit právnické osobě, aby se vyhnula či zbavila trestní odpovědnosti nebo znemožnila výkon trestu, je oznamovací povinnost právnických osob. Právnická osoba, proti které bylo zahájeno trestní stíhání, má povinnost informovat státního zástupce nebo soud o tom, že budou prováděny úkony směřující k jejímu zrušení, zániku či k přeměně. Pokud nedošlo k předchozímu oznámení těchto úkonů, jsou relativně (§ 32 odst. 4 ZTOPO) či absolutně neplatné (§ 32 odst. 2 ZTOPO).¹³⁷ Výjimku z těchto pravidel uvádí § 32 odst. 2 ZTOPO umožňující zrušení, změnu či zánik právnické osoby tehdy, pokud by důsledky jejich zákazu byly nepřiměřené k povaze spáchaného trestného činu. O povolení zrušení, přeměny či zániku právnické osoby rozhoduje na návrh této právnické osoby soudce v přípravném řízení a v řízení před soudem předseda senátu. Před rozhodnutím soudu o zrušení, změně či zániku právnické osoby může soudce v přípravném řízení a předseda senátu v řízení před soudem uložit, aby ve stanovené lhůtě složila stanovenou částku odpovídající výši předpokládaného peněžitého trestu, nebo aby poskytla jinou záruku. Tento úkon směřuje především k zajištění účelu trestního řízení. Pokud byla splněna oznamovací povinnost (§ 32 odst. 1 ZTOPO), ale nebylo vydáno povolení (§ 32 odst. 3 ZTOPO), a přesto právnická osoba učiní úkony vedoucí k jejímu zrušení, změně či zániku, podává státní zástupce nebo předseda senátu návrh na vyslovení neplatnosti těchto úkonů, jinak se na ně hledí jako na platné.¹³⁸ Ten, kdo vede

¹³⁵ ŠÁMAL, Pavel, Jan MUSIL a Josef KUČTA. Trestní právo procesní. 4., přeprac. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2013. Academia iuris (C.H. Beck). ISBN 978-80-7400-496-4, s. 710-711.

¹³⁶ Ibidem s. 712.

¹³⁷ Ibidem s. 713.

¹³⁸ FENYK, Jaroslav. Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim: komentář [online]. 2., podstatně přepracované a doplněné vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2018 [cit. 2021-02-15]. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7552-965-7. Dostupné z: <https://www.noveaspi.cz/products/lawText/13/23500/1/2/komentar-wkcr-c-418-2011-sb-zakon-o-trestni-odpovednosti-pravnicky-ch-osob-a-rizeni-proti-nim-komentar>.

příslušný veřejný rejstřík nezapíše zrušení nebo přeměnu právnické osoby ani neprovede její výmaz bez povolení, ledaže by se na daný úkon hledělo jako na platný.

Vzhledem ke specifické povaze a vlastnostem právnických osob, upravuje ZTOPO zajišťovací opatření vedoucí ke splnění účelu trestního řízení odlišně. V ustanovení § 33 odst. 1 se nalézají dva druhy zajišťovacích opatření, samotné zajištění je následně realizováno přímo procesními úkony OČVTŘ. Zákon rozlišuje mezi pozastavením výkonu jednoho nebo více předmětů činnosti právnické osoby a omezením nakládání s majetkem právnické osoby. Uvedená opatření de facto nahrazují předstížnou vazbu dle § 67 písm. c) Tr.Ř. a mají zabránit dalšímu páchání trestné činnosti či mají zamezit jeho dokonání.¹³⁹ Shodně jako vazbu je lze použít až po zahájení trestního stíhání a pouze existuje-li důvodná obava, že právnická osoba bude postupovat výše uvedeným způsobem. Současně musí být při ukládání těchto opatření přihlédnuto k právům třetích osob. Došlo-li k omezení nakládání s majetkem, může právnická osoba požádat o povolení provedení úkonu. Pokud již není zajišťovacího opatření třeba, tak je předseda senátu či státní zástupce zruší nebo omezí. Právnická osoba může kdykoliv žádat o zrušení daného opatření, o kterém se neodkladně rozhoduje. Pokud jí nebylo vyhověno, může být žádost znovu podána po 30 dnech. Pokud státní zástupce v přípravném řízení žádosti nevyhověl, je povinen ji nejpozději do 5 dnů předložit k rozhodnutí soudu.

Právnické osoby, jakožto právní konstrukt, mohou projevovat svou vůli jen prostřednictvím fyzických osob. Zákonodárce ustanovením § 34 ZTOPO vyřešil problematiku jednání za právnické osoby odkazem na obecnou právní úpravu obsaženou v zákoně č. 99/1963 Sb., *občanský soudní řád* (dále též „*o.s.ř.*“).¹⁴⁰ Právnická osoba si může zvolit jednoho zmocněnce, ten se prokazuje plnou mocí. Za právnickou osobu může v řízení činit úkony pouze jedna osoba. Dle ustanovení § 34 odst. 4 ZTOPO za právnickou osobu nemůže činit úkony osoba, která je obviněným, poškozeným nebo svědkem v téže věci. K uvedenému paragrafu se vyjádřil Ústavní soud poměrně aktuálním náleznem. V níže citovaném nálezu mimo jiné ÚS konstatoval, že v případech volby zmocněnce, jehož záměrem je poškodit nejlepší zájem PO, či upřednostnění zájmů člena statutárního orgánu, nemá být soudem rovnou ustanoven opatrovník (§ 35 odst. 1 ZTOPO), ale PO má být

¹³⁹ ŠÁMAL, Pavel, Jan MUSIL a Josef KUČHTA. Trestní právo procesní. 4., přeprac. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2013. Academia iuris (C.H. Beck). ISBN 978-80-7400-496-4, s. 714.

¹⁴⁰ Podle § 21 *o.s.ř.* za právnickou osobu jedná její statutární orgán, pověřený zaměstnanec, vedoucí oddělného závodu nebo organizační složky, či prokurista.

vyzvána a má jí být dán prostor ke zjednáání nápravy. „*Obviněné právnické osobě musí být poskytnuta možnost učinit příslušné kroky k tomu, aby si zajistila jinou osobu, u níž důvod vyloučení podle § 34 odst. 4 věty první TOPOZ chybí.*“¹⁴¹ Dále zákon stanoví situace, za kterých je právnické ustanoven opatrovník (např. pokud nemá způsobilou osobu). Osoba, která za právnickou osobu jedná nebo opatrovník mají stejná práva a povinnosti jako ten, proti němuž se řízení vede. Pokud trestní řád nestanoví jinak, doručují se písemnosti pouze zmocněnci nebo opatrovníkovi. U úpravy týkající se ustanovení opatrovníka PO (§ 34 odst. 5 ZTOPO) je vhodné zmínit judikaturu ÚS reagující na situace, kdy byl právnické osobě sice zvolen zmocněnec, avšak jeho volba je obstrukční „... *orgány činné v trestním řízení mohou tuto volbu považovat neúčinnou jedině tehdy, je-li z konkrétních okolností zřejmé, že jde o zjevné zneužití práva ...*“¹⁴² V těchto případech lze PO ustanovit opatrovníka, i přestože jí byl zvolen zmocněnec.

V ustanovení § 35 ZTOPO je upraveno právo PO na obhajobu, to je jedním ze základních práv v demokratickém trestním řízení. Vychází nejen z velkého množství mezinárodních smluv, ale je rovněž zakotveno jako základní zásada trestního řízení (§ 2 odst. 13 Tr.Ř.). Směřuje k zaručení plné procesní ochrany zájmů osoby, proti níž se řízení vede, a z teorie je dovozováno, že chrání zájmy celé společnosti, nikoli pouze osob fyzických. Z toho důvodu lze konstatovat, že náleží i právnickým osobám. K zakotvení práva na obhajobu bylo přistoupeno proto, aby nedocházelo mylným výkladem ustanovení § 34 k jeho vyloučení. Právnická osoba tedy může mít vedle svého zástupce rovněž obhájce.¹⁴³ Vzhledem k tomu, že se důvody nutné obhajoby váží pouze na specifické situace fyzických osob, došlo v § 35 odst. 5 ZTOPO k vyloučení institutu nutné obhajoby ve vztahu k právnickým osobám.

Další zajišťovací instituty směřující k zajištění řádného a důstojného průběhu trestního řízení jsou upraveny v § 36 ZTOPO. K zajištění osobní účasti zástupce obviněné právnické osoby slouží institut předvolání. V předvolání se zástupci ukládá, aby se ve stanovenou dobu dostavil na stanovené místo a k provedení určitého úkonu (výslech apod.) Předvolání je zpravidla písemné,

¹⁴¹ Nález Ústavního soudu ze dne 11. 2. 2020 sp. zn. IV. ÚS 3740/19-1.

¹⁴² Nález Ústavního soudu ze dne 21. 1. 2020 sp. zn. IV. ÚS 3139/19.

¹⁴³ FENYK, Jaroslav. Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim: komentář [online]. 2., podstatně přepracované a doplněné vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2018 [cit. 2021-02-15]. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7552-965-7. Dostupné z: <https://www.noveaspi.cz/products/lawText/13/23500/1/2/komentar-wkcr-c-418-2011-sb-zakon-o-trestni-odpovednosti-pravnicky-ch-osob-a-rizeni-proti-nim-komentar>.

v praxi může být činěno telefonicky či elektronicky. Pokud se osoba činící úkony podle § 34 ZTOPO nedostaví bez řádné omluvy, může být předvedena, pokud byla řádně předvolána. Institutu předvedení bez předchozího předvolání bude moci být užito spíše ve výjimečných případech.¹⁴⁴ V odst. 2 § 36 ZTOPO se nachází úprava pořádkové pokuty, tu lze uložit k zajištění nerušeného průběhu trestního řízení nebo konkrétního úkonu. Díky zvláštní úpravě je možné ukládat (přičítat) právnické osobě jednání osoby fyzické v § 34 odst. 1, 2 a odst. 4 ZTOPO, která tak plně za tato jednání odpovídá. Dopustí-li se ale nevhodného chování opatrovník, odpovídá přímo on. Dle teorie není jasné, jestli je úprava pořádkové pokuty úpravou komplexní či pouze dílčí.¹⁴⁵ Na základě § 36 odst. 2 ZTOPO lze právnické osobě uložit pořádkovou pokutu až do výše 500 000 Kč a opatrovníkovi až do výše 50 000 Kč.

Zvláštní úprava výsledků a závěrečných řečí během hlavního líčení či veřejného zasedání vychází z toho, že je vztah trestní odpovědnosti právnické a fyzické osoby souběžný, samostatný a nezávislý. Společné řízení se koná v případě, kdy spolu trestné činy právnické a fyzické osoby souvisí., Tehdy se úkony trestního řízení zpravidla provádějí nejdříve ve vztahu k fyzické osobě (srov. § 31 odst. 3 ZTOPO).¹⁴⁶ V případech, kdy se koná společné řízení proti právnické a fyzické osobě, se při hlavním líčení a veřejném zasedání vyslýchá nejprve fyzická osoba a následně až zástupce právnické osoby (§ 37 odst. 1 ZTOPO). Právo závěrečných řečí je zákonem rovněž mírně rozvinuto s tím, že po závěrečné řeči státního zástupce, poškozeného, zúčastněné osoby či jejich zmocněncích mluví obhájce právnické osoby, poté její zástupce, obhájce fyzické osoby a fyzická osoba. Druhá věta ustanovení § 37 odst. 2 obsahuje úpravu posledního slova, které nejprve přednese zástupce právnické osoby a až poté fyzická osoba.

S účinností od 1. 10. 2020 byl do zákona vložen § 37a ZTOPO, který umožňuje rozhodnutím trestním příkazem v řízení proti právnické osobě. Dílčí právní úprava stanoví, že trestním příkazem lze právnické osobě uložit peněžitý trest, trest propadnutí věci, trest zákazu činnosti do pěti let, trest zákazu držení a chovu zvířat do pěti let, trest zákazu plnění veřejných dotací nebo účasti

¹⁴⁴ FENYK, Jaroslav. Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim: komentář [online]. 2., podstatně přepracované a doplněné vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2018 [cit. 2021-02-15]. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7552-965-7. Dostupné z: <https://www.noveaspi.cz/products/lawText/13/23500/1/2/komentar-wkcr-c-418-2011-sb-zakon-o-trestni-odpovednosti-pravnickych-osob-a-rizeni-proti-nim-komentar>.

¹⁴⁵ ŠÁMAL, Pavel, Jan MUSIL a Josef KUČHTA. Trestní právo procesní. 4., přeprac. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2013. Academia iuris (C.H. Beck). ISBN 978-80-7400-496-4, s. 719.

¹⁴⁶ Ibidem s. 720.

ve veřejné soutěži do pěti let, trest zákazu plnění veřejných zakázek nebo účasti ve veřejné soutěži do pěti let, trest zákazu přijímání dotací a subvencí do pěti let a trest uveřejnění rozsudku. Ve zbytku příkazního řízení se užije obecná úprava trestního řádu dle § 314e až § 314g Tr.Ř.

Poslední ustanovení týkající se řízení proti právnickým osobám (§ 38 až § 41 ZTOPO) obsahují zvláštní úpravu otázek týkajících se vykonávacího řízení. Jedná se o dílčí úpravu výkonu specifických trestněprávních sankcí, které lze právnickým osobám ukládat. Odlišným způsobem od obecné právní úpravy (§ 315 a násl. Tr.Ř.) je upraven výkon trestu zrušení právnické osoby (§ 38 ZTOPO), výkon trestu zákazu plnění veřejných zakázek, účasti v koncesním řízení nebo veřejné soutěži (§ 39 ZTOPO), výkon trestu zákazu přijímání dotací a subvencí (§ 40 ZTOPO) a výkon trestu zveřejnění rozsudku (§ 41 ZTOPO).¹⁴⁷

5.3.9 O mezinárodní justiční spolupráci

Část pátá zákona se věnuje zvláštním ustanovením o řízení o mezinárodní justiční spolupráci. Původní znění ustanovení § 42 ZTOPO se zcela změnilo tak, že namísto dřívější úpravy dožadání v trestních věcech se stalo pouhým pozitivním (§ 42 odst. 1 a 2 ZTOPO) a negativním (§ 42 odst. 3 ZTOPO) odkazem na nový právní předpis.¹⁴⁸ S účinností zákona č. 104/2013 Sb., *o mezinárodní justiční spolupráci ve věcech trestních*, došlo od 1. 1. 2014 ke zrušení ustanovení § 43 až § 47 ZTOPO. Daným zákonem, a sním spojenou novelou, se problematika mezinárodní justiční spolupráce přesunula do samostatné právní úpravy ZMJS. V § 42 odst. 1 ZTOPO se nalézá zakotvené výkladové ustanovení „... podle něhož má-li právnická osoba sídlo na území České republiky, považuje se pro účely zákona o mezinárodní justiční spolupráci ve věcech trestních za osobu, která je občanem České republiky nebo má na jejím území trvalý pobyt“.¹⁴⁹

5.3.10 Účinnost

Z části šesté vyplývá, že zákon č. 418/2011 Sb., *o trestní odpovědnosti právnických osob*, nabyl účinnosti dne 1. ledna 2012.

¹⁴⁷ ŠÁMAL, Pavel, Jan MUSIL a Josef KUČTA. Trestní právo procesní. 4., přeprac. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2013. Academia iuris (C.H. Beck). ISBN 978-80-7400-496-4, s. 721.

¹⁴⁸ FENYK, Jaroslav. Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim: komentář [online]. 2., podstatně přepracované a doplněné vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2018 [cit. 2021-02-15]. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7552-965-7. Dostupné z: <https://www.noveaspi.cz/products/lawText/13/23500/1/2/komentar-wkcr-c-418-2011-sb-zakon-o-trestni-odpovednosti-pravnicky-ch-osob-a-rizeni-proti-nim-komentar>.

¹⁴⁹ ŠÁMAL, Pavel, Jan MUSIL a Josef KUČTA. Trestní právo procesní. 4., přeprac. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2013. Academia iuris (C.H. Beck). ISBN 978-80-7400-496-4, s. 727.

5.4 Významné novelizace zákona o trestní odpovědnosti právnických osob

ZTOPO byl od své účinnosti novelizovaný celkem jedenáctkrát zákony č. 105/2013 Sb., č. 141/2014 Sb., č. 86/2015 Sb., č. 375/2015 Sb., č. 135/2016 Sb., č. 183/2016 Sb., č. 455/2016, č. 55/2017 Sb., č. 183/2017 Sb., č. 114/2020 Sb., č. 333/2020 Sb. Velké množství novelizací souviselo se změnou či s přijetím jiných právních předpisů (např. přijetí přestupkového zákona), avšak nacházejí se i takové, které upravují čistě problematiku ZTOPO (změna provedená zákonem č. 183/2016 Sb.).

5.4.1 Zákon č. 183/2016 Sb.

Za jednu z nejvíce významných a nejdiskutovanějších novelizací (možná i nejpodstatnějších) lze považovat tu, která byla provedena zákonem č. 183/2016 Sb., protože došlo k zavedení hned několika stěžejních změn oproti původní právní úpravě. Jedna z nevýznamnějších se týkala ustanovení § 7 ZTOPO. Vzhledem k pravidelnému rozšiřování původního pozitivního taxativního výčtu trestných činů došlo ke zvolení zcela odlišné koncepce a byl zaveden výčet negativní. Skutkové podstaty trestných činů stále vycházejí ze zvláštní části Tr.Z. a stejně jako u předchozí právní úpravy, se právnická osoba může dopustit všech forem trestného činu (přečin, zločin, zvlášť závažný zločin). Současnou právní úpravou došlo k zásadnímu zosílení trestní represe směřující proti právnickým osobám. Oproti dřívější úpravě 85 trestných činů byla zavedena trestní odpovědnost za více než 260 trestných činů.¹⁵⁰ Samotný negativní výčet trestných činů bývá často kritizován jako nelogický. To je dáno tím, že v některých případech došlo k vyloučení trestných činů, kterých by se právnická osoba mohla dopustit, či naopak k jejich nevyločení nedošlo, přestože se jich právnická osoba dopustit nemůže (např. křivá výpověď).¹⁵¹

K dalším změnám došlo v ustanovení § 8 ZTOPO. V odst. 1 daného paragrafu došlo vypuštění formulace trestného činu spáchaného právnickou osobou

¹⁵⁰ FENYK, Jaroslav. Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim: komentář [online]. 2., podstatně přepracované a doplněné vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2018 [cit. 2021-02-15]. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7552-965-7. Dostupné z: <https://www.noveaspi.cz/products/lawText/13/23500/1/2/komentar-wkcr-c-418-2011-sb-zakon-o-trestni-odpovednosti-pravnickych-osob-a-rizeni-proti-nim-komentar>.

¹⁵¹ JELÍNEK, Jiří. K rozsahu kriminalizace právnických osob a možnosti právnické osoby vyvinut se z trestní odpovědnosti (nad novelou zákona o trestní odpovědnosti právnických osob provedenou zákonem č. 183/2016 Sb.). In: JELÍNEK, J., a kolektiv: Trestní odpovědnost právnických osob – pět let poté. Praha: Leges, 2017. Teoretik. ISBN 978-80-7502-205-9, s. 44.

„*jejím jménem*“. Rovněž byl přidán odst. 5 v § 8 ZTOPO, jenž zavádí možnost zproštění trestní odpovědnosti právnické osoby a je dodnes velmi diskutovaný. Na základě nově vloženého ustanovení došlo k zakotvení možnosti vyvinění se (exkulpace) trestní odpovědnosti právnické osoby. Právnická osoba se trestní odpovědnosti zproští v případě vynaložení veškerého úsilí, které lze po ní spravedlivě považovat. Do této změny byla dána možnost exkulpace PO jen u jednání běžného zaměstnance (§ 8 odst. 1 písm. d) ZTOPO) podle § 8 odst. 2 písm. b) ZTOPO. Dnes se právnická osoba může vyvinít z jednání jakékoliv osoby uvedené v § 8 odst. 1 ZTOPO, a nikoli pouze zaměstnance. Úprava bývá kritizována pro její nesystematické zařazení v daném paragrafu. „*Poněkud nekonceptně pak působí, že v případě protiprávního činu spáchaného zaměstnancem se může právnická osoba vyvinít jak podle § 8 odst. 2 písm. b), tak podle § 8 odst. 5 zák. o tr. odpovědnosti p. o., což je důsledkem toho, že příslušná novela byla prosazena jako poslanecká iniciativa bez koncepční novelizace souvisejících zákonných ustanovení.*“¹⁵² Dále byl rozšířen seznam trestných činů v § 11 ZTOPO (účinná lítost), u kterých nezaniká trestní odpovědnost právnické osoby. Poslední změna se týkala rozšíření trestných činů, na které se nevztahuje promlčení trestní odpovědnosti a výkonu trestu (§ 13 ZTOPO a § 25 ZTOPO).

5.4.2 Zákon č. 55/2017 Sb.

Novelou č. 55/2017 Sb., související primárně s trestním zákoníkem, došlo k zakotvení nového ochranného opatření. Do trestního zákoníku bylo vtěleno ochranné opatření zabránění části majetku. To lze vzhledem ke své povaze použít i u právnických osob. Na základě tohoto důvodu se upravil § 15 odst. 2 ZTOPO a bylo vloženo ustanovení toto ochranné opatření upravující (§ 26a ZTOPO).¹⁵³

5.4.3 Zákon č. 183/2017 Sb.

K další změně dochází v souvislosti s přijetím zákona č. 250/2016 Sb., *o odpovědnosti za přestupky a řízení o nich*. S účinností novelizačního zákona č. 183/2017 Sb. došlo od 1. 7. 2017 ke zrušení ustanovení § 28 ZTOPO, které upravovalo kolizní vztahy mezi správními orgány a OČTVŘ. Po novele se nově kolizní problematika řídí podle přestupkové úpravy. Správní orgán je k řešení

¹⁵² FENYK, Jaroslav. Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim: komentář [online]. 2., podstatně přepracované a doplněné vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2018 [cit. 2021-02-15]. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7552-965-7. Dostupné z: <https://www.noveaspi.cz/products/lawText/13/23500/1/2/komentar-wkcr-c-418-2011-sb-zakon-o-trestni-odpovednosti-pravnicky-ch-osob-a-rizeni-proti-nim-komentar>.

¹⁵³ Ibidem.

kolize trestného činu a přestupku právnické osoby nadán různými procesními instituty. Správní orgán věc usnesením odloží, aniž řízení zahájí (§ 76 Př.Z.), nebo usnesením správní řízení zastaví (§ 86 Př.Z.). Takto správní orgán učiní v těch případech, kdy bylo orgánem činným v trestním řízení či správním orgánem o daném skutku pravomocně rozhodnuto, nebo když se o totožném skutku vede trestní řízení. K tomu, aby nedocházelo k porušování základních právních principů trestání *ne bis in idem* a *res iudicata*, jsou zakotveny i určité ochranné instituty v trestním řádu dle §11 odst. 1 písm. h), j), k). Tyto instituty jsou použitelné i pro právnické osoby.¹⁵⁴

5.4.4 Změny z roku 2020

K posledním dvěma novelizacím dochází v roce 2020. První novelizace spočívala v zavedení nového trestu zákazu držení a chovu zvířat (§ 20a ZTOPO). Poslední změny nastaly s účinností zákona č. 333/2020 Sb., od 1. 10. 2020. Zákon zavedl podmíněné upuštění od výkonu zbytku určitých trestů (§ 22a ZTOPO), upravil ustanovení § 27 ZTOPO týkající se zániku účinků odsouzení vykonáním trestu, prominutím trestu nebo promlčením trestu. Poslední novelou bylo rovněž vloženo zcela nové ustanovení upravující trestní příkaz (§ 37a ZTOPO).

6 Trestní odpovědnost právnických osob ve vybraných státech

Tato kapitola se věnuje problematice deliktní odpovědnosti právnických osob ve Spolkové republice Německo a Slovenské republice. Na jednotlivých příkladech stručně nastiňuje koncepce zahraničních právních úprav, které se týkají způsobů zakotvení deliktní odpovědnosti právnických osob, jejich výhody, nevýhody či úskalí.

Pro českou právní úpravu je charakteristické, že vychází z principů kontinentální právní kultury, tu lze rozdělit do několika subsystemů. Společně s např. Německem, Slovenskem či Rakouskem se ČR řadí do tzv. románsko-germánského okruhu.¹⁵⁵ Z těchto společných základů vyplývá, že by měly mít jednotlivé právní systémy velmi podobné rysy, avšak ne vždy tomu tak musí být. Je to dáno tím, že se Německo vydalo zcela odlišnou cestou než Česká republika

¹⁵⁴ FENYK, Jaroslav. Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim: komentář [online]. 2., podstatně přepracované a doplněné vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2018 [cit. 2021-02-15]. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7552-965-7. Dostupné z: <https://www.noveaspi.cz/products/lawText/13/23500/1/2/komentar-wkcr-c-418-2011-sb-zakon-o-trestni-odpovednosti-pravnicky-ch-osob-a-rizeni-proti-nim-komentar>.

¹⁵⁵ GERLOCH, Aleš. Teorie práva. 6., aktualiz. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2013. Beckovy právnické učebnice. ISBN 978-80-7380-454-1, s. 106.

a zavedlo administrativněprávní odpovědnost právnických osob. Na Slovensku je již v dnešní době zvolena koncepce pravé trestní odpovědnosti právnických osob. Cesta k jejímu zavedení nebyla ale vůbec jednoduchá. Aktuální právní úpravě předcházela snaha o regulaci odpovědnosti právnických osob formou nepravé trestní odpovědnosti. Avšak samotná právní úprava nebyla zcela ideální.

6.1 Úprava deliktní odpovědnosti právnických osob v Německu

Dle názoru Wintra lze považovat správní právo za základ práva veřejného, protože nejlépe vystihuje vlastnosti veřejnoprávních vztahů vznikající mezi adresátem a nositelem veřejné moci. Za těžiště celého veřejného práva lze označit ústavní právo. Zároveň nelze konstatovat, že správní a trestní právo jsou samostatnou součástí práva ústavního, jež se oddělily.¹⁵⁶ Trestní právo v Německu vychází z tradičního pojetí kontinentální trestněprávní úpravy, která je založena na individuální odpovědnosti. Na základě tohoto chápání nejsou PO v německém právu trestně odpovědné.¹⁵⁷ Z výše jmenovaných důvodů nezná německý trestní zákoník (dále též „StGB“)¹⁵⁸ trestní odpovědnost právnických osob. Trestněprávními normami došlo k zakotvení obdoby českého institutu jednání za jiného (§ 114 Tr.Z.). Na druhou stranu je deliktní odpovědnost právnických osob vcelku velmi podrobně upravena normami správního práva.

6.1.1 Zákonná úprava správního práva

Německá právní úprava se vydala cestou zavedení správní (administrativní) odpovědnosti právnických osob. K jejímu zákonnému zakotvení došlo již v roce 1948 prostřednictvím zákona o přestupcích (dále jen „OWiG“).¹⁵⁹ V ustanovení § 1 OWiG se nalézají definice, která za přestupek označuje „protiprávní a zavrženíhodné jednání, které naplňuje znaky zákonné skutkové podstaty, které může být podle zákona sankcionováno pokutou“. V odstavci druhém je stanoveno, že pokutou postihnutelné jednání je protiprávním jednáním, které naplňuje znaky skutkové podstaty ve smyslu odst. 1 také tehdy, když není svou povahou

¹⁵⁶ WINTR, Jan. Říše principů: Obecné a odvětvové principy současného českého práva. Praha: Karolinum, 2005, s. 123.

¹⁵⁷ JELÍNEK, Jiří. Trestní odpovědnost právnických osob. Praha: Linde, 2007. ISBN 978-80-7201-683-9, s. 184.

¹⁵⁸ Strafgesetzbuch in der Fassung der Bekanntmachung vom 13. November 1998 (BGBl. I S. 3322), das zuletzt durch Artikel 47 des Gesetzes vom 21. Dezember 2020 (BGBl. I S. 3096) geändert worden ist (trestní zákon ve znění pozdějších předpisů).

¹⁵⁹ Gesetz über Ordnungswidrigkeiten in der Fassung v. 19. 2. 1987 BGBl. Teil I. S. 602. (zákon o přestupcích, ve znění pozdějších předpisů).

zavrženíhodné. „Požadavek zavrženíhodnosti jednání naplňujícího znaky přestupku se tak jeví poněkud nadbytečný.“¹⁶⁰

V § 30 OWiG je zakotvena možnost uložení peněžité pokuty (*Geldbuße*) právníckým osobám či spolkům. Dané ustanovení bývá velmi často chápáno jako norma spojující prvky pachatelství s prvky přičítání.¹⁶¹ Přestupková úprava umožňuje uložení této sankce právnícké osobě nebo spolku pokud „... její orgán nebo člen takového orgánu, zástupce na základě plné moci, vedoucí zaměstnanec nebo jiná osoba, která má vliv na řízení společnosti, včetně osoby, která dohlíží na řízení společnosti nebo vykonává jiné dozorní funkce, spáchá trestný čin nebo přestupek tím, že způsobí porušení svých povinností nezákonným obohacením nebo umožněním obohacení právnícké osoby nebo sdružení osob“.¹⁶² Z uvedeného ustanovení vyplývá, že je právnícké osobě přičítáno zaviněné a protiprávní jednání určitých fyzických osob, které je vnímáno zákonodárcem za vlastní jednání právnícké osoby. Ke vzniku odpovědnosti je nutné splnění alespoň jedné ze dvou alternativních podmínek – porušení povinností nebo obohacení či zamýšlené obohacení této právnícké osoby.

Právnícká osoba tedy může být odpovědná za spáchání trestného činu na základě správních norem. Její odpovědnost se dovozuje spácháním přestupku nebo trestného činu jejím orgánem nebo oprávněným zástupcem a tento čin je považován za její vlastní čin. Vzhledem k tomu, že právnícké osobě může být uložena pokuta tehdy, pokud mohla protiprávnímu jednání zabránit, vychází německá koncepce z odpovědnosti za zavinění.

Požadavek možnosti, kdy PO mohla spáchání trestného činu zabránit, je německými soudy vykládán velmi extenzivně. V důsledku tohoto výkladu může být právnícká osoba odpovědná podle § 30 OWiG i za trestný čin spáchaný zaměstnancem, pokud mu mohla objektivně předejít adekvátním dohledem, který lze po ní rozumně požadovat. Pro přičitatelnost jednání není bezpodmínečné, aby

¹⁶⁰ BABKA, Tomáš, Martin KAVĚNA, Petra MYLKOVÁ a Jan NĚMEC. Právní úprava přestupků ve vybraných zemích Evropy, se zaměřením na přestupky proti veřejnému pořádku, občanskému soužití a majetku: Informační podklad č. 5.323. Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky, listopad 2011.

¹⁶¹ PRÁŠKOVÁ, Helena. Správní trestání právníckých osob v Německu. *Trestněprávní revue*. 2007, č. 9, s. 253.

¹⁶² JELÍNEK, Jiří. Ještě k rozsahu kriminalizace jednání právníckých osob [online]. 30.04.2017 [cit. 2021-02-17]. Dostupné z: <http://www.bulletin-advokacie.cz/jeste-k-rozsahu-kriminalizace-jednani-pravnickych-osob>.

byla vždy identifikována konkrétní fyzická osoba, která trestný čin spáchala. Musí být ale patrné, že šlo o takovou osobu, jejíž jednání lze právnické osobě přičíst.¹⁶³

Dle odst. 2 § 30 OWiG lze právnické osobě uložit *pokutu* („*Geldbuße*“) do výše 10 milionů EUR u úmyslných trestných činů a u trestných činů z nedbalosti až do výše 5 milionů EUR. Uložené pokuty směřují k potrestání pachatele a vydání nezákonného prospěchu.

Za alternativu uložení pokuty lze právnické osobě určit *propadnutí výnosů z trestné činnosti* (§ 29a OWiG – „*Verfall*“). Představuje možnost použití tohoto institutu u činů, za něž lze uložit správní pokutu. Ukládá se až do výše peněžité částky, o kterou se právnická osoba obohatila.¹⁶⁴ Propadnutí může být uloženo osobě pachatele, či osobám odlišným od osob pachatele. Zavedením propadnutí došlo k vyplnění mezery a možnosti odčerpání neoprávněných zisků osob, které nejsou přímo pachateli daného protiprávního jednání. Význam této konstrukce lze spatřit přímo u sankcionování právnických osob v těch případech, kdy bohatnou na základě jednání jiných osob.¹⁶⁵

Vedle dvou předchozích sankcí lze právnické osobě uložit ještě tzv. zabavení či konfiskaci („*Einziehung*“) podle ustanovení § 22 až § 29 OWiG. K jeho uložení dochází pouze v případech, které zákonodárce výslovně stanovil. Dopadá na věci náležející pachateli v době rozhodování nebo na věci, které ohrožují veřejnost či mohou sloužit k další trestné činnosti.¹⁶⁶

6.1.2 Zákonná úprava trestního práva

Německá právní úprava nezavádí trestní odpovědnost právnických osob, avšak z výše uvedeného vyplývá, že právnické osoby jsou adresáty jak správních norem, tak norem trestních. Prof. Jelínek uvádí, že „... *německý propracovaný systém správních sankcí plní v podstatě podobnou funkci jako trestní sankce v zemích, kde je zakotvena trestní odpovědnost právnických osob*“.¹⁶⁷

¹⁶³ HRAČOVÁ, Kristýna, Martin KAVĚNA, Dominik SKOČOVSKÝ, Monika ŠAMOVÁ. Trestní a správní odpovědnost právnických osob ve vybraných členských státech EU: Srovnávací studie č. 5.270. Praha: Kancelář Poslanecké sněmovny, 1. duben 2007, aktualizace červen 2016. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/ppi.sqw?d=1&t=9>, s. 15.

¹⁶⁴ Ibidem.

¹⁶⁵ SLOBODNÍK, Martin. Vybrané otázky trestní odpovědnosti právnických osob. Praha, 2018. Disertační práce. Univerzita Karlova v Praze, Fakulta právnická. Vedoucí práce prof. JUDr. Jiří Jelínek, CSc. Dostupné z: <https://dspace.cuni.cz/bitstream/handle/20.500.11956/106856/140072495.pdf?sequence=1>, s. 71.

¹⁶⁶ § 22 odst. 1 a odst. 2 OWiG.

¹⁶⁷ JELÍNEK, Jiří. Trestní odpovědnost právnických osob jako předmět zkoumání: Článek byl zpracován v rámci vědeckovýzkumného záměru MSM 0021620804, „Proměny práva na počátku 3. tisíciletí – kořeny, východiska, perspektivy“, dílčího vědeckovýzkumného záměru „Trestní odpovědnost právnických osob“. Praha, 2008.

StGB zná institut jednání za jiného (§ 14 StGB). Jedná se o podrobnější a přesnější obdobu našeho zakotvení shodného institutu.¹⁶⁸ Rozšiřuje trestní odpovědnost fyzických osob za trestné činy podle zvláštní části i na osoby, které požadovanou vlastnost nemají a které by jinak nemohly naplnit zvláštní skutkovou podstatu.¹⁶⁹ Jiří Jelínek ve své publikaci uvádí doslovné znění daného ustanovení.¹⁷⁰

§ 14

Jednání za jiného

(1) Jedná-li někdo

- 1. jako orgán oprávněný zastupovat právnickou osobu nebo jako člen takového orgánu,*
- 2. jako společník oprávněný zastupovat k právům způsobilou osobní společnost, nebo*
- 3. jako zákonný zástupce jiného,*

užije se i na tohoto zástupce zákon, podle něhož trestnost zakládají zvláštní osobní vlastnosti, poměry nebo okolnosti (zvláštní osobní znaky), pokud tyto znaky sice u něj nejsou dány, ale jsou dány u zastoupeného.

(2) Je-li někdo vlastníkem podniku nebo někým jinak k tomu oprávněným

- 1. pověřen podnik zcela nebo zčásti vést, nebo*
- 2. výslovně pověřen na vlastní odpovědnost vykonávat úkoly, jež náleží vlastníku podniku,*

a jedná-li na základě takového pověření, užije se i na takového pověřeného zákon, podle něhož trestnost zakládají zvláštní osobní znaky, pokud tyto znaky sice u něj nejsou dány, ale jsou dány u vlastníka podniku. Podnikem ve smyslu věty 1 se rozumí i podnikání. Jedná-li někdo na základě odpovídajícího pověření za úřad vykonávající úkoly veřejné správy, věta 1 se užije obdobně.

(3) Odstavce 1 a 2 se užijí i tehdy, kdy právní úkony, které měly založit oprávnění k zastupování nebo pověřování jsou neúčinné (neplatné).

¹⁶⁸ Srov. s § 114 Tr.Z., podle kterého, pokud zákon stanoví, že pachatel musí být nositelem zvláštní vlastnosti, způsobilosti nebo postavení, postačí, že jsou zvláštní vlastnosti, způsobilost či postavení dány u právnické osoby, jejímž jménem pachatel jedná. Toto ustanovení se použije i tehdy, pokud došlo k jednání pachatele před vznikem PO, jestliže PO vznikla, ale soud rozhodl o její neplatnosti, nebo je-li právní úkon, který měl založit oprávnění k jednání za PO, neplatný, nebo neúčinný.

¹⁶⁹ JELÍNEK, Jiří. Trestní odpovědnost právnických osob. Praha: Linde, 2007. ISBN 978-80-7201-683-9, s. 184.

¹⁷⁰ Ibidem s. 194.

Z citovaného ustanovení vyplývá, že se jedná o případy, které se uplatní u tzv. zvláštních trestných činů, a postačuje, pokud jsou zvláštní osobní vlastnosti, poměry nebo okolnosti dány alespoň u zastupovaného. Zvláštní znaky zastoupené PO se neuplatňují ve vztahu ke všem osobám, ale pouze v případech, kdy došlo ke spáchání protiprávního jednání orgánem oprávněným zastupovat právnickou osobou nebo jeho členem, společníkem oprávněným zastupovat osobní společnost s právní subjektivitou. U ostatních zastoupených osob se tyto zvláštní znaky uplatní rovněž v těch případech, kdy někdo jedná jako zákonný zástupce.¹⁷¹

Právnickým osobám lze na základě úpravy StGB uložit *propadnutí* (§ 73 StGB – „*Verfall*“) a *zabrání věci* (§ 74 StGB – „*Einziehung*“).¹⁷² Vedle těchto sankcí může být právnické osobě uložena ještě *pokuta* (§ 40 a násl. StGB – „*Geldstrafe*“) podle trestního zákoníku a odvod majetkového prospěchu („*Abführung des Mehrerlöses*“) podle zvláštního trestního předpisu.

Při uložení propadnutí dochází k odčerpání majetkového prospěchu právnické osoby v případě, kdy byla zastoupena a protiprávním činem účastníka či pachatele získala určitý prospěch nebo ze získané věci čerpala výhody. Předmětem propadnutí věci jsou věci získané trestnou činností nebo adekvátní náhrada za takovou věc.

Zabrání je přípustné u úmyslného trestného činu a směřuje k zabránění věci, které byly vyrobeny úmyslným činem („*Tatprodukte*“ – produkty trestného činu) nebo které byly použity nebo určeny k jeho spáchání či jeho přípravě („*Tatmittel*“ – prostředky či nástroje trestného činu). Věc může být zabavena pouze tehdy, pokud v době rozhodování náleží pachateli či účastníkovi.¹⁷³

Pokuty ukládané právnickým osobám podle trestního práva jsou ukládány jako trestní sankce na základě trestního řízení. Jejich úprava je zakotvena v ustanovení § 40 a násl. StGB. Ukládají se v denních sazbách.

Vedle výše uvedených možností uložení sankcí může být právnická osoba sankcionována i podle dalšího právního předpisu. Tímto předpisem je hospodářský trestní zákon.¹⁷⁴ Podle jeho ustanovení § 10 odst. 2 lze právnické uložit odvod dodatečných majetkových výnosů získaných protiprávním jednáním („*Abführung*

¹⁷¹ HONORÉ, A. M. International Encyclopedia of Comparative Law: under the auspices of the International Association of Legal Science. Tubingen: J.C.B. Mohr, 1971, s 47.

¹⁷² JELÍNEK, Jiří. Trestní odpovědnost právnických osob. Praha: Linde, 2007. ISBN 978-80-7201-683-9, s. 184.

¹⁷³ § 73 a § 74 StGB.

¹⁷⁴ Wirtschaftsstrafgesetz 1954 in der Fassung der Bekanntmachung vom 3. Juni 1975 (BGBl. I S. 1313), das zuletzt durch Artikel 2 des Gesetzes vom 21. Dezember 2019 (BGBl. I S. 2911) geändert worden ist (trestní právo obchodní, hospodářské ve zněních pozdějších předpisů).

des Mehrerlöses“). Podmínkou uložení je, že se právnická osoba obohatila trestným činem spáchaným podle příslušného zákona o obchodních trestních činech.

6.1.3 Kolizní úprava přestupků a trestných činů

Německá právní úprava se může jevit jako matoucí. To je dáno tím, že přestupkem jsou dle německé přestupkové úpravy ty protiprávní činy, za které lze uložit pokutu – *Geldbuße* (viz kapitola 6.1.1.). Zároveň lze ale uložit za spáchaný trestný čin v trestním řízení peněžité trest – *Geldstrafe*. Z toho vyplývá, že může docházet k problémům spočívajícím v obtížném rozlišování přestupků a trestných činů. Přestupkem jsou tedy taková jednání, u kterých postačuje uložení pokuty.¹⁷⁵ V případech, kdy jedno jednání naplňuje současně zákonné znaky přestupku a trestného činu (souběh), stanovil zákonodárce princip přednosti trestného činu. Jako správní delikt může být tento čin potrestán, pokud se za něj neukládá trest.¹⁷⁶ Německý přestupkový zákon v dalších ustanoveních upravuje povinnost správního orgánu předat věc státnímu zastupitelství v případech, kdy má podezření, že je daný skutek trestným činem. Za určitou specialitu lze označit institut tzv. převzetí věci státním zástupcem v případě, kdy stíhá pachatele pro trestný čin související s tímto přestupkem (§ 42 OWiG). Dalším ustanovením řešícím vzájemné vztahy práva trestního a správního je § 84 OWiG.¹⁷⁷ Daná právní úprava je odrazem základního principu *ne bis in idem* a lze ji spatřit i v naší právní úpravě.

Podle ustanovení § 35 OWiG je ke stíhání správních deliktů příslušný správní orgán, pokud není podle zákona pro stíhání jednotlivých činů jmenován státní zástupce nebo soudce. Správní orgán odpovídá rovněž za potrestání správních deliktů, pokud o nich podle tohoto zákona nerozhoduje soud.

Právnické osobě může být uložena pokuta podle přestupkového práva nejen na základě přestupkového řízení, ale rovněž může dojít k jejímu uložení na základě řízení trestního. V případech, kdy je dané jednání kvalifikováno jako přestupek, je

¹⁷⁵ SLOBODNÍK, Martin. Trestní odpovědnost právnických osob ve vybraných zemích EU. Praha, 2016. Rigorózní práce. Univerzita Karlova v Praze, Fakulta právnická. Vedoucí práce prof. JUDr. Jiří Jelínek, CSc. Dostupné z: <https://is.cuni.cz/webapps/zzp/detail/175253/>, s. 38.

¹⁷⁶ § 21 odst. 1 a odst. 2 OWiG.

¹⁷⁷ § 84 Účinek právní síly

(1) Pokud se oznámení pokuty stalo právně závazným nebo pokud soud s konečnou platností rozhodl o činu jako o správním deliktu nebo o trestném činu, nelze již stejný čin jako správní delikt stíhat.

(2) Konečný rozsudek o činu jako správním deliktu rovněž vylučuje jeho stíhání jako trestného činu. Rozhodnutí podle § 72 a rozhodnutí odvolacího soudu o přestupku jako o správním deliktu se rovnají pravomocnému rozsudku.

k jeho stíhání a následnému potrestání příslušný správní orgán. Naopak tehdy, když je skutek kvalifikován jako trestný čin, je příslušný k jeho stíhání státní zástupce (§ 40 OWiG) a k uložení pokuty soud (§ 45 OWiG). Řízení v těchto věcech se vede podle trestního řádu.

6.1.4 Reformní snahy o zavedení trestní odpovědnosti právnických osob

I když v Německu nikdy nebyla zavedena trestní odpovědnost právnických osob, lze pozorovat snahy o její zavedení. Ministr spravedlnosti Severního Porýní-Vestfálska Thomas Kutschaty na podzim roku 2013 předložil návrh spolkového zákona. Zmiňovaný návrh, který měl v Německu zakotvit pravou trestní odpovědnost právnických osob, obsahuje 22 paragrafových ustanovení, ta mají jak hmotněprávní, tak procesněprávní charakter.¹⁷⁸

Návrh byl zdůvodněn především enormním nárůstem moci právnických osob. Ten se projevil vznikem finanční krize, bojem s hospodářskou kriminalitou a vzrůstajícím počtem osobních společností právnických osob na německém území. Dále je návrh odůvodňovaný tím, že více než 50 % finančních škod způsobených v Německu je podle policejních statistik způsobeno činností spojenou s právnickými osobami. K efektivnímu trestání právnických osob je nutné jejich sankcionování normami trestního práva.¹⁷⁹

Návrh je v Německu podrobován časté kritice z řad odborníků, praktiků a teoretiků, kteří odmítají zavedení kolektivní viny a zmiňují sankční dopady i na nevinné osoby. Dále tvrdí, že je současné sankcionování právnických osob dostatečné a účinné. Dalším argumentem proti zavedení je, že zavedení trestní odpovědnosti není vyžadováno normami mezinárodního práva.¹⁸⁰

Dle informací prof. Jelínka je návrh na pomyslném mrtvém bodě, protože návrh zákona nebyl doposud Spolkovou radou ani předložen, ani zamítnut.¹⁸¹

¹⁷⁸ Gesetzesantrag des Landes Nordrhein-Westfalen Entwurf eines Gesetzes zur Einführung der strafrechtlichen Verantwortlichkeit von Unternehmen und sonstigen Verbänden, Verbandsstrafgesetzbuch (VerbStrG), Information 16/127.

Dostupné z: <https://www.landtag.nrw.de/Dokumentenservice/portal/WWW/dokumentenarchiv/Dokument/MMI16-127.pdf;jsessionid=6D64B952FB124D998E88CEA99827AD1D.ifxworker>.

¹⁷⁹ ŠELLENG, Dalibor: Trestní odpovědnost spolků v Německu de lege lata a de lege ferenda, in Mířníky práva v stredoerópskom priestoru, Univerzita Komenského, Bratislava 2016, str. 469. [cit. 2020-02-17].

Dostupné z: http://lawconference.sk/share/The_Milestones_of_Law_in_the_Area_of_the_Europe_2016.pdf.

¹⁸⁰ Ibidem s. 469-470.

¹⁸¹ JELÍNEK, Jiří. Ještě k rozsahu kriminalizace jednání právnických osob [online]. 30.04.2017 [cit. 2021-02-17]. Dostupné z: <http://www.bulletin-advokacie.cz/jeste-k-rozsahu-kriminalizace-jednani-pravnicky-ch-osob>.

6.1.5 Shrnutí

Ve srovnání s ostatními státy EU se německý zákonodárce vydal zcela odlišnou cestou úpravy deliktní odpovědnosti právnických osob. V Německu byla již od počátku zvolena koncepce administrativní odpovědnosti právnických osob. Při bližším zkoumání tamních právních úprav je zřejmé, že tyto způsoby úpravy neporušují závazky plynoucí z mezinárodních norem, ale jejich požadavky naplňují. Panující tendence k zavedení trestní odpovědnosti právnických osob jsou v dnešní době stále neúspěšné.

Z výše uvedeného vyplývá, že německá právní úprava bude sloužit především jako úvaha o tom, jestli bylo v ČR zavedení trestní odpovědnosti právnických osob správným řešením dané problematiky a jestli neměla být zvolena koncepce podobná té Německé.¹⁸²

6.2 Úprava deliktní odpovědnosti právnických osob na Slovensku

Ačkoliv ČR a SR si byly dřívějším historickým spojením blízké, vyvíjely se jednotlivé právní úpravy deliktní odpovědnosti právnických osob velmi rozdílně. Ve Slovenské republice prošlo právní zakotvení trestní odpovědnosti právnických osob zásadními změnami.

6.2.1 Historický vývoj a předchozí právní úprava

Stejně jako v okolních státech dochází i na Slovensku k diskusím a významným snahám o právní regulaci odpovědnosti právnických osob až na přelomu 20. a 21. století. Několikaleté tendence vyústily roku 2010, tehdy Národní rada Slovenské republiky schválila návrh novely¹⁸³, kterým se mění zákon č. 300/2005 Z.z., *trestný zákon* (dále též „*STZ*“) a zákon č. 301/2005 Z.z., *trestný poriadok* (dále též „*STŘ*“). Novela s účinností od 1. 9. 2010 zavedla do trestního práva sankce směřující proti právnickým osobám. Sankce měly povahu ochranných opatření. Schválení zmiňované novely předcházelo vícero různých návrhů, které směřovaly k naplnění mezinárodních požadavků regulace.

První snahy o zavedení trestní odpovědnosti právnických osob se objevily již v roce 2004 v souvislosti s plánovanou rekodifikací trestního práva. Na jaře 2004 byl Národní radě předložen první vládní návrh rekodifikovaného trestního

¹⁸² JELÍNEK, Jiří. Ještě k rozsahu kriminalizace jednání právnických osob [online]. 30.04.2017 [cit. 2021-02-17]. Dostupné z: <http://www.bulletin-advokacie.cz/jeste-k-rozsahu-kriminalizace-jednani-pravnickych-osob>.

¹⁸³ Zákon č. 224/2010 Z.z., ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 300/2005 Z.z., Trestný zákon v znení neskorších predpisov a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

zákona¹⁸⁴, ten ve své hlavě páté zavedl trestní odpovědnost právnických osob. V této hlavě nazvané „*Trestná zodpovednosť právnických osôb*“ byla prostřednictvím 11 ustanovení zakotvena pravá trestní odpovědnost. Právnická osoba se mohla dopustit všech trestných činů uvedených ve zvláštní části s výjimkou těch, které vyžadovaly speciální subjekt. Navrhovaná úprava vycházela z tzv. identifikační teorie. Usilovala o to, aby byla zavedena originální trestní odpovědnost právnických osob za nesprávné a chybné jednání jejich vedení.¹⁸⁵ Zmiňovaný návrh ve svém ustanovení obsahoval cekem sedm druhů trestů a dva druhy ochranných opatření.¹⁸⁶ Avšak v roce 2005 byl vládní návrh zákona ministrem spravedlnosti vzat zpět.

Nedlouho poté byl však předložen druhý a poměrně přepracovaný vládní návrh STZ.¹⁸⁷ Ten oproti předchozímu návrhu zúžil rozsah kriminalizace právnických osob pouze na vyjmenované trestné činy v ustanovení § 123 odst. 4 STZ. Ve své podstatě byl obsah daného ustanovení zcela minimální a zahrnoval pouze ty trestné činy, k jejichž regulaci byla Slovenská republika vázána mezinárodními smlouvami.¹⁸⁸ I přes tyto ústupky nebyla v zákonodárném sboru nalezena dostatečná podpora a při schvalování rekodifikace trestního zákona došlo k úplnému vypuštění problematiky trestní odpovědnosti právnických osob.

Další snahy o zakotvení pravé trestní odpovědnosti nastaly téměř ihned po účinnosti nového trestního zákona. V roce 2006 byly předloženy rovnou dva, téměř shodné návrhy. Prvním z nich byl návrh skupiny poslanců¹⁸⁹ a druhým byl vládní

¹⁸⁴ Vládní návrh – Trestný zákon, III. volební období, parlamentná tlač č. 656, Dostupné z: <https://www.nrsr.sk/web/Dynamic/DocumentPreview.aspx?DocID=188174>.

¹⁸⁵ ZÁHORA, Jozef. Ukladanie trestných sankcií právnickým osobám v Slovenskej republike. Ústav verejného práva, Fakulta práva, Paneurópska vysoká škola, Bratislava, 2010, s. 1-2.

¹⁸⁶ § 124

Druhy trestov a ochranných opatrení

(1) Za spáchaný trestný čin môže súd uložiť právnickej osobe len tieto tresty

a) peňažný trest,
b) trest zrušenia právnickej osoby,
c) trest prepadnutia majetku,
d) trest prepadnutia vecí,
e) trest zákazu vymedzenej činnosti,
f) trest zákazu alebo obmedzenia prijímať verejné dotácie alebo subvencie, alebo
g) trest zákazu účasti vo verejnom obstarávaní.

(2) Za spáchaný trestný čin môže súd uložiť právnickej osobe len tieto ochranné opatrenia

a) zhabanie vecí,
b) súdny dohľad nad činnosťou právnickej osoby.

¹⁸⁷ Vládní návrh – Trestný zákon, III. volební období, parlamentná tlač č. 1061, Dostupné z: <https://www.nrsr.sk/web/Dynamic/DocumentPreview.aspx?DocID=189683>.

¹⁸⁸ ZÁHORA, Jozef. Ukladanie trestných sankcií právnickým osobám v Slovenskej republike. Ústav verejného práva, Fakulta práva, Paneurópska vysoká škola, Bratislava, 2010, s. 3.

¹⁸⁹ Návrh skupiny poslancov Národnej rady Slovenskej republiky na vydanie zákona o trestnej zodpovednosti právnických osôb a o zmene a doplnení niektorých zákonov, parlamentná tlač č. 1523, Dostupné z: <https://www.nrsr.sk/web/Dynamic/DocumentPreview.aspx?DocID=191768>.

návrh¹⁹⁰. Ty plánovávaly zakotvení dané úpravy v samostatných předpisech. Oba dva návrhy se skládaly ze tří částí a ve svých ustanoveních obsahovaly taxativní výčet trestných činů, kterých se mohla právnická osoba dopustit. V ostatních částech byla zřejmá inspirace předchozími návrhy s tím, že byl nově zakotven trest zveřejnění rozsudku. Kvůli tehdejší politické situaci nebyl ani jeden z předpisů schválen.¹⁹¹

V důsledku předchozích neúspěšných snah o zakotvení právě trestní odpovědnosti došlo k absolutnímu obratu a přehodnocení dřívějších návrhů. Roku 2008 byl vládě ministerstvem spravedlnosti předložen návrh, který spočíval v novelizacích trestního zákona a trestního řádu a zavedl by tzv. nepravou trestní odpovědnost. Ta je charakteristická tím, že nejsou ukládané tresty na základě norem trestního práva, ale pouze ochranná opatření. Typickým představitelem nepravé trestní odpovědnosti bylo Španělsko do prosince roku 2010.¹⁹² Ani tento návrh nebyl vládou schválen a jednání o něm byla přerušena.

S dostatečnou podporou se setkal až zákon č. 244/2010 Z.z., jím došlo ke změně trestního zákona. Vycházel z koncepce předchozího návrhu z roku 2008 a na Slovensku zavedl nepravou trestní odpovědnost právnických osob. Právnickým osobám bylo možné podle této teorie uložit „*quasitrestní sankce*“ – ochranná opatření v trestním řízení vedeném proti fyzické osobě. Podstatou této sankce bylo odčerpání prospěchu získaného trestnou činností. Mezi nejpodstatnější změny, které uvedená novela zavedla, lze vedle úprav působnosti a doplnění podmínek obligatorního uložení trestu propadnutí majetku, považovat zavedení ochranných opatření, která bylo možné právnickým osobám uložit – zabavení peněžité částky („*zhabanie peňažnej čiastky*“) a zabavení majetku („*zhabanie majetku*“). Rozdíl v jednotlivých opatřeních spočíval především v rozsahu kriminalizace a v nemožnosti vzájemné kombinace. Zabavení peněžité částky bylo možné fakultativně uložit za jakýkoliv trestný čin, pokud byl spáchán v souvislosti s výkonem oprávnění zastupovat PO či jejím jménem přijímat rozhodnutí, s výkonem kontrolní pravomoci, nebo pokud byl spáchán zanedbáním náležitého dohledu nebo péče. Na druhou stranu zabavení majetku šlo uložit právnické osobě

¹⁹⁰ Vládný návrh zákona o trestnej zodpovednosti právnických osôb a o zmene a doplnení niektorých zákonov, parlamentná tlač 1507, Dostupný z: <https://www.nrsr.sk/web/Dynamic/DocumentPreview.aspx?DocID=191761>.

¹⁹¹ ZÁHORA, Jozef. Ukladanie trestných sankcií právnickým osobám v Slovenskej republike. Ústav verejného práva, Fakulta práva, Paneurópska vysoká škola, Bratislava, 2010, s. 3-4.

¹⁹² Novelou španělského trestního zákoníku (El Código Penal) Ley Orgánica 5/2010, zde dne 22. června 2010, došlo s účinností od 23. 12. 2010 k zavedení právě trestní odpovědnosti i ve Španělsku.

pouze u taxativně vymezených trestných činů. Zabavení majetku se ukládalo obligatorně, jestliže došlo k obohacení právnické osoby v souvislosti se spáchanou trestnou činností.¹⁹³

Zavedená právní úprava se stala téměř ihned terčem značné kritiky. Byla zmiňována nekomplexnost daného řešení problematiky a především se poukazovalo na nedostatky či omezenost systému sankcí, které byly právnickým osobám ukládány. Prof. Jelínek označil koncepci nepravé trestní odpovědnosti za slepou uličku a krok nesprávným směrem, protože právnická osoba měla postavení pouze zúčastněné osoby a její práva byla slabší.¹⁹⁴ Kritika zákona nesměřovala pouze z řad odborné veřejnosti a teorie, ale i z řad mezinárodních organizací. Ve dnech 7. až 9. 2. 2012 na Slovensku proběhla hodnotící návštěva pracovní komise OECD. A zaměřila se na praktické dodržování Úmluvy o boji proti podplácení zahraničních veřejných činitelů a v mezinárodních obchodních transakcích. Ze zveřejněné hodnotící zprávy mimo jiné vyplývá, že právní úprava nebyla dostatečně efektivně zakotvena deliktů odpovědnost právnických osob.¹⁹⁵

Z výše uvedeného bylo zřejmé, že tehdejší koncepce byla trvale neudržitelná a dříve či později musel slovenský zákonodárce přistoupit k její rekonstrukci.

6.2.2 Současná právní úprava

Na základě všech výše uvedených důvodů se slovenský zákonodárce navrátil k původním myšlenkám směřujícím k zavedení pravé trestní odpovědnosti. Tyto snahy vyústily vypracováním komplexní úpravy zakotvené ve zvláštním zákoně, který byl přijat Národní radou SR v listopadu 2015 jako zákon č. 91/2016 Z.z., o trestnej zodpovednosti právnických osôb a o zmene a doplnení niektorých zákonov (dále též „SZTOPO“). Důvodová zpráva ve svém úvodu zmiňuje argumenty, pro které dochází k jeho zavedení, včetně implementace mezinárodních smluv.¹⁹⁶

¹⁹³ Srov. ustanovení § 83a a § 83b STZ před účinností zákona č. 91/2016 Z.z., který zavedl pravou trestní odpovědnost.

¹⁹⁴ JELÍNEK, Jiří.: Trestní odpovědnost právnických osob v České republice – stále otevřený problém. In Trestná zodpovednosť právnických osôb. Zborník príspevkov z medzinárodnej konferencie konanej dňa 12. novembra 2009. Bratislava: Eurokódex, s. 112.

¹⁹⁵ Správa o plnení opatrení na zabezpečenie odporúčání prijatých Pracovnou skupinou OECD pre úplatkárstvo v medzinárodných obchodných transakciách pre SR. 2012, Dostupné z: <https://www.vlada.gov.sk/hodnotenie-sr-v-3faze-hodnoteni-wgboecd/>.

¹⁹⁶ Více viz. MINISTERSTVO SPRAVODLIVOSTI SR. Dôvodová správa k zákonu č. 91/2016 Z.z., o trestnej zodpovednosti právnických osôb. 2013. Dostupné z: <https://www.najpravo.sk/dovo-dove-spravy/rok-2016/91-2016-z-z.html#S%20p%20o%20l%20o%20č%20n%20á%20%20%20s%20p%20r%20á%20v%20a>

Samotný právní předpis obsahuje jak hmotněprávní, tak procesněprávní ustanovení a vůči obecné úpravě trestního práva má postavení *lex specialis*. První část obsahuje obecná ustanovení, následně zákon zakotvuje základy trestní odpovědnosti právnických osob v druhé části (§ 3 až § 9 SZTOPO), ve třetí části dále upravuje jednotlivé druhy ukládaných trestů o ochranných opatření (§ 10 až § 20a SZTOPO), ve čtvrté části jsou obsažena zvláštní ustanovení o trestním řízení proti právnickým osobám (§ 21 až § 29 SZTOPO), v páté části je upraven výkon trestů. Šestá část obsahuje společná, přechodná a závěrečná ustanovení. SZTOPO se tedy shodně jako jeho česká obdoba skládá ze šesti částí, avšak jejich uspořádání se lehce odlišuje.¹⁹⁷ Také zavedl nové instituty, nebo je upravil jiným způsobem, než tomu bylo v předchozí úpravě.

Rozsah kriminalizace právnických osob byl oproti úpravě zúžen a právnická osoba se může dopustit pouze některého trestného činu, který je uvedený v pozitivním taxativním výčtu § 3 ZTOPO. Dle důvodové zprávy tento katalog neobsahuje pouze trestné činy, jejichž regulaci vyžaduje mezinárodní právo, ale rovněž obsahuje trestné činy, u kterých je dle jejich povahy a právní praxe jejich stíhání vhodné či potřebné.¹⁹⁸ Při porovnání s ČR se dá tvrdit, že náš aktuální negativní výčet trestných činů, kterých se právnická osoba nemůže dopustit, je vhodnější. To může být dáno tím, že v případech, kdy by byl některý z trestných činů opomenut a nebyl přímo zakotven SZTOPO, nemůže být za něj právnická osoba nikdy stíhána (analogie v neprospěch pachatele je nepřipustná).

K odpovědnosti právnické osoby dochází za situace, kdy došlo ke spáchání protiprávního jednání zákonem konkrétně vymezenou fyzickou osobou. Slovenská právní úprava tedy vychází z teorie přičitatelnosti, její zakotvení se nalézá v § 4 ZTOPO. Právnické osobě lze přičítat trestný čin spáchaný v její prospěch, jejím jménem, v rámci její činnosti, nebo jejím prostřednictvím, jednal-li tak člen statutárního orgánu, osoba, která provádí kontrolní činnost nebo dohled PO, nebo jiná osoba, která je oprávněná zastupovat právnickou nebo za ni rozhodovat. Trestný čin je spáchaný PO také tehdy, jestliže některá z výše uvedených osob nedostatečným dohledem nebo kontrolou, což byly její povinnosti, umožnila spáchat (byť z nedbalosti) trestný čin osobou, která jednala v rámci oprávnění

¹⁹⁷ K české úpravě viz. podkapitola 5.2 – Systematika zákona o trestní odpovědnosti právnických osob.

¹⁹⁸ Více viz. MINISTERSTVO SPRAVODLIVOSTI SR. Dôvodová správa k zákonu č. 91/2016 Z.z., o trestnej zodpovednosti právnických osôb. 2013. Dostupné z: <https://www.najpravo.sk/dovodove-spravy/rok-2016/91-2016-z-z.html#S%20p%20o%20i%20o%20c%20n%20a%20%20%20%20s%20p%20r%20a%20v%20a>.

svěřených právnickou osobou (§ 4 odst. 2 SZTOPO). Pro skupinu osob podle odst. 2 je zakotven liberační důvod, při jehož naplnění se jednání PO nepřičítá.¹⁹⁹ Odlišnost s naší právní úpravou lze spatřovat u osob vykonávajících kontrolu nebo dohled, protože u slovenské právní úpravy zde není povinnost postavení osoby ve vedoucím postavení. Druhým odlišným znakem je nezakotvení SZTOPO přičitatelnosti jednání osoby, která má rozhodující vliv na řízení PO. Taková osoba může být nanejvýš postižena za spolupachatelství, účastenství nebo nepřímé pachatelství.²⁰⁰ S přijetím nové úpravy došlo k zakotvení zásady souběžné a nezávislé trestní odpovědnosti fyzických a právnických osob (§ 4 odst. 4 SZTOPO). Ta říká, že trestní odpovědnost právnické osoby není podmíněná dovozením trestní odpovědnosti konkrétní fyzické osoby.

V ustanovení § 5 došlo, shodně jako v ČR, k vymezení osobní působnosti negativním výčtem subjektů, které nejsou trestně odpovědné. Avšak v porovnání s naší právní úpravou je daný výčet podstatně širší²⁰¹ a SZTOPO za to bývá někdy kritizován. Na druhou stranu lze v této úpravě spatřit určitý posun, protože při porovnání s předchozí úpravou došlo ke zúžení okruhu vyloučených osob (dříve byla vyloučena trestní odpovědnost právnických osob s majetkovou účastí státu).

Předchozí a velmi často kritizovaná právní úprava sankcí (dvě ochranná opatření) byla nahrazena širokým katalogem devíti trestů (§10 odst. 1 SZTOPO) a jednoho ochranného opatření (§ 10 odst. 2 SZTOPO). V porovnání s naší právní úpravou obsahuje SZTOPO trest zákazu přijímání pomoci a podpory poskytované z fondů EU, který je však považován za zvláštní formu zákazu přijímání dotací a subvencí. Naopak v něm není uveden trest zákazu držení a chovu zvířat, ten není rovněž zakotven ani v § 32 STZ.

¹⁹⁹ Jednání se PO nepřičítá, pokud vzhledem k předmětu činnosti, způsobu spáchání, následkům a okolnostem trestného činu je význam nesplnění povinností v rámci dozoru a kontroly ze strany PO zanedbatelný.

²⁰⁰ ŠAMKO, Peter. Poznámky k zákonu o trestnej zodpovednosti právnických osôb [online]. Právne listy, 2016 [cit. 18. 2. 2021]. Dostupné z: <http://www.pravnelisty.sk/clanky/a466-poznamky-k-zakonu-o-trestnej-zodpovednosti-pravnickych-osob>.

²⁰¹ § 5

Vylúčenie trestnej zodpovednosti niektorých právnických osôb

(1) Podľa tohto zákona nie sú trestne zodpovedné

a) Slovenská republika a jej orgány,

b) iné štáty a ich orgány,

c) medzinárodné organizácie zriadené na základe medzinárodného práva verejného a ich orgány,

d) obce a vyššie územné celky,

e) právnické osoby, ktoré sú v čase spáchania trestného činu zriadené zákonom,

f) iné právnické osoby, ktorých majetkové pomery ako dlžníka nemožno usporiadať podľa osobitného predpisu upravujúceho konkurzné konanie.1)

(2) Majetková účasť právnických osôb uvedených v odseku 1 na právnickej osobe nevylučuje trestnú zodpovednosť takejto právnickej osoby podľa tohto zákona.

6.2.3 Shrnutí

Na slovenském legislativním vývoji se velmi dobře ukazuje, jak je problematika zakotvení deliktní odpovědnosti PO složitá a že k zakotvení mezinárodních požadavků na účinné, přiměřené a odstrašující sankce mohou být zvoleny různé prostředky, které však nemusí být vždy dostačující. Na Slovensku byla opodstatněně nahrazena nevyhovující a často kritizována úprava nepravé trestní odpovědnosti a dnešní právní úprava, která je tvořena samostatným kodexem komplexní povahy, je podstatně citelným pokrokem.

7 Vybrané statistické údaje

Následující kapitola vyhodnocuje vybrané statistické údaje, které se týkají trestní odpovědnosti právnických osob. Nejprve se zaměřuje na srovnání počtů záznamů o zahájení úkonů trestního řízení v uplynulých letech a přibližuje, jaký celkový podíl těchto úkonů směřuje vůči právnickým osobám. Poté se zabývá vývojem trestních řízení proti právnickým osobám. V další části sedmé kapitoly se zabývá přehledy o pravomocně vyřízených právnických osobách podle jednotlivých soudů.

Z tabulky č. 1. přílohy č. 1 vyplývá, že včetně roku 2018 nejvyšší počet vydaných záznamů o zahájení úkonů trestního řízení (dále jen „záznam“) byl právě v roce 2012 (účinnost ZTOPO). V následujících letech došlo sice oproti roku 2012 k poklesu vydaných záznamů, avšak rok od roku kriminalita právnických osob narůstá. V roce 2019 byla překročena doposud nejvyšší hranice počtu vydaných záznamů vůči právnickým osobám z roku 2012. Tento jev je v porovnání s trendem kriminality fyzických osob přesně opačný, protože u nich docházelo pravidelně až do roku 2019 ke snižování počtů vydaných záznamů, avšak v roce 2019 došlo k mírnému nárůstu i u osob fyzických. Ovšem celkový počet vydaných záznamů vůči právnickým osobám je v celkovém poměru velmi nízký a tvoří pouze 0,6 %.

Z druhé tabulky přílohy č. 1 je patrné, že k nejvyššímu nárůstu trestních stíhání PO došlo v roce 2015. V porovnání s lety 2012 a 2013 je v následujících letech rovněž možné pozorovat větší nárůst obžalovaných PO ku poměru trestních stíhání. V porovnání s rokem 2012 byl v roce 2019 nárůst trestních stíhání vyšší celkem o 1730 %. Podle stejné tabulky se může rovněž porovnat nárůst trestních stíhání před novelou provedenou zákonem č. 183/2016 Sb. a po novele. V roce 2019 lze zaznamenat nárůst trestních stíhání právnických osob 53 % ve srovnání s rokem před účinností dané novely (použitá data za rok 2016). Co se týče nárůstu případů, ve kterých je věc řešena návrhem na schválení dohody o vině a trestu, oproti roku 2018 lze spatřit nárůst těchto případů o 150 %.

Přehled o pravomocně vyřízených právnických osobách za rok 2019 se nachází v příloze č. 2. Daný přehled vedle běžného způsobu ukončení trestního stíhání odsouzením obsahuje i jiné způsoby vyřízení věci. V roce 2019 bylo odsouzeno celkem 147 právnických osob za celkem 160 trestných činů. Téměř 90 % z celkového počtu odsouzených právnických osob tvořily odsouzené

obchodní společnosti.²⁰² Vedle jiných oblastí podnikání (téměř 75 %), byly právnické osoby nejčastěji odsouzené v oblasti stavebnictví (téměř 11 %) a dopravy (téměř 7,5 %). Z celkového počtu 143 uložených hlavních sankcí byl v roce 2019 nečastějším ukládaným trestem trest zákazu činnosti (34,2 %), následoval peněžitý trest (31,5 %), třetím nejčastěji ukládaným trestem bylo zrušení právnické osoby (21,7 %), poté byl ukládán trest uveřejnění rozsudku (7 %), propadnutí věci nebo jiné majetkové hodnoty (2,8 %) a na posledním místě byl trest propadnutí majetku (1,4 %) a trest zákazu přijímání dotací a subvencí (1,4 %). K uložení ochranného opatření právnické osobě v roce 2019 nedošlo.

Vedle odsouzení právnických osob se rovněž objevují jiné pravomocné způsoby vyřízení v roce 2019. Ty rovněž vyplývají z přílohy č. 2. Ze souhrnného počtu 36 zproštění nastalo celkem 39 % zánikem trestnosti činu. Zastaveno bylo celkem deset věcí a jedna věc byla postoupena. Z celkového počtu věcí vyřízených jiným způsobem připadlo zhruba 86 % na osvědčení po podmíněném zastavení dle § 308 Tr.Ř. a zbylých 14 % bylo vyřízeno souhrnným trestem.

V příloze č. 3 je zahrnut přehled o pravomocně vyřízených právnických osobách podle soudů za rok 2020, který nebyl v době dokončení práce veřejně přístupný, ale byl ochotně poskytnut Nejvyšším státním zastupitelstvím a Ministerstvem spravedlnosti. Uvedená tabulka jen dále potvrzuje nárůst kriminality právnických osob, ten lze spatřit při porovnání s předchozími léty. V roce 2020 se oproti roku 2019 opět zvýšil jak počet odsouzených trestných činů právnických osob (o 45,5 %), tak celkový počet odsouzených právnických osob (o 25 %). Mezi nejčastěji odsouzenými byly opět obchodní společnosti, tvořící bezmála 87 % ze všech odsouzených právnických osob. V roce 2020 bylo uloženo o 25 % více hlavních sankcí, než v roce předchozím. Z celkového počtu 179 uložených hlavních sankcí patří, shodně s rokem 2019, mezi tři nejvíce ukládané zákaz činnosti (38,5 %), peněžitý trest (34,1 %) a trest zrušení právnické osoby (18,4 %). Oproti roku 2019 nebyl jako hlavní trest uložen trest propadnutí majetku, snížil se počet uložených propadnutí věci nebo jiné majetkové hodnoty (1,1 %) a rovněž byl nižší i počet uveřejněných rozsudků (3,4 %). Naopak došlo nově k uložení trestu zákazu plnění veřejných zakázek, účasti v koncesním řízení nebo ve veřejné soutěži (1,1 %) a k častějšímu ukládání zákazu přijímání dotací a subvencí (3,4 %). K uložení ochranného opatření ani v tomto roce nedošlo. V roce

²⁰² § 1 odst. 2 zákona č. 90/2012 Sb., o obchodních společnostech a družstvech (zákon o obchodních korporacích).

2020 bylo zproštěno o téměř 28 % méně právnických osob, než tomu bylo v roce předcházejícím.

Z uvedených statistických údajů je patrné, že od účinnosti ZTOPO dochází v České republice k neustálému nárůstu kriminality právnických osob. Při porovnání s fyzickými osobami je zřejmé, že čísla právnických osob nedosahují tak významných hodnot. Kladně se dá hodnotit nárůst počtu návrhů na schválení dohody o vině a trestu. Z dále zmiňovaných údajů lze zjistit, že se trestné činnosti dopouštějí nejvíce obchodní společnosti. Mimo odsouzení jsou věci týkající se právnických osob vyřizovány i jinými způsoby.

8 Závěr

Cílem této diplomové práce bylo uvést zájemce do problematiky trestní odpovědnosti právnických osob, poskytnout její ucelené a komplexní vysvětlení a přiblížit českou právní úpravu a její výklad. Na něm se často jednotně neshoduje ani odborná veřejnost. Z daných důvodů se velká část práce věnuje právě problematice zákona o trestní odpovědnosti právnických osob.

Úvod práce stručně přibližuje a vysvětluje jednotlivé základní pojmy, se kterými je daná problematika úzce spjata. Tato část práce pojednává o pojmu právnické osoby jako takové, o existenčních teoriích jejich vzniku či o jednotlivých pojmových znacích. Dalšími pojmy, které daná kapitola vysvětluje, jsou pojmy právní odpovědnosti a na ni navazující institut trestní odpovědnosti. Uvádí také historický vývoj trestní odpovědnosti právnických osob a poukazuje na rozdílný přístup v jednotlivých státech, především v jednotlivých právních kulturách. Taktéž popisuje základní koncepce deliktní odpovědnosti právnických osob.

Následující části se věnují české právní úpravě. Nejprve osvětlují proces směřující k zavedení odpovědnosti právnických osob a jeho následné zakotvení prostřednictvím příslušného zákona. Zákonu o trestní odpovědnosti právnických osob je věnována celá kapitola pátá. V ní se poměrně podrobně popisují hmotněprávní a procesněprávní instituty tohoto zákona. Rovněž se tato kapitola zabývá podstatnými novelizacemi, jejich dopady a případnou kritikou. Komparace právní úpravy v Německu a na Slovensku obsahuje šestá kapitola. Názorně nastiňuje rozdíly jednotlivých konceptů zakotvení deliktní odpovědnosti právnických osob. Na německé právní úpravě lze vidět, že pro účinné a řádné zakotvení odpovědnosti právnických osob nemusí být vždy voleny prostředky trestního práva, ale k jejich zakotvení lze při správném použití využít i norem jiných (administrativněprávních). Naopak na slovenské legislativní anabázi lze názorně ukázat, že ne všechny trestněprávní prostředky regulace jsou dostačující. Poslední část práce přináší statistické údaje a jejich rozbor. Na nich lze názorně ukázat, že sankcionování právnických osob má stále rostoucí účinky.

Na základě všech výše uvedených důvodů lze s přehledem zákon o trestní odpovědnosti právnických označit za nedílnou součást nejen systému trestního práva, ale celého českého právního řádu. Rovněž lze říci, že původní strach a nejistoty z trestněprávních odpovědnosti právnických osob již odpadly a zákon s postupem času nabývá svého významu a je stále více používán. Právní úprava trestní odpovědnosti právnických osob zvolená v České republice naplňuje jak

závazky plynoucí z mezinárodního práva, tak vnitrostátní potřeby regulace právnických osob. Je rozhodně žádoucí a potřebné, aby byly právnické osoby páchající trestnou činností trestně odpovědné shodně jako fyzické osoby. Co se týče obávaného nárůstu kriminalizace právnických osob po novelizaci z roku 2016, ani tyto obavy se nenaplnily. Uvedené statistické údaje ukazují, že počty záznamů o zahájení úkonů trestního řízení a následná trestní stíhání právnických osob neustále narůstají.

Resumé

The theme of the diploma thesis is the Criminal liability of legal persons. In this text, the author wishes to emphasize the importance of this phenomenon. For a proper understanding of the topic is important to appraise the reader with it in the whole context, not only with the basic terms.

The diploma is divided into seven chapters. Firstly, author easily explains fundamental terms that are related to the topic. Then he shortly introduces the history of Criminal liability of legal persons and individual methods of regulation. The key part of the thesis is all about legal regulations of Criminal Liability of legal persons in the Czech Republic, where the author tries to describe the legislative process and Czech law, Act No. 418/2011 Coll., on the Criminal Liability of Legal Entities, itself. There is also a comparison of legal regulation legal persons between individual states to demonstrate how complicated the theme is in the following part. Finally, the author points out the importance of legal regulation that he demonstrates on the statistical data.

The author agrees with the opinions, that regulation of legal persons is a necessary procedure in law development. The method of the regulation chosen by the Czech legislator fulfils set goals, but on the other hand, it could be a bit questionable in some parts. From the statical data follows, that mention law instruments are using more and more with acquired experiences.

Seznam použité literatury

Knižní publikace

a) České

- BOHUSLAV, Lukáš. Trestní odpovědnost právnických osob. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2014. ISBN 978-80-7380-473-2.
- GERLOCH, Aleš. Teorie práva. 6., aktualiz. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2013. Beckovy právnické učebnice. ISBN 978-80-7380-454-1.
- HENDRYCH, Dušan. Právnický slovník [online]. 3., podstatně rozš. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2009 [cit. 2020-11-09]. Beckovy odborné slovníky. ISBN 978-80-7400-059-1. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/>.
- HURDÍK, Jan. Právnické osoby a jejich typologie. 2., dopl. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2009. Beckova edice právní instituty. ISBN 978-80-7400-168-0.
- JELÍNEK, Jiří. Trestní odpovědnost právnických osob. Praha: Linde, 2007. ISBN 978-80-7201-683-9.
- JELÍNEK, Jiří. Trestní odpovědnost právnických osob v České republice – bilance a perspektivy. Praha: Leges, 2013. Teoretik. ISBN 978-80-87576-58-8.
- JELÍNEK, Jiří. K rozsahu kriminalizace právnických osob a možnosti právnické osoby vyvinut se z trestní odpovědnosti (nad novelou zákona o trestní odpovědnosti právnických osob provedenou zákonem č. 183/2016 Sb.). In. JELÍNEK, J., a kolektiv: Trestní odpovědnost právnických osob – pět let poté. Praha: Leges, 2017. Teoretik. ISBN 978-80-7502-205-9.
- JELÍNEK, J. a kol.:. Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část. 7. vydání. Praha: Leges, 2019, ISBN 978-80-7502-380-3.
- KNAPP, Viktor. Teorie práva. Vyd. 1., 3. dot. Praha: C.H. Beck, 1995. Beckovy právnické učebnice. ISBN 80-717-9028-1.
- KRATOCHVÍL, Vladimír. Trestní právo hmotné: obecná část. 2. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2012. Beckovy právnické učebnice. ISBN 978-80-7179-082-2.
- SOLNAŘ, Vladimír. Systém českého trestního práva. Praha: Novatrix, 2009. ISBN 978-80-254-4033-9.

- SÝKORA, Michal. Působnost zákona o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim. In: JELÍNEK, Jiří. Trestní odpovědnost právnických osob v České republice – bilance a perspektivy: Praha: Leges, 2013. Teoretik. ISBN 978-80-87576-58-8.
- ŠÁMAL, Pavel, Oto NOVOTNÝ, Tomáš GŘIVNA, Jiří HERCZEG, Marie VANDUCHOVÁ a Rudolf VOKOUN. Trestní právo hmotné. 8., přepracované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2016. ISBN 978-80-7552-358-7.
- ŠÁMAL, Pavel, Jan MUSIL a Josef KUČHTA. Trestní právo procesní. 4., přeprac. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2013. Academia iuris (C.H. Beck). ISBN 978-80-7400-496-4.

b) Cizojazyčné

- HONORÉ, A. M. International Encyclopedia of Comparative Law: under the auspices of the International Association of Legal Science. Tubingen: J.C.B. Mohr, 1971.
- JELÍNEK, Jiří.: Trestní odpovědnost právnických osob v České republice – stále otevřený problém. In Trestná zodpovednosť právnických osôb. Zborník príspevkov z medzinárodnej konferencie konanej dňa 12. novembra 2009. Bratislava: Eurokódex.
- ROHÁČ, Ivan. Dôvody „proti“ zavedeniu trestnej zodpovednosti právnických osôb. In: JELÍNEK, Jiří. a kol. Trestní odpovědnost právnických osob – bilance a perspektivy. Praha: Leges, 2013, ISBN 978-80-87576-58-8.

Komentáře

- DVOŘÁK, Jan, Jiří ŠVESTKA a Michaela ZUKLÍNOVÁ. Občanské právo hmotné: komentář. 2., aktualizované a doplněné vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2016-. Velké komentáře. ISBN 978-80-7552-187-3.
- FENYK, Jaroslav. Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim: komentář. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2012. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7357-720-9.
- FENYK, Jaroslav. Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim: komentář [online]. 2., podstatně přepracované a doplněné vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2018 [cit. 2020-11-25]. Komentáře (Wolters

Kluwer ČR). ISBN 978-80-7552-965-7.

Dostupné z: <https://www.noveaspi.cz/products/lawText/13/23500/1/2/komentar-wkcr-c-418-2011-sb-zakon-o-trestni-odpovednosti-pravnicky-ch-osob-a-rizeni-proti-nim-komentar>.

- FOREJT, Petr, Petr HABARTA a Lenka TREŠLOVÁ. Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim: s komentářem. Praha: Linde, 2012. ISBN 978-80-7201-875-8.
- JELÍNEK, Jiří. Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob: komentář s judikaturou. 2., aktualiz. a přeprac. vyd. Praha: Leges, 2013. Komentátor. ISBN 978-80-87576-43-4.
- JIRSA, Jaromír. Občanské soudní řízení: soudcovský komentář. [online]. 3. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019. [cit. 2020-11-11]. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7598-366-4. Dostupné z: <https://www.noveaspi.cz/products/>.
- LAVICKÝ, Petr. Občanský zákoník: komentář. Praha: C.H. Beck, 2015. Velké komentáře. ISBN 978-807-4005-299.
- ŠVESTKA, Jiří. Občanský zákoník: komentář [online]. 2. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019. [cit. 2020-11-11]. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7598-656-6. Dostupné z: <https://www.noveaspi.cz/>.

Odborné články

- KOCINA, Jan. Trestní odpovědnost právnických osob a práva třetích osob. In: Dny práva. 2008. Days of Law. Brno: Masarykova univerzita, s. 1727-1732. ISBN 978-80-210-4733-4.
- KOUDELKA, Ladislav. Trestní odpovědnost právnických osob – stručná charakteristika institutu, a jeho základy.
- JELÍNEK, Jiří. Trestní odpovědnost právnických osob jako předmět zkoumání: Článek byl zpracován v rámci vědeckovýzkumného záměru MSM 0021620804, „Proměny práva na počátku 3. tisíciletí – kořeny, východiska, perspektivy“, dílčího vědeckovýzkumného záměru „Trestní odpovědnost právnických osob“. Praha, 2008.
- MUSIL, Jan. Trestní odpovědnost právnických osob – ano či ne? Trestní právo, 2000.
- MUSIL, Jan. Trestní odpovědnost právnických osob: Historický vývoj a mezinárodní porovnání. In: MUSIL, J.; VANDUCHOVÁ, M., Pocta prof.

JUDr. Otovi Novotnému k 70. narozeninám. 1. vyd. Praha: Codex Bohemia, 1998.

- MUSIL, Jan, Helena PRÁŠKOVÁ, František FALDYNA.: Úvahy o trestní odpovědnosti právnických osob *de lege ferenda*. In: Trestní právo. Praha: ORAC, č. 3, 2001.
- PRÁŠKOVÁ, Helena. Správní trestání právnických osob v Německu. Trestněprávní revue. 2007, č. 9.
- WINTR, Jan. Říše principů: Obecné a odvětvové principy současného českého práva. Praha: Karolinum, 2005.

Odborné články dostupné z internetu

- JELÍNEK, Jiří. Ještě k rozsahu kriminalizace jednání právnických osob [online]. 30.04.2017 [cit. 2021-02-17]. Dostupné z: <http://www.bulletin-advokacie.cz/jeste-k-rozsahu-kriminalizace-jednani-pravnickych-osob>.
- SOBEK, Tomáš. Je právnická osoba fikce? [online]. 2009 [cit. 2020-11-10]. Dostupné z: <http://teorieprava.blogspot.com/2009/10/je-pravnicka-osoba-fikce.html>.
- ŠAMKO, Peter. Poznámky k zákonu o trestnej zodpovednosti právnických osôb [online]. Právne listy, 2016 [cit. 18. 2. 2021]. Dostupné z: <http://www.pravnelisty.sk/clanky/a466-poznamky-k-zakonu-o-trestnej-zodpovednosti-pravnickych-osob>.
- ŠELLENG, Dalibor: Trestní odpovědnost spolků v Německu *de lege lata* a *de lege ferenda*, in Mířníky práva v stredoeurópskom priestoru, Univerzita Komenského, Bratislava 2016, str. 469. Dostupné z: http://lawconference.s/share/The_Milestones_of_Law_in_the_Area_of_the_Europe_2016.pdf.
- ZÁHORA, Jozef. Ukladanie trestných sankcií právnickým osobám v Slovenskej republike. Ústav verejného práva, Fakulta práva, Paneurópska vysoká škola, Bratislava, 2010. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/soubor/zahora-ukladanie-sankcii-pdf.aspx>.

Právní předpisy

a) České

- Ústavní zákon č. 1/1991 Sb., *Ústava České republiky*, ve znění pozdějších předpisů.

- Ústavní zákon č. 2/1993 Sb., *Listina základních práv a svobod*, ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 141/1961 Sb., *o trestním řízení soudním (Trestní řád)*, ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 99/1963 Sb., *občanský soudní řád*, ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 269/1994 Sb., *o rejstříku trestů*, ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 137/2006 Sb., *o veřejných zakázkách*, ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 40/2009 Sb., *trestní zákoník*, ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 418/2011 Sb., *o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim*, ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 89/2012 Sb., *občanský zákoník*, ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 90/2012 Sb., *o obchodních společnostech a družstvech* ve znění pozdějších předpisů (*zákon o obchodních korporacích*).
- Zákon č. 104/2013 Sb., *o mezinárodní justiční spolupráci ve věcech trestních*, ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 250/2016 Sb., *o odpovědnosti za přestupky a řízení o nich* ve znění pozdějších předpisů.

b) Německé

- Gesetz über Ordnungswidrigkeiten in der Fassung v. 19. 2. 1987 BGBl. Teil I. S. 602. (zákon o přestupcích, ve znění pozdějších předpisů). Dostupné z: https://www.gesetze-im-internet.de/owig_1968/BJNR004810968.html.
- Gesetzesantrag des Landes Nordrhein-Westfalen Entwurf eines Gesetzes zur Einführung der strafrechtlichen Verantwortlichkeit von Unternehmen und sonstigen Verbänden, Verbandsstrafgesetzbuch (VerbStrG), Information 16/127. Dostupné z: <https://www.landtag.nrw.de/Dokumenten-service/portal/WWW/dokumentenarchiv/Dokument/MMI16-127.pdf;jsessionid=6D64B952FB124D998E88CEA99827AD1D.ifxworke>.
- Strafgesetzbuch in der Fassung der Bekanntmachung vom 13. November 1998 (BGBl. I S. 3322), das zuletzt durch Artikel 47 des Gesetzes vom 21. Dezember 2020 (BGBl. I S. 3096) geändert worden ist (trestní zákon ve

zněních pozdějších předpisů). Dostupné z: <https://www.gesetze-im-internet.de/stgb/BJNR001270871.html>.

- Wirtschaftsstrafgesetz 1954 in der Fassung der Bekanntmachung vom 3. Juni 1975 (BGBl. I S. 1313), das zuletzt durch Artikel 2 des Gesetzes vom 21. Dezember 2019 (BGBl. I S. 2911) geändert worden ist (Trestní právo obchodní, hospodářské ve zněních pozdějších předpisů). Dostupné z: https://www.gesetze-im-internet.de/wistrg_1954/BJNR001750954.html.

c) Slovenské

- Zákon č. 301/2005 Z.z., *trestný poriadok, v znení neskorších predpisov*.
- Zákon č. 300/2005 Z.z., *trestný zákon, v znení neskorších predpisov*.
- Zákon č. 224/2010 Z.z., ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 300/2005 Z.z. Trestný zákon v znení neskorších predpisov a o zmene a doplnení niektorých zákonov.
- Zákon č. 91/2016 Z.z., *o trestnej zodpovednosti právnických osôb a o zmene a doplnení niektorých zákonov, v znení neskorších predpisov*.

Judikatura

- Nález Ústavního soudu ze dne 11. 2. 2020 sp. zn. IV. ÚS 3740/19-1.
- Nález Ústavního soudu ze dne 21. 1. 2020 sp. zn. IV. ÚS 3139/19.
- Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 10. 7. 2019, sp. zn. 4 Tdo 726/2019.
- Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 24. 11. 2015, sp. zn. 8 Tdo 627/2015.
- Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 30. 8. 2017, sp. zn. 8 Tdo 924/2017.
- Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 8. 1. 2019, sp. zn. 4 Tz 43/2018.
- Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 21. 11. 2017, sp. zn. 6 Tdo 928/2017.
- Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 29. 6. 2016, sp. zn. 5 Tdo 784/2016.
- Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 30. 1. 2019, sp. zn. 5 Tdo 55/2019.
- Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 20. 2. 2019, sp. zn. 7 Tdo 110/2019.

Další zdroje

- Analýza a mezinárodní srovnání právní úpravy problematiky odpovědnosti právnických osob za jednání, k jehož postihu zavazují mezinárodní smlouvy: Usnesení vlády č. 1451 ze dne 30 listopadu 2009. Dostupné

z: <https://www.vlada.cz/assets/urad-vlady/poskytovani-informaci/poskytnute-informace-na-zadost/Priloha-c--1---Analiza.pdf>.

- BABKA, Tomáš, Martin KAVĚNA, Petra MYLKOVÁ a Jan NĚMEC. Právní úprava přestupků ve vybraných zemích Evropy, se zaměřením na přestupky proti veřejnému pořádku, občanskému soužití a majetku: Informační podklad č. 5.323. Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky, listopad 2011., Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/ppi.sqw?d=1&t=9>.
- Důvodová zpráva k vládnímu návrhu zákona o trestní odpovědnosti právnických osob z roku 2011. Zvláštní část, součást sněmovního tisku č. 285/0, s. 106. [online]. psp.cz, Dostupné z: <http://www.psp.cz/sqw/text/iskt.sqw?O=6&CT=285&CT1=0>.
- HRAČOVÁ, Kristýna, Martin KAVĚNA, Dominik SKOČOVSKÝ, Monika ŠAMOVÁ. Trestní a správní odpovědnost právnických osob ve vybraných členských státech EU: Srovnávací studie č. 5.270. Praha: Kancelář Poslanecké sněmovny, 1. duben 2007, aktualizace červen 2016. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/ppi.sqw?d=1&t=9>.
- KLAUS, Václav. Prezident vetoval zákon o trestní odpovědnosti právnických osob: Tisková sdělení [online]. In: . 18.11. 2011 [cit. 2020-11-23]. Dostupné z: <https://www.klaus.cz/clanky/2971>.
- MINISTERSTVO SPRAVEDLNOSTI ČR. Statistický list trestní pro právnické osoby (S-L-TPO): Statistické údaje z oblasti justice, Statistika a výkaznictví. Dostupné z: <https://cslav.justice.cz/InfoData/prehledy-statistickych-listu.html>.
- MINISTERSTVO SPRAVEDLNOSTI ČR. Statistický list trestní pro právnické osoby (S-L-TPO): Statistické údaje z oblasti justice, Statistika a výkaznictví. Informace byly poskytnuté na základě vlastní žádosti.
- MINISTERSTVO SPRAVODLIVOSTI SR. Důvodová správa k zákonu č. 91/2016 Z.z., o trestnej zodpovednosti právnických osôb. 2013. Dostupné z: <https://www.najpravo.sk/dovodove-spravy/rok-2016/91-2016-z-z.html#S%20p%20o%20l%20o%20č%20n%20á%20%20%20s%20p%20r%20á%20v%20a>.
- NEJVYŠŠÍ STÁTNÍ ZASTUPITELSTVÍ. Aplikace § 8 odst. 5 zákona o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim: Průvodce právní úpravou pro státní zástupce. Druhé, upravené a doplněné vydání. Brno:

Metodika NSZ ze dne 14. 8. 2018, 1 SL 141/2017.

Dostupné z: <https://verejnazaloba.cz/wp-content/uploads/2020/01/Aktualizovaná-metodika-NSZ-Aplikace-§-8-odst.-5-ZTOPO.-Průvodce-novou-právn%C3%AD-úpravou-pro-státn%C3%AD-zástupce.pdf>.

- NEJVYŠŠÍ STÁTNÍ ZASTUPITELSTVÍ. Aplikace § 8 odst. 5 zákona o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim: Průvodce právní úpravou pro státní zástupce. Třetí, přepracované vydání. Brno: Metodika NSZ ze dne 9. 11. 2020, 1 SL 113/2020. Dostupné z: <https://verejnazaloba.cz/wp-content/uploads/2020/11/Metodika-NSZ-k-§-8-odst.-5-ZTOPO-2020.pdf>.
- NEJVYŠŠÍ STÁTNÍ ZASTUPITELSTVÍ. Zpráva o činnosti státního zastupitelství za rok 2019: Textová část. 4 NZN 501/2020. Brno, 2020., Dostupné z: <https://verejnazaloba.cz/nsz/cinnost-nejvyssiho-statniho-zastupitelstvi/zpravy-o-cinnosti/zprava-o-cinnosti-za-rok-2019/>.
- PARLAMENT ČR, Poslanecká sněmovna, 2004. IV. volební období. Tisk 745. Vládní návrh zákona o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?o=4&ct=745&ct1=0>.
- POSLANECKÁ SNĚMOVNA ČR, vláda ČR. Důvodová zpráva k zákonu č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim. [online]. 23. 02. 2011. [cit. 2020-11-25]., Dostupné z: <https://www.noveaspi.cz/products/lawText/7/39404/1/2/duvodova-zprava-c-lit39404cz-duvodova-zprava-k-zakonu-c-418-2011-sb-o-trestni-odpovednosti-pravnickych-osob-a-rizeni-proti-nim>.
- SLOBODNÍK, Martin. Trestní odpovědnost právnických osob ve vybraných zemích EU. Praha, 2016. Rigorózní práce. Univerzita Karlova v Praze, Fakulta právnická. Vedoucí práce prof. JUDr. Jiří Jelínek, CSc. Dostupné z: <https://is.cuni.cz/webapps/zzp/detail/175253/>.
- SLOBODNÍK, Martin. Vybrané otázky trestní odpovědnosti právnických osob. Praha, 2018. Disertační práce. Univerzita Karlova v Praze, Fakulta právnická. Vedoucí práce prof. JUDr. Jiří Jelínek, CSc. Dostupné z: <https://is.cuni.cz/webapps/zzp/detail/168571/>.
- Správa o plnění opatření na zabezpečení odporů přijatých Pracovní skupinou OECD pro úplatkářstvo v mezinárodních obchodních

transakciách pre SR. 2012. Dostupné z: <https://www.vlada.gov.sk/hodnotenie-sr-v-3faze-hodnoteni-wgboecd/>.

- Usnesení Poslanecké sněmovny k zákonu o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, přijatému Parlamentem dne 27. října 2011 a vrácenému prezidentem republiky dne 18. listopadu 2011 [online]. In.: 6. 12. 2011. Dostupné z: <https://www.zakony.cz/zakon-SB2011419>.
- Vládný návrh – Trestný zákon, III. volební období, parlamentná tlač č. 656, dostupné z: <https://www.nrsr.sk/web/Dynamic/DocumentPreview.aspx?DocID=188174>.
- Vládný návrh – Trestný zákon, III. volební období, parlamentná tlač č. 1061, Dostupné z: <https://www.nrsr.sk/web/Dynamic/DocumentPreview.aspx?DocID=189683>.

Přílohy

Příloha č. 1

Tabulka č. 1 – Počty záznamů o zahájení úkonů trestního řízení

Rok	Fyzické osoby	Právnícké osoby	Celkem
2011	316 452	0	316 452
2012	305 700	1 185	306 885
2013	327 706	558	328 263
2014	291 665	626	292 291
2015	255 572	650	256 222
2016	236 075	867	236 942
2017	220 310	938	221 248
2018	209 892	1 013	210 905
2019	211 859	1 254	213 113

Zdroj: Nejvyšší státní zastupitelství. Zpráva o činnosti státního zastupitelství za rok 2019: Textová část. 4 NZN 501/2020. Brno, 2020.

Dostupné z: <https://verejnazaloba.cz/nsz/cinnost-nejvyssiho-statniho-zastupitelstvi/zpravy-o-cinnosti/zprava-o-cinnosti-za-rok-2019/>.

Tabulka č. 2 – Vývoj trestních řízení právnických osob

Rok	Stíháno	Obžalováno	Zkrácené přípravné řízení	Návrh na potrestání	Návrh na schválení dohody o vině a trestu	Podmíněné zastavení trestního stíhání a podmíněné odložení podání návrhu
2012	20	4	0	0	0	0
2013	42	15	5	5	0	4
2014	88	81	39	35	4	5
2015	224	209	8	6	1	6
2016	239	213	6	6	1	9
2017	242	210	2	2	1	16
2018	291	258	5	2	4	20
2019	366	311	5	4	10	20

Zdroj: Nejvyšší státní zastupitelství. Zpráva o činnosti státního zastupitelství za rok 2019: Textová část. 4 NZN 501/2020. Brno, 2020.

Dostupné z: <https://verejnazaloba.cz/nsz/cinnost-nejvyssiho-statniho-zastupitelstvi/zpravy-o-cinnosti/zprava-o-cinnosti-za-rok-2019/>.

Příloha č. 2

Přehled o pravomocně vyřízených právnických osobách podle soudů (odsouzených + vyřízených jinak) za rok 2019 ze dne 16. 9. 2020

		Praha	StČ	JČ	ZČ	SČ	VČ	JM	SM	ČR		
Počet ods. trestných činnů		Celkem	10	17	9	2	24	7	68	23	160	
		z toho: vivem alkoholu	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
		vivem návykové látky	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
Odsouzené osoby	Odsouzené osoby	Celkem	8	10	9	2	23	7	66	22	147	
		z toho: vivem alkoholu	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
		vivem návykové látky	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
		v tom: obchodní společnost	8	8	9	2	20	7	57	21	132	
		družstvo	0	0	0	0	0	0	1	0	1	
		fundace (nadace, nadační fondy)	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
		ustavy a obecně prospěšné společnosti	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
		jiné	0	2	0	0	3	0	8	1	14	
		v tom: majetková účast státu v právnické osobě	0	2	0	0	0	1	1	0	4	
		majetková účast územně samosprávného celku	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
		majetková účast státu i územně samosprávného celku	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
		bez majetkové účast státu nebo územně samosprávného celku	8	8	9	2	23	6	65	22	143	
		v tom: oblast podnikání - finanční instituce	0	1	0	0	1	0	0	0	2	
		oblast podnikání - zdravotnictví	0	0	0	0	0	0	0	1	1	
		oblast podnikání - zemědělství a potravinářství	0	1	0	0	1	1	1	0	4	
		oblast podnikání - stavebnictví	0	0	2	1	2	0	10	1	16	
		oblast podnikání - energetika	0	0	0	0	0	0	2	0	2	
	oblast podnikání - zdrojní průmysl	0	0	0	0	0	0	0	0	0		
	oblast podnikání - doprava	1	2	0	0	0	0	6	2	11		
	oblast podnikání - strojírenství	0	0	0	1	0	0	3	0	4		
	oblast podnikání - hospodaření s odpady	0	0	0	0	0	0	0	0	0		
	oblast podnikání - jiné	7	6	7	0	19	6	44	18	107		
	Odsouzené osoby a uložené hlavní sankce	Hlavní sankce	Zřušení právnické osoby	1	0	1	0	7	1	16	5	31
			Propadnutí majetku	0	0	0	0	0	0	1	1	2
			Peněžitý trest	4	2	3	2	7	3	20	4	45
			Propadnutí věci nebo jiné majetkové hodnoty	0	0	0	0	0	0	2	2	4
			Propadnutí náhradní majetkové hodnoty	0	0	0	0	0	0	0	0	0
			Zákaz činnosti	2	7	4	0	3	3	22	8	49
			v tom: od 1 do 5 let	1	4	1	0	2	0	16	7	31
			od 5 do 10 let	1	2	3	0	1	3	5	0	15
			od 10 do 20 let	0	1	0	0	0	0	1	1	3
			Zákaz plnění veřejných zakázek, účasti v koncesním řízení nebo ve veřejné soutěži	0	0	0	0	0	0	0	0	0
			v tom: od 1 do 5 let	0	0	0	0	0	0	0	0	0
od 5 do 10 let			0	0	0	0	0	0	0	0	0	
od 10 do 20 let			0	0	0	0	0	0	0	0	0	
Zákaz přijímání dotací a subvencí			0	1	0	0	0	0	1	0	2	
v tom: od 1 do 5 let			0	0	0	0	0	0	1	0	1	
od 5 do 10 let			0	0	0	0	0	0	0	0	0	
od 10 do 20 let	0	0	0	0	0	0	0	0	0			
Uveřejnění rozsudku	1	0	1	0	4	0	2	2	10			
Trest/trestní opatření uložené s hlavní sankcí	Trest/trestní opatření uložené s hlavní sankcí	Celkem	1	1	3	0	3	0	7	1	16	
		celkový počet uložení trestů s hlavní sankcí	1	1	3	0	3	0	6	1	15	
		v tom: Propadnutí majetku	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
		Peněžitý trest	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
		Propadnutí věci nebo jiné majetkové hodnoty	1	0	2	0	1	0	3	0	7	
		Propadnutí náhradní majetkové hodnoty	0	0	0	0	0	0	2	0	2	
		Zákaz činnosti	0	0	1	0	2	0	1	1	5	
		Zákaz plnění veřejných zakázek, účasti v koncesním řízení nebo ve veřejné soutěži	0	0	0	0	0	0	1	0	1	
		Zákaz přijímání dotací a subvencí	0	1	0	0	0	0	0	0	1	
		Uveřejnění rozsudku	0	0	0	0	0	0	1	0	1	
Upuštěno od potrestání		0	0	0	0	1	0	2	0	3		
Vyslovena vina, trest neuložen (§ 227 tr. ř.)		0	0	0	0	0	0	0	0	0		
Uložená ochranná opatření	Ochranná opatření	Celkem	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
		celkový počet uložení ochranných opatření	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
		v tom: zabránění věci nebo jiné majetkové hodnoty	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
		zabránění náhradní hodnoty	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
		zabránění spisů a zařízení	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
		pozměnění věci nebo jiné majetkové hodnoty	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
		odstranění určitého zařízení	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
		označení nebo provedení jiné změny omezení dispozice s věcí nebo jinou majetkovou hodnotou	0	0	0	0	0	0	0	0	0	

		Praha	StČ	JČ	ZČ	SČ	VČ	JM	SM	ČR
Způsob vyřízení	Zproštěno	4	6	0	2	6	2	14	2	36
	z toho: nebylo prokázáno, že se stal skutek, pro nějž je obžalovaný stíhán [§ 226 písm. a) tr. ř.]	1	3	0	1	1	0	0	0	6
	v žalobním návrhu označený skutek není trestným činem [§ 226 písm. b) tr. ř.]	0	0	0	1	2	2	4	2	11
	nebylo prokázáno, že tento skutek spáchal obžalovaný [§ 226 písm. c) tr. ř.]	0	1	0	0	1	0	3	0	5
	trestnost činu zanikla [§ 226 písm. e) tr. ř.]	3	2	0	0	2	0	7	0	14
	Odsouzeno	8	10	9	2	23	7	66	22	147
	Zastaveno	1	1	1	1	2	1	3	0	10
	z toho: amnestie	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	milost	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	promlčení	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	jiný už uložený trest nebo očekávající postihnutelný trest bude dostačující [§ 172 odst. 2 písm. a) tr.ř.]	0	0	0	0	0	0	1	0	1
	rozhodnutí jiného orgánu lze považovat za dostačující [§ 172 odst. 2 písm. b) tr.ř.]	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	účelu trestního stíhání bylo dosaženo [§ 172 odst. 2 písm. c) tr.ř.]	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	zastaveno podle § 188 odst. 1 písm. c) tr.ř. z důvodu okolností uvedené v § 172 odst. 1 tr.ř.	1	0	1	0	1	0	1	0	4
	Postoupeno	0	0	0	0	0	0	1	0	1
	Vyřízeno jinak	0	1	1	0	1	0	4	0	7
	v tom: společný trest	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	souhrnný trest	0	0	1	0	0	0	0	0	1
	osvědčeno po podmíněném zastavení dle § 308 tr. ř.	0	1	0	0	1	0	4	0	6
	narovnání	0	0	0	0	0	0	0	0	0
dovolání	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
stížnost po porušení zákona	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
obnova řízení	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
zrušeno Ústavním soudem	0	0	0	0	0	0	0	0	0	

Zdroj: Ministerstvo spravedlnosti ČR. Statistický list trestní pro právnické osoby (S-L-TPO): Statistické údaje z oblasti justice, Statistika a výkaznictví. Dostupné z: <https://cslav.justice.cz/InfoData/prehledy-statistickych-listu.html>.

Příloha č. 3

Přehled o pravomocně vyřízených právnických osobách podle soudů (odsouzených + vyřízených jinak) za rok 2020 ze dne 25. 02. 2020

		Praha	StČ	JČ	ZČ	SČ	VČ	JM	SM	ČR		
Počet ods. trestných činnů		Celkem	32	19	16	3	30	23	75	38	236	
		z toho: vlivem alkoholu	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
		vlivem návykové látky	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
Odsouzené osoby	Odsouzené osoby	Celkem	17	15	16	3	26	20	63	24	184	
		z toho: vlivem alkoholu	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
		vlivem návykové látky	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
		v tom: obchodní společnost	16	15	16	2	23	17	46	19	154	
		družstvo	0	0	0	0	0	0	1	0	1	
		fundace (nadace, nadační fondy)	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
		ustavy a obecně prospěšné společnosti	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
		jiné	1	0	0	1	3	3	16	5	29	
		v tom: majetková účast státu v právnické osobě	0	0	1	0	0	0	1	0	2	
		majetková účast územně samosprávného celku	0	0	0	0	0	1	0	0	1	
		majetková účast státu i územně samosprávného celku	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
		bez majetkové účasti státu nebo územně samosprávného celku	17	15	15	3	26	19	62	24	181	
		v tom: oblast podnikání - finanční instituce	0	0	0	0	0	0	2	2	4	
		oblast podnikání - zdravotnictví	0	0	1	0	0	0	0	0	1	
	oblast podnikání - zemědělství a potravinářství	0	0	0	0	0	0	1	2	3		
	oblast podnikání - stavebnictví	1	2	2	0	2	1	12	2	22		
	oblast podnikání - energetika	0	0	0	0	0	0	1	0	1		
	oblast podnikání - zdrojní průmysl	0	0	0	0	0	0	0	0	0		
	oblast podnikání - doprava	2	2	1	0	0	0	2	0	7		
	oblast podnikání - strojírenství	0	1	0	0	0	0	1	1	3		
	oblast podnikání - hospodaření s odpady	0	0	0	0	0	0	0	0	0		
	oblast podnikání - jiné	14	10	12	3	24	19	44	17	143		
	Odsouzené osoby a uložené hlavní sankce	Hlavní sankce	Zrušení právnické osoby	7	0	2	0	8	0	8	8	33
			Propadnutí majetku	0	0	0	0	0	0	0	0	0
			Peněžitý trest	4	3	9	2	7	7	22	7	61
			Propadnutí věci nebo jiné majetkové hodnoty	2	0	0	0	0	0	0	0	2
			Propadnutí náhradní majetkové hodnoty	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Zákaz činnosti			2	11	5	0	5	10	30	6	69	
v tom: od 1 do 5 let			0	9	2	0	4	6	21	6	48	
od 5 do 10 let			0	1	3	0	1	4	9	0	18	
od 10 do 20 let			2	1	0	0	0	0	0	0	3	
Zákaz plnění veřejných zakázek, účasti v koncesním řízení nebo ve veřejné soutěži			0	0	0	0	2	0	0	0	2	
v tom: od 1 do 5 let			0	0	0	0	0	0	0	0	0	
od 5 do 10 let			0	0	0	0	0	0	0	0	0	
od 10 do 20 let			0	0	0	0	0	0	0	0	0	
Zákaz přijímání dotací a subvencí	1	0	0	0	1	0	2	2	6			
v tom: od 1 do 5 let	0	0	0	0	0	0	0	0	0			
od 5 do 10 let	0	0	0	0	0	0	0	0	0			
od 10 do 20 let	0	0	0	0	0	0	0	0	0			
Uveřejnění rozsudku	1	0	0	1	2	1	0	1	6			
Trest/trestní opatření uložené s hlavní sankcí	Trest/trestní opatření uložené s hlavní sankcí	Celkem	0	0	0	0	0	2	5	3	10	
		celkový počet uložených trestů s hlavní sankcí	0	0	0	0	0	2	5	3	10	
		v tom: Propadnutí majetku	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
		Peněžitý trest	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
		Propadnutí věci nebo jiné majetkové hodnoty	0	0	0	0	0	0	3	0	3	
		Propadnutí náhradní majetkové hodnoty	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
		Zákaz činnosti	0	0	0	0	0	1	0	3	4	
		Zákaz plnění veřejných zakázek, zákaz přijímání dotací a subvencí	0	0	0	0	0	1	2	0	3	
Uveřejnění rozsudku	0	0	0	0	0	0	0	0	0			
Upuštěno od potrestání		0	1	0	0	1	2	1	0	5		
Vyslovena vina, trest neuložen (§ 227 tr. ř.)		0	0	0	0	0	0	0	0	0		
Uložená ochranná opatření	Ochranná opatření	Celkem	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
		celkový počet uložených ochranných opatření	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
		v tom: zabránění věci nebo jiné majetkové hodnoty	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
		zabránění náhradní hodnoty	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
		zabránění spisů a zařízení	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
		pozměnění věci nebo jiné majetkové hodnoty	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
		odstranění určitého zařízení	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
		označení nebo provedení jiné změny omezení dispozice s věcí nebo jinou majetkovou hodnotou	0	0	0	0	0	0	0	0	0	

		Praha	StČ	JČ	ZČ	SČ	VČ	JM	SM	ČR
Způsob vyřízení	Zproštěno	5	1	2	3	1	0	10	4	26
	z toho: nebylo prokázáno, že se stal skutek, pro nějž je obžalovaný stíhán [§ 226 písm. a) tr. ř.]	0	0	1	1	0	0	0	1	3
	v žalobním návrhu označený skutek není trestným činem [§ 226 písm. b) tr. ř.]	3	0	0	2	0	0	8	1	14
	nebylo prokázáno, že tento skutek spáchal obžalovaný [§ 226 písm. c) tr. ř.]	1	0	0	0	1	0	1	0	3
	trestnost činu zanikla [§ 226 písm. e) tr. ř.]	1	1	1	1	0	0	1	2	7
	Odsouzeno	17	15	16	3	26	20	63	24	184
	Zastaveno	2	0	2	0	0	1	4	2	11
	z toho: amnestie	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	milost	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	promlčení	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	jiný už uložený trest nebo očekávající postihnutelný trest bude dostačující [§ 172 odst. 2 písm. a) tr.ř.]	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	rozhodnutí jiného orgánu lze považovat za dostačující [§ 172 odst. 2 písm. b) tr.ř.]	0	0	1	0	0	0	0	0	1
	účelu trestního stíhání bylo dosaženo [§ 172 odst. 2 písm. c) tr.ř.]	0	0	0	0	0	0	1	0	1
	zastaveno podle § 188 odst. 1 písm. c) tr.ř. z důvodu okolností uvedené v § 172 odst. 1 tr.ř.	0	0	0	0	0	0	2	0	2
	Postoupeno	0	1	0	0	0	0	0	0	1
	Vyřízeno jinak	1	1	0	0	3	1	1	1	8
	v tom: společný trest	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	souhnný trest	0	1	0	0	2	0	0	0	3
	osvědčeno po podmíněném zastavení dle § 308 tr. ř.	1	0	0	0	1	1	0	0	3
	narovnání	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	dovolání	0	0	0	0	0	0	0	1	1
	stížnost po porušení zákona	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	obnova řízení	0	0	0	0	0	0	1	0	1
zrušeno Ústavním soudem	0	0	0	0	0	0	0	0	0	

Zdroj: Ministerstvo spravedlnosti ČR. Statistický list trestní pro právnické osoby (S-L-TPO): Statistické údaje z oblasti justice, Statistika a výkaznictví. Informace byly poskytnuté na základě vlastní žádosti.